

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
« Η Σύγχρονη Εγκληματικότητα και η Αντιμετώπισή της »**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ :

« Η ανθρωποκτονία στην Ελλάδα την τελευταία 20ετία : η αναπαράσταση του δράστη και του θύματος από τον αθηναϊκό Τύπο »

**ΜΕΛΗ ΤΡΙΜΕΛΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ : Φαρσεδάκης Ι.
Μαγγανάς Α.
Λάζος Γ.**

**ΚΟΝΙΔΑΡΗ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ
Α.Μ. 3204Μ005**

ΑΘΗΝΑ 2007

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΜΕΡΟΣ Ι : ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

ΑΝΘΡΩΠΟΚΤΟΝΙΑ : ΓΕΝΙΚΑ

1. ΟΡΙΣΜΟΣ
2. ΑΝΘΡΩΠΟΚΤΟΝΙΑ : ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ
 - A. ΒΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ
 1. Ο εγκληματίας άνθρωπος του Λομπρόζο
 2. Σωματική τυπολογία και έγκλημα
 3. Κληρονομικοί παράγοντες και έγκλημα
 - B. ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ
 1. Η ανθρωποκτονία ως αποτέλεσμα της κοινωνικής αποδιοργάνωσης.
 2. Κοινωνική δομή και ανθρωποκτονία.
 3. Οι υποπολιτισμικές θεωρίες, η υποκοουλτούρα της βίας και η ανθρωποκτονία.
 4. Η φεμινιστική προσέγγιση και η ανθρωποκτονία.
 - Γ. ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ
3. ΣΧΕΣΕΙΣ ΔΡΑΣΤΗ – ΘΥΜΑΤΟΣ
4. ΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΣΤΗΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ

ΑΝΘΡΩΠΟΚΤΟΝΙΑ : Η ΕΙΚΟΝΑ - ΕΡΕΥΝΕΣ

1. Η ανθρωποκτονία στην Ελλάδα. Στατιστική εικόνα της ανθρωποκτονίας την τελευταία 15ετία.
2. Επισκόπηση προηγούμενων ερευνών.
3. Μορφές – είδη ανθρωποκτονίας ανάλογα με το κίνητρο.
 - Εγκλήματα από πάθος.

ΑΝΘΡΩΠΟΚΤΟΝΙΑ ΚΑΙ Μ.Μ.Ε.

1. Έγκλημα και ΜΜΕ.

- A. Γενικά
- B. Η επιλογή της προβαλλόμενης είδησης.
- Γ. Η προβαλλόμενη βία και η επίδρασή της στο κοινό.

2. Η εικόνα του δράστη και του θύματος από τα ΜΜΕ.

- A. Τα κοινωνικά στερεότυπα και οι λειτουργίες τους. Η ψυχολογιοποίηση.
- B. Τα Μ.Μ.Ε. και το εγκληματικό στερεότυπο.
- Γ. Το θύμα και τα ΜΜΕ.

3. Δεοντολογία των ΜΜΕ.

- A. Ραδιόφωνο, τηλεόραση.
- B. Ο ελληνικός Τύπος.

ΜΕΡΟΣ II : Η ΕΡΕΥΝΑ

1. Εισαγωγή

2. Μεθοδολογία.

3. Αποτελέσματα.

- A. Η φαινομενολογία της είδησης.
- B. Το περιεχόμενο και τα χαρακτηριστικά της είδησης.
 - 1. Προφίλ δράστη
 - 2. Προφίλ θύματος
 - 3. Κίνητρα που οδήγησαν στην πράξη
 - 4. Συνθήκες τέλεσης των ανθρωποκτονιών.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η συγγραφή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εντάσσεται στο πλαίσιο του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών με τίτλο «Η Σύγχρονη Εγκληματικότητα και η Αντιμετώπισή της», που διοργανώνεται από το τμήμα Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

Πρόκειται ουσιαστικά για την μελέτη του τρόπου με τον οποίο παρουσιάζεται το έγκλημα της ανθρωποκτονίας, ο θύτης και το θύμα αυτής από τον ελληνικό Τύπο. Ο σκοπός της εν λόγω έρευνας είναι διττός. Επιχειρείται, έτσι, να εξακριβωθεί εάν και σε ποιο βαθμό τα ΜΜΕ, μέσα από την δημοσιογραφική κάλυψη εγκληματικών περιστατικών, συμβάλλουν στην δημιουργία τυποποιημένων εικόνων και αναπαραστάσεων για τον εγκληματία και το θύμα του και κατά πόσο τελικά οδηγούνται στην κατασκευή κοινωνικών στερεοτύπων στην προσπάθειά τους να εντυπωσιάσουν. Από την άλλη πλευρά, εξετάζεται η υπόθεση εάν τα ΜΜΕ επιλέγουν να προβάλλουν συγκεκριμένες υποθέσεις ανθρωποκτονιών, έναντι άλλων, με βασικό κριτήριο την έλξη της κοινής γνώμης και το εντυπωσιασμό αυτής.

Μεταξύ των εγκλημάτων εναντίον φυσικών προσώπων η ανθρωποκτονία είναι αναμφισβήτητα αυτή που προκαλεί την μεγαλύτερη κοινωνική αντίδραση και αποστροφή. Σύμφωνα με τον Hans von Hentig η αντίδραση του κοινού στη στέρση της ανθρώπινης ζωής ανέκαθεν συνοδευόταν από έντονο συναισθηματισμό και παραλογισμό, πιθανότατα επειδή η ανθρωποκτονία

έχει χαρακτηριστεί ως το σοβαρότερο από όλα τα αδικήματα.¹ Και, παρόλο που ο πραγματικός αριθμός ανθρωποκτονιών είναι μικρός, το συγκεκριμένο έγκλημα αποτελεί θέμα μεγάλου ενδιαφέροντος για την Εγκληματολογία. Η δολοφονία ενός ανθρώπου θεωρείται εξαιρετικά αποτρόπαια, ιδιαίτερα όταν γίνεται με πρόθεση. Στις Ηνωμένες Πολιτείες κανένα άλλο αδίκημα, ούτε καν η προδοσία, δεν απειλείται με την ποινή του θανάτου σε τέτοια συχνότητα όπως η ανθρωποκτονία.

Εξάλλου, όπως αναφέρει και ο ιατροδικαστής Ε. Νόνας στο άρθρο του «Διεπιστημονική προσέγγιση του εγκλήματος της ανθρωποκτονίας»:

« Το θέμα της ανθρωποκτονίας στην καθημερινή μας ζωή είναι το συνταρακτικό, είναι το θέμα συζήτησης και αποριών για τον τρόπο τέλεσης, κίνητρα και για το αν υπήρχαν τρόποι αποτροπής. Έτσι η ανθρωποκτονία δεν περνά μόνο σαν ένα συγκλονιστικό κοινωνικό γεγονός, αλλά αφήνει πολλά ερωτηματικά και υποθέσεις, δημιουργεί σκέψεις² [...]»

Η πράξη της ανθρωποκτονίας κατατάσσεται στην κορυφή του συνόλου των εγκλημάτων και ένα μέρος αυτού του ενδιαφέροντος οφείλεται αδιαμφισβήτητα στην προβολή της από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Ο ρόλος, εξάλλου, των τελευταίων στην διαμόρφωση των συλλογικών αναπαραστάσεων είναι πρωταρχικός. Ωστόσο, τα ΜΜΕ, προκειμένου να εντυπωσιάσουν και να ελκύσουν την κοινή γνώμη, έχουν την τάση να αναπαράγουν με τρόπο τυποποιημένο και στερεότυπο το έγκλημα και τον εγκληματία. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να παρουσιάζεται τελικά μια

¹Hans von Hentig, *The Criminal and his Victim*, N.Haven, Conn: Yale University Press, 1948 στο Wolfgang M. , Ferracuti, F. «Η υποκοουλτούρα της βίας», μτφρ. Φ. Μηλιώνη, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 1996.

² Νόνας Ε., «Διεπιστημονική προσέγγιση του εγκλήματος της ανθρωποκτονίας», *Αστυνομική Επιθεώρηση*, τευχ. Μαΐου 1999, 284-285.

διαστρεβλωμένη εικόνα αυτών. Τελικά, μέσα από αυτή την στρεβλή αποτύπωση της κοινωνικής πραγματικότητας, ενισχύεται μεταξύ άλλων, η πεποίθηση ότι η εγκληματικότητα και ειδικότερα η εκδήλωση ανθρωποκτονιών εντοπίζονται αποκλειστικά και σταθερά σε ανθρώπους και κοινωνικές ομάδες που συγκεντρώνουν κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, δεν αναζητώνται και δεν αποτυπώνονται τα πραγματικές ή βαθύτερα αίτια του φαινομένου, η εξήγηση των οποίων εξαντλείται σε ατομικοκεντρικές προσεγγίσεις.

Στην παρούσα μελέτη εξετάζουμε εάν και βάσει ποιων κριτηρίων ο Τύπος επιλέγει να παρουσιάζει συγκεκριμένα περιστατικά ανθρωποκτονιών και κατά πόσο το κάνει με συγκεκριμένο και τυποποιημένο τρόπο. Για το σκοπό αυτό, στο πρώτο μέρος, ερευνάμε σε θεωρητικό επίπεδο το φαινόμενο της ανθρωποκτονίας, τις σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα στον δράστη και το θύμα και τις ιδιαίτερες συνθήκες που ευνοούν το πέρασμα στην εγκληματική πράξη.

Στο δεύτερο μέρος ασχολούμαστε με την εικόνα που παρουσιάζει η ανθρωποκτονία στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαπενταετία, με βάση τα στατιστικά στοιχεία που διατηρεί η ελληνική αστυνομία, ενώ στη συνέχεια προχωρούμε σε μια διάκριση των διαφόρων μορφών που λαμβάνει το έγκλημα της ανθρωποκτονίας, με βάση τα κίνητρα που οδηγούν σε αυτή.

Κατά το τρίτο μέρος της μελέτης εξετάζεται η λειτουργία των ΜΜΕ και ο τρόπος που παρουσιάζεται το έγκλημα μέσα από αυτά. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, ερευνάται η λογική βάσει της οποίας γίνεται η επιλογή των γεγονότων που θα αποτελέσουν «είδηση» αλλά και η επίδραση που έχει στο κοινό η βία που προβάλλεται. Επιπροσθέτως, μελετάται η εικόνα του δράστη

και του θύματος, όπως προκύπτει από την παρουσίασή τους από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αλλά και η κατασκευή των κοινωνικών στερεοτύπων αναφορικά με τους πρωταγωνιστές των εγκληματικών πράξεων γενικά και της ανθρωποκτονίας ειδικότερα. Στο τέλος του τρίτου μέρους γίνεται μια σύντομη επισκόπηση των κανόνων δεοντολογίας που πρέπει να διέπουν την λειτουργία των ΜΜΕ, συμπεριλαμβανομένου και του Τύπου.

Στο τέταρτο μέρος παρουσιάζεται αναλυτικά η μεθοδολογία και τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, η οποία εξετάζει τρεις περιπτώσεις ανθρωποκτονιών που απασχόλησαν την ελληνική κοινή γνώμη τα έτη 1997, 1999 και 2005, έτσι όπως παρουσιάστηκαν από τρεις μεγάλες αθηναϊκές εφημερίδες.

ΜΕΡΟΣ Ι : ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

ΑΝΘΡΩΠΟΚΤΟΝΙΑ : ΓΕΝΙΚΑ

1. ΑΝΘΡΩΠΟΚΤΟΝΙΑ - ΟΡΙΣΜΟΣ

Η ανθρωποκτονία αποτελεί το πλέον αποκρουστικό και σοβαρό έγκλημα, καθώς προσβάλλει και καταστρέφει το πολυτιμότερο αγαθό, που είναι η ανθρώπινη ζωή. Αυτός άλλωστε είναι και ο λόγος που στην συλλογική συνείδηση ο όρος «έγκλημα» ταυτίζεται ως επί το πλείστον με την έννοια «ανθρωποκτονία». Έτσι, όταν οι εφημερίδες κυκλοφορούν με τον τίτλο «διεπράχθη έγκλημα», το πιθανότερο είναι να δημιουργηθεί η εντύπωση ότι διεπράχθη ανθρωποκτονία και όχι απάτη ή υπεξαίρεση. Το εν λόγω έγκλημα είναι τόσο παλαιό όσο και ο άνθρωπος, γεγονός που υποδηλώνεται και από την Γραφή, η οποία αναφέρεται στον πρώτο φόνο στην ιστορία της ανθρωπότητας, την αδελφοκτονία Κάιν-Άβελ.³

Η ανθρωποκτονία αφορά την σκόπιμη ή εξ αμελείας δολοφονία ενός άλλου ανθρώπου από ένα ή περισσότερα άτομα.⁴ Ουσιαστικά, είναι η κατά τρόπο βίαιο αφαίρεση ζωής, το πολυτιμότερο ή μάλλον το μοναδικό αγαθό του ανθρώπου.⁵

Το άρθρο 299 Π.Ν. δίνει τον ορισμό της ανθρωποκτονίας (ανθρωποκτονία–φόνος και ανθρωποκτονία από αμέλεια). Συγκεκριμένα,

³ Καπράλος Β., Ειδικό Ποινικό Δίκαιο, Ερμηνεία-Πρακτική-Νομολογία, Αθήνα, Σάκκουλας, 1983, σ.115.

⁴ <http://en.wikipedia.org/wiki/Homicide>

⁵ ο.π. Α.Νόνας, 1999,285.

ορίζει το φόνο ως πράξη εκ προμελέτης αποφασισθείσα και εσκεμμένως εκτελεσθείσα, ενώ είναι σαφής η διάκριση της απρομελέτητης ανθρωποκτονίας, την οποία ο δράστης αποφάσισε και εξετέλεσε σε βρασμώ ψυχικής ορμής. Κατά συνέπεια η ανθρωποκτονία διακρίνεται στην εκ προμελέτης, στην οποία ο δράστης έχει υπολογίσει το κόστος και το όφελος που απορρέει από την πράξη του και την εκτελεί με τρόπο ώστε να επιτύχει συγκεκριμένο αποτέλεσμα, και στην ανθρωποκτονία στην οποία υπάρχει το στοιχείο του απρομελέτητου, ύστερα από μεγάλη οργή, αγανάκτηση, απελπισία, πάθος, δυνατές συγκινήσεις.⁶ Ως αντικείμενο του εγκλήματος θεωρείται ο εν ζωή ευρισκόμενος άνθρωπος, εκτός του ίδιου του δράστη.⁷

Η ανθρωποκτονία κατά το παρελθόν εθεωρείτο πράξη νόμιμη, που μπορούσε μάλιστα να χαρίσει δόξα σε αυτόν που την διέπραττε. Για παράδειγμα, στην Ινδία, μέχρι σχετικά πρόσφατα, όταν πέθαινε ένας άνδρας, ήταν υποχρεωτικό, μαζί με το νεκρό να καεί και η γυναίκα του ζωντανή.⁸ Τελικά, παρόλο που η λέξη «ανθρωποκτονία» στην κυριολεξία σημαίνει «το να σκοτώσει κανείς έναν άνθρωπο», η κοινωνία συχνά χρησιμοποιεί τη λέξη για να την περιγράψει μόνο όταν αυτή είναι παράνομη. Πολλοί δεν θεωρούν τις δολοφονίες από κρατικούς εκτελεστές ως ανθρωποκτονίες. Εντούτοις, η Καλιφόρνια έθεσε απαγορεύσεις στις εκτελέσεις καθώς πολλοί γιατροί επιλέγουν να μη συμμετέχουν, τιμώντας προφανώς τον όρκο του Ιπποκράτη. Στον τρέχοντα πόλεμο κατά της τρομοκρατίας, η διαχωριστική γραμμή μεταξύ ανθρωποκτονίας και ατυχήματος είναι πολύ λεπτή. Εξάλλου, διαφορετικοί πολιτισμοί υιοθετούν διαφορετικούς τρόπους ανθρωποκτονιών. Η

⁶ ο.π. Α.Νόνας, 1999,285.

⁷ Πανούσης Γ.(1998), «Ποινική-εγκληματολογική προσέγγιση της ανθρωποκτονίας, Η εκδίκηση του Κάλιν;»Υπέρ,τομ.8ος, τευχ.5ο 1033-1048.

⁸ Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου Α., Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας, Μέρος Α'-Εισαγωγικά, Το έγκλημα-Η εγκληματολογία, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 1984,σ. 22.

δηλητηρίαση είναι πιο κοινή στην Ιαπωνία, για παράδειγμα, ενώ η κυβέρνηση της χώρας καθορίζει αυστηρά με νόμους την κατοχή πυροβόλου όπλου και η κουλτούρα της ενθαρρύνει τη σιωπή. Ο πιο συνηθισμένος τρόπος ανθρωποκτονίας στην Αμερική, αντιθέτως, είναι με χρήση όπλου.⁹

⁹ <http://en.wikipedia.org/wiki/Homicide>

2. ΑΝΘΡΩΠΟΚΤΟΝΙΑ - ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

A. ΒΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

1. Ο «εγκληματίας άνθρωπος» του C.Lombroso.

Καθ' όλη την ανθρώπινη ιστορία, μια από τις υποθέσεις που έκαναν οι άνθρωποι σχετικά με το έγκλημα είναι ότι διαπράττεται από κάποιους γεννημένους εγκληματίες. Σαν να πρόκειται για κατάρα, που την φέρουν μαζί τους από την αρχή της ζωής τους. Δεν τίθεται θέμα περιβαλλοντικών επιρροών για τον καθορισμό της συμπεριφοράς και των πράξεών τους. Γεννήθηκαν «κακοί». Κατά συνέπεια, οτιδήποτε και να κάνει η κοινωνία, αυτοί οι άνθρωποι κάποια στιγμή θα οδηγηθούν σε εγκληματικές πράξεις. Το σημάδι του Κάιν τους στιγματίζει.¹⁰ Ο κυριότερος υποστηρικτής της παραπάνω θέσης υπήρξε ο C. Lombroso, ο οποίος μαζί με τους E. Ferri και R. Garofalo αποτελούν τους εκπροσώπους της ιταλικής θετικιστικής σχολής, της οποίας η εμφάνιση σηματοδοτεί τη γέννηση της επιστήμης της Εγκληματολογίας.¹¹ Ο C. Lombroso στο έργο του «Ο εγκληματίας άνθρωπος» (1876) αναπτύσσει τη θεωρία του «εκ γενετής εγκληματία», ο οποίος φέρει «τα σπέρματα του εγκλήματος», που του μεταβιβάστηκαν κατά τους νόμους της κληρονομικότητας. Ο γεννημένος εγκληματίας διακρίνεται από τους «φυσιολογικούς» ανθρώπους από κάποια «στίγματα», τα οποία είναι βιολογικά (ιδιαίτερο σχήμα κρανίου, ασυμμετρία προσώπου, σκελετικές ανωμαλίες κ.τ.λ.) ή κοινωνιολογικά (συνθηματική γλώσσα, ιδιαίτερη φιλολογία

¹⁰ Eysenck H.,(1977), "Crime and Personality", Routledge & Kegan Paul, London, σελ. 62

¹¹ Φαρσεδάκης Ι., (1996) «Στοιχεία Εγκληματολογίας», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 87

των εγκληματιών).¹² Σύμφωνα με την θεωρία του Lombroso, ο εκ γενετής εγκληματίας αδυνατεί να συμμορφωθεί με τους νόμους, καθώς ουσιαστικά πρόκειται για ένα πρωτόγονο άνθρωπο, του οποίου η εξέλιξη έμεινε ανολοκλήρωτη για αταβιστικούς λόγους.¹³

2. Σωματική τυπολογία και έγκλημα.

Ο Γερμανός ψυχίατρος E. Kretschmer (1921), ύστερα από μελέτες κατέληξε στο συμπέρασμα ότι υπάρχει στενή σχέση μεταξύ σωματικής κατασκευής και συμπεριφοράς. Επηρεασμένος από την θεωρία του Lombroso, ο Kretschmer υποστήριξε ότι οι άνθρωποι, ανάλογα με το σωματότυπο τους, κατατάσσονται σε δύο τύπους, τους κυκλοειδείς και τους σχιζοειδείς. Οι πρώτοι έχουν πληθωρική σωματική διάπλαση, είναι εύθυμοι και αισιόδοξοι. Στην περίπτωση που νοσήσουν ψυχικά, εκδηλώνουν μανιοκαταθλιπτική ψύχωση. Οι σχιζοειδείς τύποι είναι αδύνατοι, αθλητικοί και διακρίνονται από υπερευαίσθησία ή ηθική αναισθησία. Προσβάλλονται κυρίως από σχιζοφρένεια.

Ο Αμερικανός ανθρωπολόγος W. Sheldon (1949) στηρίχθηκε στην θεωρία του Kretschmer και διέκρινε τρεις τύπους ανθρώπων ανάλογα με τη διάπλαση τους : τον ενδόμορφο, τον μεσόμορφο και τον εξώμορφο. Ο ενδόμορφος είναι εξωστρεφής, ειρηνικός και επιεικής. Ο μεσόμορφος είναι επιθετικός και δυναμικός, ενώ ο εξώμορφος είναι εσωστρεφής και ευαίσθητος. Σε μελέτη

¹² Αλεξιάδης Σ.,(1996),«Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας»Εκδ Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, σελ.54-55

¹³ ό.π. Ι. Φαρσεδάκης, 1996, 88.

που έκανε σε 200 περιπτώσεις νεαρών εγκληματιών εντόπισε σημαντικό αριθμό μεσόμορφων ανηλίκων.¹⁴

3. Κληρονομικοί παράγοντες και έγκλημα.

Για την επαλήθευση του ρόλου της κληρονομικότητας στην διάπραξη του εγκλήματος, πραγματοποιήθηκαν πολλές μελέτες σε διδύμους. Μια σημαντική τέτοια έρευνα ήταν αυτή του Βαυαρού ψυχιάτρου J. Lange, ο οποίος κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το έγκλημα πηγάζει από την ιδιοσυγκρασία του ατόμου, όπως αυτή διαμορφώνεται κληρονομικά.

Προκειμένου, επιπλέον, να καταστεί δυνατή η αιτιολόγηση του εγκλήματος, έγιναν και άλλες μελέτες, οι οποίες εστιάστηκαν στην διερεύνηση πιθανής σχέσης μεταξύ χρωμοσωμικών ανωμαλιών, σωματικής διάπλασης και επιθετικότητας. Παρότι κάποιοι ερευνητές υποστήριξαν την ύπαρξη σχέσης ανάμεσα στην εγκληματική δράση και σε ανωμαλία σε χρωμοσώματα, μεταγενέστερες μελέτες έρχονται να αντικρούσουν τα εν λόγω πορίσματα.¹⁵

Οφείλουμε πάντως να σημειώσουμε ότι οι παραπάνω βιολογικής προέλευσης θέσεις προκάλεσαν έντονες αντιδράσεις και σήμερα θεωρούνται πλέον ξεπερασμένες. Η εγκληματικότητα, εξάλλου, είναι μια κοινωνική σύλληψη, όχι βιολογική. Κάποιος που θεωρείται εγκληματίας σε μια χώρα, σε κάποια άλλη μπορεί να μην είναι. Ομοίως, ό,τι θεωρείται έγκλημα σε μια εποχή, σε μιαν άλλη δεν είναι. Για παράδειγμα, θεωρείται έγκλημα η ανθρωποκτονία σε περίοδο ειρήνης, κατά τη διάρκεια του πολέμου, όμως, είναι καθήκον του πολίτη να σκοτώνει τους αντιπάλους. Συνεπώς, η έννοια

¹⁴ Χάιδου Α.,(1996), «Θετικιστική Εγκληματολογία», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα,σελ. 32

¹⁵ ό.π. Σ.Αλεξιάδης,1996, 62.

της εγκληματικότητας ή του εγκλήματος θα ήταν άνευ νοήματος αν την τοποθετούσαμε εκτός των ορίων της κοινωνικής εμπειρίας ή της ανθρώπινης αλληλεπίδρασης. Τα συμπεράσματα των παραπάνω ερευνών δείχνουν ότι η κληρονομικότητα διαδραματίζει σημαντικό ρόλο για το πέρασμα στην εγκληματική πράξη, είναι όμως προφανές ότι και οι κοινωνικοί παράγοντες είναι ουδόλως αμελητέοι.

B. ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ.

1. Η ανθρωποκτονία ως αποτέλεσμα της κοινωνικής αποδιοργάνωσης.

Ο E. Durkheim, γάλλος κοινωνιολόγος, διατύπωσε μια βασική για την Εγκληματολογία έννοια, αυτήν της «ανομίας», την οποία θεώρησε υπεύθυνη για το φαινόμενο της αυτοκτονίας. Η ανομία, σύμφωνα με την θεωρία του, οφείλεται στον διαχωρισμό της ατομικότητας από τη συλλογική συνείδηση και λαμβάνει χώρα κατά τη διάρκεια ραγδαίων οικονομικών αλλαγών. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, δεν είναι εφικτό να ρυθμιστούν οι ροπές των μελών του κοινωνικού συνόλου.¹⁶

Η θεωρία του για την ανθρωποκτονία βασίζεται πρωτίστως σε αυτήν ακριβώς την αλλαγή στο περιεχόμενο της «συλλογικής συνείδησης» που συνοδεύει την κοινωνική ανάπτυξη. Καθώς ο καταμερισμός της εργασίας γίνεται ολοένα και πιο περίπλοκος, οι συλλογικές αξίες υποχωρούν προς όφελος των ατομικών. Ουσιαστικά, ο έντονος καταμερισμός εργασίας οδηγεί την κοινωνία σε αποσύνθεση. Η έλλειψη κοινωνικής ενότητας και αλληλεγγύης, και τελικά η ανομία έχουν ως αποτέλεσμα την εκδήλωση παραβατικών συμπεριφορών.

Αναλυτικότερα, σύμφωνα με τον Durkheim, τα ποσοστά ανθρωποκτονιών τείνουν να είναι υψηλότερα σε περιόδους πολέμων, κατά τη διάρκεια πολιτικών κρίσεων, σε αγροτικές περιοχές, στους Καθολικούς σε σχέση με τους Προτεστάντες και, ενδεχομένως ακόμη και κατά τη διάρκεια εθνικών εορτών και εκδηλώσεων. Σε περίοδο πολέμου, τα συναισθήματα για το

¹⁶ ό.π.Α.Χάϊδου, 1996, 122.

σύνολο εντείνονται, ενώ τα ατομικά μειώνονται. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, αυξάνονται τα ανθρωποκτόνα πάθη και απαξιώνεται η ανθρώπινη ζωή. Κατά τον ίδιο τρόπο, επειδή οι αγροτικές και οι Καθολικές κοινωνίες είναι λιγότερο ανεξαρτητοποιημένες από ότι οι Προτεστάντες και οι κάτοικοι των μεγάλων πόλεων, οι πρώτοι θα έχουν μεγαλύτερα ποσοστά ανθρωποκτονιών από τους τελευταίους.¹⁷

Ένας άλλος κοινωνιολόγος, ο R. Merton, βασίστηκε στην έννοια της ανομίας για να προσεγγίσει αιτιολογικά το έγκλημα. Κατά τον ίδιο, ανομία υπάρχει σε μια κοινωνία όταν δεν είναι αρκετά τα μέσα για την επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων. Τότε, το άτομο, εφόσον δεν διαθέτει τα νόμιμα μέσα, δεν διστάζει να καταφύγει σε παράνομους τρόπους για να επιτύχει τους σκοπούς του.¹⁸

2. Κοινωνική δομή και ανθρωποκτονία.

Έχει πλέον τεκμηριωθεί από την έρευνα ότι η ανθρώπινη συμπεριφορά δεν αποτελεί απόρροια των σταθερών χαρακτηριστικών της προσωπικότητας, αλλά είναι αποτέλεσμα της συνεχούς αλληλεπίδρασης του ατόμου με το περιβάλλον του. Έτσι, λοιπόν, απροσδόκητες συγκυρίες και τυχαία γεγονότα,

¹⁷ Dicristina B., (2004), "Durkheim's theory of homicide and the confusion of the empirical literature", *Theoretical Criminology*, Vol. 8, Sage Publications, 57-91, σελ.70

¹⁸ ό.π. Σ. Αλεξιάδης, 1996, 82.

μπορούν να διαφοροποιήσουν μια αναμενόμενη και προβλεπόμενη ανθρώπινη συμπεριφορά σε δραματικό βαθμό.¹⁹

Η κοινωνική προσέγγιση στην μελέτη της ανθρωποκτονίας αναζητά τις δομικές πηγές της φονικής βίας, βασιζόμενη στον συλλογισμό ότι η δολοφονία ενός ανθρώπου από κάποιον άλλο δεν αποτελεί απλά μια ιδιόμορφη και προσωπική πράξη βίας, αλλά ένα γεγονός με κοινωνικές προεκτάσεις.

Δομικό στοιχείο της κοινωνικής οργάνωσης είναι οι κοινωνικοί θεσμοί, οι οποίοι μοιράζονται δύο βασικές λειτουργίες : να ρυθμίζουν την συμπεριφορά των μελών σύμφωνα με τις νόρμες της κοινωνίας και να διευκολύνουν την πρόσβαση τους στις απαραίτητες και επιθυμητές πηγές και ανταμοιβές. Οι δομικές θεωρίες για την ανθρωποκτονία σχετίζονται με τους κοινωνικούς θεσμούς και τη λειτουργία τους και συνδέουν την ανθρωποκτονία αφενός με την διάβρωση του *κοινωνικού ελέγχου* και αφετέρου με την αύξηση της *κοινωνικής πίεσης*.²⁰

Η θεωρία του κοινωνικού ελέγχου επικεντρώνεται σε τεχνικές και στρατηγικές που ρυθμίζουν την ανθρώπινη συμπεριφορά και οδηγούν στη συμμόρφωση ή στην υπακοή των κανόνων της κοινωνίας – στις επιρροές της οικογένειας και του σχολείου, στις θρησκευτικές πεποιθήσεις, τις ηθικές αξίες, στους φίλους και ακόμη στις πολιτικές πεποιθήσεις. Όσο περισσότερο ένα άτομο εμπλέκεται και δεσμεύεται σε συμβατικές δραστηριότητες και αξίες και όσο περισσότερο συνδεδεμένο είναι με τους γονείς του, τους αγαπημένους του και τους φίλους του, τόσο περισσότερο απίθανο είναι αυτό το άτομο να

¹⁹ Τσαλίκoglou, Φ. (1996), «Μυθολογίες βίας και καταστολής», Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, σελ.32

²⁰ Messner S., Rosenfeld R., “Social Structure and Homicide”, στο M.Dwayne Smith, M.A. Zahn, Homicide, a Sourcebook of Social Research, Thousand Oaks, California, Sage Publications, 1999, 27-41, σελ.28.

παραβιάσει τους κανόνες της κοινωνίας και να θέσει σε κίνδυνο σχέσεις και φιλοδοξίες.²¹

Τυπικά, η θεωρία του κοινωνικού ελέγχου αναφέρεται σε προσπάθειες να διοχετευτεί η συμπεριφορά σύμφωνα με τις ουσιαστικές αξίες και τους κανόνες μιας κοινωνίας. Όταν οι μηχανισμοί ελέγχου ενός κοινωνικού οργανισμού εξασθενίζουν, οι άνθρωποι σε κάποιο βαθμό απομακρύνονται από τους κοινωνικούς δεσμούς που παρέχουν τη συμμόρφωση προς τον κανόνα. Είναι ελεύθεροι να παρεκκλίνουν και, κάτω από ορισμένες συνθήκες, να εμπλακούν σε βία.

Επιπροσθέτως, μια ακόμη λειτουργία των κοινωνικών θεσμών είναι να διευκολύνουν την πρόσβαση σε κοινωνικές και υλικές πηγές που είναι απαραίτητες για την φυσική επιβίωση. Εξασφαλίζοντας την πρόσβαση στον πλούτο, τη δύναμη και το κύρος, οι θεσμοί καθορίζουν τις ευκαιρίες ζωής ενός πληθυσμού. Αυτή η θεσμική λειτουργία σχετίζεται με την ανθρωποκτονία, καθώς οι περιορισμοί σε αυτές τις ευκαιρίες είναι πιθανές πηγές υποκίνησης επιθετικότητας και βίας. Σύμφωνα με τις θεωρίες της κοινωνικής πίεσης, το έγκλημα και η βία είναι αποτέλεσμα των δομικών εκείνων συνθηκών που στερούν τους ανθρώπους από τις πηγές και τις ανταμοιβές εκείνες που χρειάζονται, προσδοκούν ή επιθυμούν.

Η δομική προσέγγιση, είτε πρόκειται για την θεωρία του κοινωνικού ελέγχου είτε για την θεωρία της κοινωνικής πίεσης, εστίασε πρωτίστως στο σύστημα διαστρωμάτωσης, προκειμένου να εξηγήσει την κοινωνική κατανομή της ανθρωποκτονίας. Η διαστρωμάτωση αναφέρεται στην ιεραρχική κατανομή των κοινωνικών θέσεων, καθώς κάποιες από αυτές είναι περισσότερο

²¹ Adler F., Mueller G., Laufer, W., “*Criminology, the shorter version*”, Third Edition, Boston, McGraw-Hill, 1998, σελ. 149.

πλεονεκτικές σε σχέση με άλλες, όσον αφορά τον πλούτο, τη δύναμη και το γόητρο. Ποικίλα κοινωνικά χαρακτηριστικά λειτουργούν σήμερα ως τη βάση για την κοινωνική διαστρωμάτωση στις σύγχρονες κοινωνίες. Τα σημαντικότερα από αυτά σε σχέση με την έρευνα για την ανθρωποκτονία είναι η κοινωνική τάξη, το γένος, η φυλή και η ηλικία.

Αναφορικά με την κοινωνική τάξη, υποθέσεις για την σύνδεση οικονομικών συνθηκών και εγκληματικής δραστηριότητας μπορούν να εντοπιστούν ήδη κατά τον 19^ο αιώνα, όταν οι ηθικοί στατιστικολόγοι Quetelet και Guerry διεξήγαν συστηματική έρευνα σχετικά με τη σχέση των κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών διαφόρων περιοχών και των ποσοστών εγκλημάτων. Ενδεικτικά, η φτώχεια, η οποία αντιπροσωπεύει την οικονομική αποστέρηση, είναι πολύ πιθανό να προκαλεί την πίεση που μπορεί να ωθήσει τους ανθρώπους σε φονικές πράξεις βίας. Επιπλέον, η ανέχεια συνδέεται με την αποδυνάμωση του κοινωνικού ελέγχου, που αναστέλλει την βίαιη έκφραση των επιθετικών παρορμήσεων.²²

Η φυλή, το γένος και η ηλικία συσχετίζονται σε εξίσου σημαντικό βαθμό με την ανθρωποκτονία, καθώς μέλη μειονοτικών ομάδων, συγκεκριμένης ηλικίας και φύλου, υπερεκπροσωπούνται τόσο ως δράστες όσο και ως θύματα εγκλημάτων κατά της ζωής. Ο M.Wolfgang πραγματοποίησε στις Η.Π.Α. το 1958 μια κλασσική έρευνα για την ανθρωποκτονία, βασιζόμενος στις αναλύσεις 588 περιπτώσεων από τα αρχεία της αστυνομίας της Φιλαδέλφειας. Το βασικό συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε ήταν ότι υπάρχει σημαντική σχέση ανάμεσα στο φόνο και τη φυλή ή το φύλο θυτών – θυμάτων. Σύμφωνα με την έρευνά του, το μεγαλύτερο ποσοστό δραστών και θυμάτων

²² ό.π. Messner S., Rosenfeld R., 1999, 29.

ήταν μαύροι, άνδρες που ανήκαν κατά κύριο λόγο στις κατώτερες κοινωνικοοικονομικές τάξεις. Η πλειοψηφία των δραστών ήταν 20-30 ετών, ενώ τα θύματα πέντε χρόνια κατά μέσο όρο μεγαλύτερα.²³

3. Οι υποπολιτισμικές θεωρίες, η υποκουλτούρα της βίας και η ανθρωποκτονία.

Πρωταρχική υπόθεση των υποπολιτισμικών θεωριών είναι ότι η εγκληματική συμπεριφορά είναι αποτέλεσμα της συμμετοχής του υποκειμένου σε κάποια υποπολιτισμική ομάδα.²⁴

Οι πολιτισμικές θεωρίες για την ανθρωποκτονία έχουν μια μακρά ιστορία. Ο Andre-Michel Guerry (1833), ένας από τους πρώτους μελετητές που διεξήγαγε μια συστηματική στατιστική ανάλυση των επίσημων αρχείων εγκλημάτων, εντυπωσιάστηκε από τα υψηλά ποσοστά βίαιων εγκλημάτων στο Νότο της Γαλλίας. Ο Guerry θεώρησε ότι οι αλλαγές ανάλογα με την περιοχή που βρήκε ενδεχομένως να απεικόνιζαν πολιτισμικές διαφοροποιήσεις, κατάλοιπα του εποικισμού διαφόρων φυλών κατά τους αρχαίους χρόνους, καθώς η Γαλλία δημιουργήθηκε από ποικίλες εθνότητες, η καθεμία από τις οποίες είχε τη δική της γλώσσα, τρόπους, έθιμα και προκαταλήψεις. Εξαιτίας λοιπόν αυτών των πολιτισμικών διαφορών, οι κάτοικοι των διαφόρων περιοχών θα μπορούσαν να συμπεριφέρονται διαφορετικά σε παρόμοιες

²³ Wolfgang M.E.,(1975),“Patterns in Criminal Homicide”, Philadelphia, Patterson Smith Montclair, , σελ. 319.

²⁴ ό.π. Χάιδου Α.,1996,103.

καταστάσεις.²⁵ Στο βιβλίο τους “The Subculture of Violence: Toward an Integrated Theory in Criminology”, οι Wolfgang και Ferracuti επιχείρησαν να χρησιμοποιήσουν το πολιτισμικό μοντέλο προκειμένου να εξηγήσουν το φαινόμενο της ανθρωποκτονίας, ισχυριζόμενοι ότι *«όπως κάθε ανθρώπινη συμπεριφορά, η ανθρωποκτονία και τα άλλα βίαια εγκλήματα πρέπει να ιδωθούν στα πλαίσια του περιεχομένου της κουλτούρας από την οποία ξεπηδούν»*.²⁶ Εισήγαγαν, λοιπόν, την υπόθεση ότι η υποκουλτούρα που συναντάται στους νότιους πληθυσμούς μπορεί να εξηγήσει τα υψηλότερα ποσοστά ανθρωποκτονιών στο Νότο και κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι Νότιοι έχουν μεγαλύτερη προδιάθεση για βία, διότι η κουλτούρα της περιοχής επιτρέπει ή απαιτεί βίαιες απαντήσεις σε καταστάσεις στις οποίες η τιμή, η οικογένεια ή η περιουσία απειλούνται.²⁷

Ο M.Wolfgang στην έρευνα του για την ανθρωποκτονία κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα ποσοστά των παραβατών είναι υψηλότερα για τους άνδρες, μικρότερης ηλικίας, Αφρικανούς, Αμερικανούς, Ισπανόφωνους και Νότιους. Πιο αναλυτικά, οι Αφρικανοί και οι άνδρες που εμπλέκονται σε ανθρωποκτονίες υπερέχουν στον γενικό πληθυσμό και τα ποσοστά τους ξεπερνούν σε μεγάλο βαθμό τους λευκούς και τις γυναίκες. Επιπλέον επεσήμανε ότι η σχέση μεταξύ φυλής και ανθρωποκτονίας είναι πιο σημαντική στατιστικά από αυτή ανάμεσα στην ανθρωποκτονία και το φύλο.²⁸

²⁵Corzine J., Huff-Corzine, L. Whitt H. P., “Cultural and Subcultural Theories of Homicide”, στο M.Dwayne Smith, M.A. Zahn,(1999) Homicide, a Sourcebook of Social Research, London, Sage Publications, 42-57, σελ.42.

²⁶ Wolfgang M. , Ferracuti, F. «Η υποκουλτούρα της βίας», μτφρ. Φ. Μηλιώνη, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 1996,σελ. 291.

²⁷ Parker K., McCall P., Land K., «Determining Social-Structural Predictors of Homicide» στο M.Dwayne Smith, M.A. Zahn, Homicide, a Sourcebook of Social Research, London, Sage Publications,106-120,σελ.108.

²⁸ όπ. Wolfgang M. E.,1975, 319.

Οι πιο πρόσφατες θεωρητικές εργασίες αναφορικά με τους πολιτισμικούς παράγοντες και το ρόλο τους στη βία, έμμεσα ή με τρόπο κατηγορηματικό εντοπίζουν τις ρίζες τους στις ιδέες του Thorsten Sellin (1938), Albert Cohen (1955), Walter Miller (1958), Gresham Sykes και David Matza (1957) ή στην θεωρία της υποκουλτούρας της βίας που διατυπώθηκε από τους Marvin Wolfgang και Franco Ferracuti (1967). Παρά την κοινή τους πνευματική καταγωγή, οι θεωρητικοί και οι ερευνητές διαφέρουν μεταξύ τους ως προς ποιες κουλτούρες και υποκουλτούρες παράγουν υψηλότερα επίπεδα βίας.²⁹

Πάντως, σύμφωνα με τις πολιτισμικές θεωρίες, η ανθρωποκτονία μπορεί να εξηγηθεί από την ύπαρξη μιας «υποκουλτούρας της βίας». Αναλυτικότερα, οι συνθήκες ζωής συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων γεννούν τη βία ως φυσικό αποτέλεσμα της καθημερινής κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Ουσιαστικά, η υποκουλτούρα προωθεί ένα σύνολο κοινωνικών συνθηκών, κάτω από τις οποίες η βία συνήθως αναμένεται ή απαιτείται. Η κατοχή όπλου, για παράδειγμα, θεωρείται ως προθυμία για συμμετοχή σε βίαια επεισόδια, ενώ ταυτόχρονα δηλώνει πρόθεση για αντεκδίκηση όταν προκύψει βίαιη απειλή. Σε κάποιες περιπτώσεις, η βία θεωρείται ως η μόνη επιλογή, όταν ο άνδρας οφείλει να υπερασπιστεί την ανδρική του ταυτότητα, ερχόμενος αντιμέτωπος με τον φόβο να χάσει τον σεβασμό και την φιλία των ομηλίκων του.³⁰

Η βία, κατά συνέπεια, γίνεται τρόπος ζωής και ο κυρίαρχος τρόπος για την επίλυση προβλημάτων. Ο M. Wolfgang στο βιβλίο του «Patterns in Criminal Homicide» καταλήγει στην διαπίστωση ότι:

²⁹ όπ Corzine J., κ.ά. στο M.Dwayne Smith, M.A. Zahn,(1999) *Homicide, a Sourcebook of Social Research*, London, Sage Publications, 42-57, σελ.43.

³⁰ Polk K., (1994), «*When Men Kill, Scenarios of Masculine Violence*», Melbourne, Cambridge University Press,200.

*«Ένας άνδρας συνήθως αναμένεται να υπερασπιστεί το όνομα και την τιμή της μητέρας του, την αρετή της γυναικείας φύσης (ακόμη και αν η σύντροφός του είναι μια νέα γνωριμία ή μια πόρνη), και να μην δέχεται καμία ύβρη για την φυλή του (ακόμη και από μέλος της ίδιας φυλής), την ηλικία του ή τον ανδρισμό του. Το να καταφύγει σε σωματική αναμέτρηση επειδή αποτελεί μέτρο τόλμης, θάρρους ή άμυνας του status του φαίνεται να είναι κάτι αναμενόμενο για την κουλτούρα του, ιδιαίτερα για άνδρες χαμηλότερων κοινωνικών τάξεων, έγχρωμων και λευκών. Όταν μια τέτοια αντίδραση παρατηρείται σε κάποιον που ζει και αλληλεπιδρά με άλλους που αντιδρούν κατά τον ίδιο τρόπο, οι σωματικές επιθέσεις, οι φιλονικίες και οι βίαιοι ενδοοικογενειακοί καβγάδες που καταλήγουν σε ανθρωποκτονίες, είναι πολύ πιθανό να είναι συχνοί».*³¹

4. Η φεμινιστική προσέγγιση και η ανθρωποκτονία.

Μέχρι τη δεκαετία του 1960, στο χώρο της εγκληματολογίας και της θυματολογίας, η κοινωνική παράμετρος του φύλου, στη μελέτη των κοινωνικών φαινομένων αγνοείτο παντελώς. Έτσι, οι θεωρίες που κατά καιρούς διατυπώθηκαν για να εξηγήσουν τα κοινωνικά φαινόμενα, δημιουργήθηκαν από άνδρες, αφορούσαν άνδρες και δεν έλαβαν υπόψη τους τις ανισότητες των δύο φύλων και, κατ'επέκταση τις γυναίκες.

³¹ ό.π. Wolfgang, M. E.,1975,188-189.

Με την εμφάνιση του φεμινιστικού κινήματος, που είχε ως βασικό χαρακτηριστικό τον κριτικό χαρακτήρα και τη καινοτόμο τοποθέτηση, οι κοινωνικές επιστήμες άρχισαν να αναγνωρίζουν την ανισότητα των δύο φύλων και το ρόλο που αυτή διαδραματίζει στα κοινωνικά φαινόμενα.

Το φύλο αποτελεί ένα μόνιμο χαρακτηριστικό στην ανθρωποκτονία, καθώς οι περισσότεροι δράστες είναι άνδρες. Το γεγονός αυτό ενδεχομένως να οφείλεται στον έμφυτο ανταγωνισμό μεταξύ ανδρών και στην προθυμία τους να καταφύγουν στη βία μέσα στα πλαίσια αυτής της ανταγωνιστικότητας.³²

Από την άλλη πλευρά, οι ανθρωποκτονίες με δράστες άνδρες και θύματα τις σεξουαλικές συντρόφους τους, φαίνονται να έχουν ως κίνητρο την πεποίθηση ότι η γυναίκα είναι κτήμα του άνδρα. Έτσι, η βία μπορεί να θεωρηθεί ως μέσο της ανδρικής κυριαρχίας, που περιλαμβάνει και τον σωματικό εκφοβισμό. Πολλές ανθρωποκτονίες, εξάλλου, όπου οι άνδρες πέφτουν θύματα γυναικών, πηγάζουν από την ύστατη προσπάθεια των τελευταίων να αντιμετωπίσουν την επιθετική συμπεριφορά των συντρόφων τους.³³

Κατά συνέπεια, οι φεμινιστικές θεωρίες πραγματεύονται το φαινόμενο της ανθρωποκτονίας, κυρίως γυναικών, ως αποτέλεσμα μιας πατριαρχικά δομημένης κοινωνίας που στηρίζεται στην ανδρική εξουσία και την ολοκληρωτική υποταγή της γυναίκας.

Αναλυτικότερα, σύμφωνα με τις φεμινιστικές τοποθετήσεις της δεκαετίας του 1970, οι κοινωνίες που χαρακτηρίζονταν από την ανδρική κυριαρχία και την γυναικεία υποταγή ορίζονταν ως πατριαρχικές. Οι σχέσεις γένους ορίστηκαν ως σχέσεις δύναμης που προσδιορίζονταν δομικά μέσω της

³² ό.π. Polk K., 1994,211.

³³ Mann C.R., When Women Kill, Albany, State University of New York Press, 1996, p. 94.

κοινωνικής ή πολιτικής κατασκευής του ανδρισμού ως ενεργού και επιθετικού και της κοινωνικής κατασκευής της θηλυκότητας ως δεκτικής και παθητικής. Η ανδρική σεξουαλική βία έχει ερμηνευτεί ως προσδιοριστικό χαρακτηριστικό των πατριαρχικών κοινωνιών, ένα βασικό μέσο με το οποίο οι άνδρες διατηρούν τη δύναμή τους πάνω στις γυναίκες και τα παιδιά.

Η ανθρωποκτονία γυναικών από άνδρες εξυπηρετεί τον έλεγχο της γυναίκας ως φύλου και ως τέτοια είναι βασική στη διατήρηση της πατριαρχίας. Το εν λόγω κοινωνικό φαινόμενο, εξάλλου, όπως αναπαράγεται στις αίθουσες των δικαστηρίων και όπως παρουσιάζεται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, περιβάλλεται από το μύθο της γυναικείας ενοχής. Είναι η γυναικεία συμπεριφορά που εξετάζεται εξονυχιστικά και θεωρείται υπεύθυνη όταν κρίνεται από την πλευρά της ιδανικευμένης κατασκευής που έχουν δημιουργήσει οι άνδρες για τη θηλυκότητα και τα πρότυπα της γυναικείας συμπεριφοράς. Τα στοιχεία των διαφόρων ερευνών απεικονίζουν γλαφυρά ότι το αίσθημα της ιδιοκτησίας, η δύναμη και ο έλεγχος βρίσκονται στον πυρήνα των ανθρωποκτονιών μεταξύ συντρόφων. Η παράδοση της αρσενικής κτητικότητας απέναντι στις γυναίκες και η ανδρική ανάγκη για δύναμη οδηγούν σε βίαια αποτελέσματα. Το μήνυμα αυτών των δολοφονικών πράξεων σε βάρος γυναικών είναι ότι πολλοί άνδρες πιστεύουν ότι ο έλεγχός τους πάνω στη σύντροφό τους είναι κάτι δεδομένο και μπορούν να το διαφυλάξουν με την ανθρωποκτονία.³⁴

³⁴ Radford J., Russell D., (1992) “Femicide, The Politics of Woman Killing”, New York, Twayne.

Γ. ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

Η ψυχανάλυση, την οποία καθιέρωσε ο S. Freud ως μέθοδο θεραπείας των νευρώσεων, δέχεται ότι όλοι οι άνθρωποι μπορούν κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες να διαπράξουν έγκλημα. Ήδη από την παιδική του ηλικία, ο άνθρωπος βρίσκεται σε ένα διαρκή πόλεμο ανάμεσα στο κόσμο του ασυνειδήτου και τον κόσμο του συνειδητού του (Εγώ, Υπερεγώ, Εκείνο). Όταν δεν είναι σε θέση να διατηρήσει την ισορροπία ανάμεσα σε αυτούς τους δυο κόσμους, κυριαρχούν οι αντικοινωνικές τάσεις και εκδηλώνονται ακραίες συμπεριφορές. Στην περίπτωση που η αντικοινωνική συμπεριφορά οδηγήσει στην διάπραξη εγκλήματος, το υποκείμενο επιζητά διέξοδο και ανακούφιση από τις εσωτερικές συγκρούσεις που το ταλανίζουν.³⁵ Σύμφωνα με τον Freud, η επιθετικότητα, η οποία αποτελεί την έκφραση του «ενστίκτου του θανάτου», που υπάρχει σε όλους τους ανθρώπους ως ένα ένστικτό για μίσος και καταστροφή, μπορεί να εξαλειφθεί με την επίδραση του «ενστίκτου για τη ζωή», με τη συμβολή της μόρφωσης και της κοινωνικοποίησης.³⁶

Ο A. Adler, ιδρυτής της Σχολής της Ατομικής Ψυχολογίας και μαθητής του Freud θεωρεί μείζονος σημασίας για το πέρασμα στην εγκληματική πράξη το συναίσθημα μειονεκτικότητας, το οποίο εμφανίζεται σε όλους τους ανθρώπους κατά την παιδική τους ηλικία. Προκειμένου να αποβάλλει αυτό το συναίσθημα, το άτομο αποκτά μια ισχυρή παρόρμηση για απόκτηση δύναμης με την επιβολή στους άλλους ανθρώπους. Κατά συνέπεια, το έγκλημα

³⁵ ό.π. Αλεξιάδης Σ., 1996, 66.

³⁶ ό.π. Wolfgang M., Ferracuti F., 1996, 264.

αποτελεί ένα μηχανισμό άμυνας του «εγώ» του και ένα τρόπο επιβεβαίωσης του τόσο στον εαυτό του όσο και στους άλλους.³⁷

Η εξελικτική ψυχολογία, από την άλλη πλευρά, χρησιμοποιεί την ανακάλυψη του Δαρβίνου, σύμφωνα με την οποία οι οργανισμοί διαμορφώθηκαν μέσα από μια μακρά ιστορία επιλογής, με σκοπό να παράγει μοντέλα και υποθέσεις σχετικά με τους ψυχολογικούς μηχανισμούς που προσδοκάται να έχει αναπτύξει ένα ζώο όπως τον Homo Sapiens. Στη συνέχεια, χρησιμοποιεί τα συγκεκριμένα μοντέλα και τις υποθέσεις, προκειμένου να προβλέψει και να εξηγήσει τις αποκλίσεις στον κίνδυνο της διαπροσωπικής διαμάχης και της ανθρωποκτονίας.

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια της φυσικής επιλογής, έτσι όπως αναπτύχθηκαν από τον Δαρβίνο, ο έσχατος αντικειμενικός στόχος της φυσιολογίας και της ψυχολογίας του ανθρώπου δεν είναι η μακροβιότητα, η ευχαρίστηση, η υγεία ή ο πλούτος, αλλά η ικανότητα προσαρμογής και υπερίσχυσης. Οι ορέξεις, οι φιλοδοξίες, οι έντονες αντιδράσεις μας υπάρχουν για να εξυπηρετούν αυτόν ακριβώς τον σκοπό.³⁸

Με πρωταρχικό, λοιπόν, στόχο την προσαρμογή και επιβίωση και στην προσπάθεια τους να υπερισχύσουν, οι άνθρωποι έχουν κοινά ή αντικρουόμενα συμφέροντα. Στις περιπτώσεις που η διαπροσωπική βία αποτελεί απάντηση σε κάποια διαμάχη, η εν λόγω θεωρητική προσέγγιση μπορεί να μας διαφωτίσει για το ποιος είναι πιθανότερο να χρησιμοποιήσει βία και εναντίον ποιου, αλλά και για τις συνθήκες που μπορούν να επιδεινώσουν ή να μετριάσουν τη χρήση βίας σε συγκεκριμένες σχέσεις. Σύμφωνα με τους Daly και Wilson, τελικά η ανθρωποκτονία χρησιμοποιείται,

³⁷ ό.π Χάιδου Α., 1996, 103.

³⁸ Daly M., Wilson, M.,(1988), “Homicide”, New York, Aldine De Gruyter,6-10.

συνήθως από τους άνδρες, ως ένα μέσο για να εξοντώσουν τους ανταγωνιστές τους.³⁹

Επιπροσθέτως, οι L. Huesmann και L. Eron συμφωνούν ότι ένα σημαντικό ποσοστό των ατομικών διαφορών στα επίπεδα επιθετικότητας μεταξύ των ανθρώπων μπορεί να αποδοθεί στην μάθηση. Υπέθεσαν ότι η κοινωνική συμπεριφορά ελέγχεται σε μεγάλο βαθμό από αντιδράσεις-απαντήσεις που έχουν διδαχθεί τα άτομα κατά τα πρώιμα στάδια ανάπτυξης και ότι αυτές οι διδαγμένες αντιδράσεις αναφορικά με την κοινωνική συμπεριφορά εν γένει και την επιθετική συμπεριφορά ειδικότερα, ελέγχονται κυρίως από γνωστικές εμπειρίες, οι οποίες απεκτήθησαν και απομνημονεύτηκαν κατά την παιδική ηλικία και εμμένουν και κατά την ενηλικίωση. Αυτοί οι τρόποι αντίδρασης έχουν αποθηκευτεί στην μνήμη του ατόμου και χρησιμοποιούνται ως οδηγοί συμπεριφοράς και επίλυσης κοινωνικών προβλημάτων, προτείνοντας τρόπους με τους οποίους πρέπει να φερθεί το άτομο ως απάντηση σε συγκεκριμένα γεγονότα. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, ένα συνήθως επιθετικό παιδί ανακαλεί και χρησιμοποιεί σε τακτική βάση τρόπους κοινωνικής συμπεριφοράς που δίνουν έμφαση στην βία και την επιθετικότητα. Και, εφόσον καθιερωθούν αυτές οι γνωστικές δομές από τις οποίες πηγάζουν τα συγκεκριμένα μοντέλα συμπεριφοράς, είναι εξαιρετικά ανθεκτικές στην αλλαγή. Κατά συνέπεια, τα περισσότερα βίαια επεισόδια μπορούν να ανιχνευθούν σε καλά διδαγμένες, συστηματικές στρατηγικές βίας που κάποιοι

³⁹ Daly M., Wilson, M., "An Evolutionary Psychological Perspective on Homicide", στο M.Dwayne Smith, M.A. Zahn,(1999) Homicide, a Sourcebook of Social Research, London, Sage Publications, 58-69, σελ.61.

άνθρωποι βρήκαν αποτελεσματικές κάθε φορά που έπρεπε να έρθουν αντιμέτωποι και να χειριστούν συγκρουσιακές διαπροσωπικές σχέσεις.⁴⁰

Αναφορικά, τέλος, με μια ιδιαίτερη κατηγορία ανθρωποκτόνων, αυτών που φτάνουν στο έγκλημα εξαιτίας της ύπαρξης ψυχικής νόσου, πρέπει να σημειωθεί ότι δεν έχει επισημανθεί σχέση αιτίου και αιτιατού ανάμεσα στα δύο. Πιο συγκεκριμένα, είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι άνθρωποι που πάσχουν από ψυχικά νοσήματα θα μπορούσαν να αποτελέσουν κίνδυνο με την επιθετική τους συμπεριφορά και να οδηγηθούν τελικά στο έγκλημα. Εξάλλου, η ανθρωποκτονία θεωρείται ως ένα από τα βασικά είδη εγκλημάτων του ψυχικά πάσχοντα και, κατά κύριο λόγο, του σχιζοφρενούς. Έτσι, έχει υποστηριχθεί ότι όταν οι σχιζοφρενείς εγκληματούν, τα εγκλήματά τους είναι από τα πιο σοβαρά και στρέφονται κατά βάση εναντίον άλλων προσώπων. Πιο συγκεκριμένα, η συμπεριφορά του σχιζοφρενή και η ανθρωποκτονία που ενδεχομένως διαπράττει, είναι αποτέλεσμα εσωτερικών υποδείξεων και ψευδαισθησιακών προσταγών που δέχεται. Πάντως, οι ψυχικά πάσχοντες που οδηγούνται στην ανθρωποκτονία αποτελούν μια μικρή μειονότητα, καθώς πολυάριθμες έρευνες έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι τα άτομα που εκδηλώνουν ψυχοπαθολογία και, κατά κύριο λόγο, σχιζοφρένεια, δεν είναι ούτε λιγότερο ούτε περισσότερο επιρρεπή στην εγκληματικότητα από ό,τι ο ευρύτερος πληθυσμός. Τελικά η εγκληματική συμπεριφορά εκδηλώνεται σε ένα περιορισμένο μόνο αριθμό σχιζοφρενών.⁴¹

⁴⁰ Huesmann L. R.& Eron, L.D., Individual differences and the trait of aggression, *European Journal of Personality*, 3, 95-106.

⁴¹ Τσαλίκολου Φ., Σχιζοφρένεια και Φόνος, Μια ψυχολογική-εγκληματολογική έρευνα, Αθήνα, Παπαζήσης, 1984, σ.70-73.

3. ΣΧΕΣΕΙΣ ΔΡΑΣΤΗ – ΘΥΜΑΤΟΣ

Η ανθρωποκτονία αποτελεί πρωτίστως μια κοινωνική πράξη. Για το λόγο αυτό, είναι πολύ σημαντική η εξερεύνηση της σχέσης που υπάρχει ανάμεσα στους δύο πρωταγωνιστές της, καθώς η κατανόηση των διαφόρων μορφών που παίρνει αυτή η σχέση συμβάλλει τα μέγιστα στην κατανόηση του πλαισίου και των δυναμικών που αναπτύσσονται κατά το εν λόγω έγκλημα.⁴²

Στην πλειοψηφία τους, τα περιστατικά ανθρωποκτονιών αφορούν ανθρώπους που έχουν κάποιου είδους προηγούμενη σχέση μεταξύ τους. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι απλώς οι άνθρωποι δεν σκοτώνουν ο ένας τον άλλον επειδή είναι άγνωστοι. Η ανθρωποκτονία συνήθως αφορά εξαιρετικές εντάσεις και συναισθηματικές ακρότητες. Με εξαίρεση κάποιες σπάνιες περιπτώσεις, αυτές οι εντάσεις δεν συναντώνται μεταξύ ατόμων που είναι ξένοι μεταξύ τους. Και στην περίπτωση που θύτης και θύμα δεν γνωρίζονται, η ανθρωποκτονία προκύπτει κατά τη διάρκεια κάποιου άλλου εγκλήματος, ένοπλης ληστείας, για παράδειγμα.⁴³

Ο M. Wolfgang στην έρευνα του για την ανθρωποκτονία τη δεκαετία του 1950 στην Φιλαδέλφεια των Η.Π.Α. βρήκε ότι θύματα και θύτες ήταν κυρίως έγχρωμοι νέοι των χαμηλών κοινωνικοοικονομικών τάξεων. Τα εγκλήματα διεπράχθησαν στο κέντρο της πόλης, κατά κύριο λόγο στο σπίτι του θύματος ή του δράστη, τα Σαββατοκύριακα, απογευματινές ώρες και μεταξύ φίλων ή γνωστών. Σε σύνολο 588 ανθρωποκτονιών, σε περισσότερες από 550 περιπτώσεις η σχέση δράστη-θύματος μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ιδιαίτερα προσωπική. Στενοί φίλοι και συγγενείς αποτελούσαν το μεγαλύτερο

⁴² S. Decker, “Exploring Victim-Offender Relationships in Homicide: The Role of Individual and Event Characteristics”, *Justice Quarterly*, Vol.10, No.4, December 1993,585-612.,σ.585.

⁴³ ό.π. Polk K., 1994,176.

ποσοστό επαφών. Ουσιαστικά, μόνο το 12% των ανθρωποκτονιών αφορούσαν ανθρώπους που ήταν άγνωστοι μεταξύ τους. Ο Wolfgang κατέληξε στο συμπέρασμα ότι πολλά από τα θύματα είχαν στην ουσία ξεκινήσει την κοινωνική αλληλεπίδραση που οδήγησε τελικά στην ανθρωποκτονία, με άμεσο ή έμμεσο τρόπο. Μίλησε, συνεπώς, για επίσπευση της δολοφονίας από την πλευρά του θύματος, γεγονός που ίσχυε για μεγάλο αριθμό των περιστατικών που ερεύνησε. Στις περιπτώσεις αυτές, το θύμα ήταν αυτό που, με κινήσεις του σώματος, με λεκτική υποκίνηση ή με τη χρήση σωματικής βίας οδήγησε σε μια κατάσταση που επέφερε τελικά τον θάνατο του/ της.⁴⁴

Ο Α. Τσιγκρής στην έρευνά του για το έγκλημα της ανθρωποκτονίας από πρόθεση στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1986-1995, αναφορικά με την σχέση δράστη και θύματος διαπίστωσε τα εξής : από τις 196 περιπτώσεις ανθρωποκτονίας που εξέτασε, σε ποσοστό 31,6% ο δράστης και το θύμα ήταν άγνωστοι μεταξύ τους ή είχαν γνωριστεί λίγο πριν το έγκλημα, ενώ στο 53,9% των υποθέσεων δράστης και θύμα ήταν γνωστοί και φίλοι. Σε ποσοστό 14,5% οι πρωταγωνιστές του εγκλήματος ήταν συγγενείς. Επιπροσθέτως, στο 94,3% ο δράστης και το θύμα ανήκαν στην ίδια φυλή, στο 80,5% είχαν την ίδια εθνικότητα και στο 56,4% των ανθρωποκτονιών ο δράστης είναι μικρότερος ηλικιακά από το θύμα του. Εξίσου σημαντικό είναι και το εύρημα ότι στο 10,7% των περιπτώσεων δράστης και θύμα ανήκαν στην ίδια οικογένεια και κατοικούσαν κάτω από την ίδια στέγη.⁴⁵

Οι βασικοί πρωταγωνιστές λοιπόν, ο θύτης και το θύμα, κινούνται παράλληλα, με τρόπο πολύπλοκο, επηρεάζοντας ο ένας τον άλλον,

⁴⁴ ό.π. Wolfgang, Μ. Ε., 1975, 253.

⁴⁵ Τσιγκρής Α., *Το Έγκλημα της Ανθρωποκτονίας στην Ελλάδα*, Αθήνα, Σάκκουλας, 2002, σ.73.

οδηγούμενοι τελικά στην εκδήλωση φονικής βίας. Μέσω της διερεύνησης της μεταξύ τους σχέσης, στις περισσότερες περιπτώσεις, παρέχονται σημαντικά στοιχεία για την υπόθεση. Στην περίπτωση που το θύμα ήταν ερωτικός σύντροφος του άρρενα δράστη, θα πρέπει να εξεταστεί το ζήτημα της δύναμης, του ελέγχου και του ανδρισμού. Ομοίως, η τιμή και η υπόληψη πιθανότατα να είναι μείζονος σημασίας σε αναμετρήσεις μεταξύ ανδρών, οι οποίες καταλήγουν στην ανθρωποκτονία.⁴⁶ Από την άλλη πλευρά, τα θύματα γυναικών που οδηγούνται στην ανθρωποκτονία είναι πρόσωπα κοντινά σε αυτές: τα παιδιά τους, οι σεξουαλικοί τους σύντροφοι και, σε μικρότερο ποσοστό, άλλοι συγγενείς. Ειδικότερα, οι γυναίκες που δολοφονούν τους ερωτικούς τους συντρόφους, τις περισσότερες φορές, αναγκάζονται να καταφύγουν στο έγκλημα εξαιτίας της βίαιης συμπεριφοράς του τελευταίου, ισχυριζόμενες ότι βρίσκονταν σε αυτοάμυνα.⁴⁷

Το αδίκημα της ανθρωποκτονίας έχει ως έμφυτο χαρακτηριστικό το γεγονός ότι απαιτεί έναν βαθμό αλληλεπίδρασης μεταξύ θύτη και θύματος. Συνεπώς, είναι σημαντική η διερεύνηση της σχέσης του θύματος με τον θύτη, καθώς έτσι η πιθανότητα να βρεθούν σωματικά αποδεικτικά στοιχεία τα οποία με κάποιο τρόπο συνδέουν τον δράστη με το αδίκημα είναι αυξημένη. Αυτό παράλληλα σημαίνει ότι το εν λόγω αδίκημα είναι πολύ πιθανότερο να εξιχνιασθεί από ότι άλλα εγκλήματα που δεν απαιτούν επαφή.⁴⁸

⁴⁶ ό.π. Polk K., 1994,171.

⁴⁷ ό.π., Mann C.R., 1996, 94.

⁴⁸ Innes M., “The media as an investigative resource in murder enquiries”, British Journal of Criminology, Vol.39, No.2, Spring 1999, 269-286, σελ. 270.

4. ΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΣΤΗΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ

Άμεσα συνυφασμένη με τον αιτιοκρατικό χαρακτήρα της παραδοσιακής εγκληματολογίας του περάσματος στην πράξη είναι και η αντίληψη της διαφοράς που διακρίνει τον εγκληματία από τον μη εγκληματία. Η εν λόγω διαφορά, όπως έχει ήδη αναφερθεί, αποδίδεται από κάποιους στα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του δράστη και από κάποιους άλλους στις συνθήκες που επικρατούν στο κοινωνικό περιβάλλον. Είτε, πάντως, εξαιτίας της ιδιαίτερης προσωπικότητας του είτε εξαιτίας της ιδιαίτερης κοινωνικής του κατάστασης, ο εγκληματίας αντιδρά στο εξωτερικό ερέθισμα με εγκληματική συμπεριφορά, ενώ ο μη εγκληματίας απαντά με μη εγκληματική συμπεριφορά. Και αυτή είναι η ειδοποιός διαφορά, το σχήμα που εξηγεί το πέρασμα στην εγκληματική πράξη.⁴⁹

Το πέρασμα στην εγκληματική πράξη εξαρτάται άμεσα τόσο από την προσωπικότητα του δράστη όσο και από τις συνθήκες που επικρατούν τη στιγμή που λαμβάνεται η απόφαση για το έγκλημα. Σε κάποιες περιπτώσεις ο δράστης αποφασίζει να τελέσει την πράξη και προετοιμάζεται για αυτό, ενώ σε κάποιες άλλες, η εγκληματική ενέργεια λαμβάνει χώρα χωρίς συνειδητή απόφαση από την πλευρά του.⁵⁰ Για παράδειγμα, στην περίπτωση των εγκλημάτων από ζηλοτυπία, μπορούμε να διακρίνουμε δυο τύπους εγκλημάτων πάθους : στην πρώτη περίπτωση ο δολοφόνος κάνει όλες τις απαραίτητες ενέργειες ώστε να μην αποκαλυφθεί, οπότε μιλάμε για ωφελιμιστικό έγκλημα, ενώ στη δεύτερη, που αποτελεί και το αληθινό έγκλημα

⁴⁹ Δασκαλάκης Η., Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης, Αθήνα, Σάκκουλας, 1985, σ.13.

⁵⁰ ό.π Χάιδου Α., 1996, 114.

πάθους αφού δεν έχει χαρακτήρα ωφελιμιστικό, ο δράστης δεν επιδιώκει με κανένα τρόπο να κρυφτεί και να ξεφύγει από τις συνέπειες της πράξης του.⁵¹

Ο L. Manoungrier, ο οποίος θεωρείται ο δημιουργός τόσο της Εγκληματολογίας του περάσματος στην πράξη όσο και εκείνης της κοινωνικής αντίδρασης, υπερασπίζεται την ύπαρξη τεσσάρων βασικών προϋποθέσεων για το πέρασμα στην εγκληματική πράξη. Σύμφωνα με αυτές, ο δράστης οδηγείται στο έγκλημα αν δεν τον συγκρατήσουν η ηθική αποδοκιμασία για την πράξη, ο φόβος της ποινής, οι δυσκολίες υλοποίησης του σχεδίου του και η συναίσθηση του κακού που προκαλεί στο θύμα του.⁵²

Σύμφωνα με την θεωρία του De Greeff, εξάλλου, ο ψυχισμός του ανθρώπου κατευθύνεται από δυο βασικά είδη ενστίκτων : τα ένστικτα άμυνας και τα ένστικτα συμπάθειας. Κάθε φορά που επικρατούν τα πρώτα, το άτομο νιώθει ότι αδικείται ενώ παράλληλα αλλοιώνεται η σύνδεση με το περιβάλλον και διευκολύνεται έτσι το πέρασμα στην πράξη.⁵³ Ο De Greeff, επηρεασμένος από τον Manoungrier, αναφέρθηκε και στις τέσσερις φάσεις της ψυχικής διεργασίας που διέρχεται ο δράστης προκειμένου να φτάσει στην εγκληματική πράξη, την αδιαμόρφωτη και διαμορφωμένη συναίνεση, την κρίση-απόφαση και, τέλος, την εκτέλεση. Πιο αναλυτικά, κατά την φάση της αδιαμόρφωτης συναίνεσης, το «υπερεγώ» επηρεάζει σε κάποιο βαθμό το άτομο στη λήψη της απόφασης να εγκληματήσει, οι δισταγμοί του όμως είναι πλέον λιγότεροι. Κατά την διαμορφωμένη συναίνεση, ο αναχαιτιστικός ρόλος του «υπερεγώ» αποδυναμώνεται από τα κίνητρα της πράξης, ενώ στη φάση της κρίση και

⁵¹ Etienne de Greeff, χ.χ. «Έρωτας και εγκλήματα από έρωτα», μτφρ. Η. Σαγκουνίδου-Δασκαλάκη, Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη, σελ. 187.

⁵² Φαρσεδάκης Ι., (1990) «Η εγκληματολογική σκέψη. Απ' την Αρχαιότητα ως τις Μέρες μας», τ.Α', Αθήνα. Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 201.

⁵³ ό.π. Φαρσεδάκης Ι, 1996, 106.

απόφασης ο δράστης έχει πια αποφασίσει ότι θα πραγματοποιήσει την πράξη, οπότε και επέρχεται η εκτέλεση του εγκλήματος.⁵⁴

Κατά τον Jean Pinatel και την θεωρία του περί εγκληματικής προσωπικότητας, υπάρχει διαφορά ως προς τον βαθμό και όχι την φύση μεταξύ εγκληματιών και μη ή των διαφόρων εγκληματιών μεταξύ τους. Οι εν λόγω διαφορές οφείλονται στα ψυχολογικά χαρακτηριστικά που αποτελούν τον «κεντρικό πυρήνα της εγκληματικής προσωπικότητας» και είναι ο εγωκεντρισμός, η αστάθεια, η επιθετικότητα και η συναισθηματική αδιαφορία. Τα στοιχεία αυτά συναντώνται σε όλους τους ανθρώπους, αλλά στους εγκληματίες είτε το ένα από αυτά υπερισχύει, καθορίζοντας το σύνολο της συμπεριφοράς, είτε και τα τέσσερα μαζί συνυπάρχουν οδηγώντας στο πέρασμα στην εγκληματική πράξη.⁵⁵

Εξίσου σημαντικός θεωρείται και ο ρόλος του θύματος κατά το πέρασμα του εγκληματία στην πράξη, στις περιπτώσεις εκείνες κατά τις οποίες το θύμα προκαλεί, δίνει την αφορμή, διευκολύνει τον δράστη ή εξασφαλίζει για αυτόν την διαφυγή του. Αυτό μπορεί να συμβεί εξαιτίας συγκεκριμένης ψυχοπνευματικής κατάστασης του θύματος ή λόγω αδιαφορίας ή αμέλειας από την πλευρά του με αποτέλεσμα, παρόλο που δεν προκαλεί συνειδητά την θυματοποίησή του, δεν λαμβάνει ωστόσο τα απαραίτητα μέτρα για την αποτροπή του εγκλήματος.⁵⁶

⁵⁴ ό.π. Χάιδου Α., 1996, 115.

⁵⁵ ό.π. Ι. Φαρσεδάκης Ι., 1990, 408.

⁵⁶ ό.π. Σ. Αλεξιάδης, 1996, 184.

ΑΝΘΡΩΠΟΚΤΟΝΙΑ: Η ΕΙΚΟΝΑ –ΕΡΕΥΝΕΣ

1. Η ανθρωποκτονία στην Ελλάδα. Στατιστική εικόνα της ανθρωποκτονίας την τελευταία 15ετία.

Οι ελληνικές εγκληματολογικές στατιστικές έχουν μια μακρά ιστορία άνω των 100 ετών. Η πρώτη επίσημη καταγραφή των δεδομένων σχετικά με το έγκλημα εκδόθηκε το 1883 στην «Εφημερίδα της Κυβερνήσεως» και αφορούσε διώξεις, καταδίκες και απαλλαγές. Μερικά χρόνια αργότερα, το Υπουργείο Δικαιοσύνης εξέδωσε τις δικές του στατιστικές για τον πληθυσμό των φυλακών κατά τα έτη 1889,1901 και 1908, ενώ για τα επόμενα έτη 1911-1913 διατηρήθηκαν από το ίδιο Υπουργείο αρχεία για τις δραστηριότητες των Δικαστικών Αρχών. Μετά το τέλος του Δεύτερου Παγκόσμιου και του Εμφυλίου Πολέμου, το 1957 ξεκίνησε μια συστηματικότερη καταγραφή των εγκληματολογικών στατιστικών στοιχείων. Το 1970 εκδόθηκαν οι πρώτες στατιστικές για το έγκλημα από την αστυνομία και, έκτοτε, οι ελληνικές εγκληματολογικές στατιστικές περιλαμβάνουν δεδομένα που προέρχονται από τρεις βασικές πηγές : την αστυνομία, τα δικαστήρια και τις φυλακές.

Ωστόσο, οι ελληνικές στατιστικές καταγραφές του εγκλήματος έχουν κατηγορηθεί για αναξιοπιστία, για το γεγονός ότι δημοσιεύονται με μεγάλη χρονική καθυστέρηση και για το ότι εύκολα μπορούν να παρερμηνευθούν.⁵⁷ Επιπλέον, οι συγκεκριμένες στατιστικές, οι οποίες καταγράφουν σε ετήσια βάση τα εγκλήματα που τελούνται μέσα στα όρια της χώρας, αποτελούν τη

⁵⁷ C.Spinellis, *Crime in Greece in Perspective*, Athens-Komotini, Sakkoulas, 1997, σ. 46.

μόνη πηγή αναφορικά με τις διακυμάνσεις της εγκληματικότητας εν γένει και του κάθε εγκλήματος ειδικότερα.⁵⁸ Επιπροσθέτως, μεγάλος αριθμός εγκλημάτων δεν περιλαμβάνεται στην παραπάνω καταγραφή, η οποία καλύπτει μόνο την εμφανή εγκληματικότητα, μόνο ο,τιδήποτε δηλαδή καταγγέλλεται στους επίσημους φορείς, έχοντας ταυτόχρονα υπόψη ότι αρκετά από τα περιστατικά που καταγγέλλονται δεν έχουν διαπραχθεί στην πραγματικότητα.⁵⁹

Παρόλα αυτά, η ανθρωποκτονία δεν συμπεριλαμβάνεται στον «σκοτεινό αριθμό» της εγκληματικότητας, καθώς είναι ένα έγκλημα που παρουσιάζει μεγάλη θεατότητα, εξαιτίας της ιδιαιτερότητας των αποτελεσμάτων της. Έτσι, δεν είναι δυνατόν να παραμείνει για μεγάλο χρονικό διάστημα χωρίς να ερευνηθεί η εξαφάνιση ενός ανθρώπου, ο οποίος αργά ή γρήγορα θα αναζητηθεί από άτομα του περιβάλλοντος του. Συνεπώς, η διεξαγωγή ερευνών από την αστυνομία και τους άλλους αρμόδιους φορείς θα οδηγήσει στην ανακάλυψη του εγκλήματος, ακόμη και αν αυτό τελικά δεν εξιχνιασθεί.⁶⁰

Με βάση τα στοιχεία που προέρχονται από την στατιστική της αστυνομίας, στην οποία παρουσιάζονται οι φόννοι που τελούνται κάθε έτος, μπορούμε να παρατηρήσουμε τα εξής : τα έτη 1991 και 1992 τελέστηκαν 138 και 137 ανθρωποκτονίες αντίστοιχα, το 1993 σημειώθηκε μια αύξηση, καθώς καταγράφηκαν 150 δολοφονίες, ενώ για τα έτη 1994 και 1995 ο αριθμός κυμάνθηκε από 133 σε 151 περιστατικά. Το 1996 οι ανθρωποκτονίες αυξήθηκαν σε 169, ενώ το 1997 η αύξηση ήταν θεαματικότερη -203 ανθρωποκτονίες. Για τα επόμενα δύο χρόνια ο αριθμός παρέμεινε σταθερός

⁵⁸ Τσουραμάνης Χ., Ο Φόνος στην Ελλάδα Εγκληματολογική Θεώρηση, Αθήνα, Σάκκουλας, 1998, σ. 15.

⁵⁹ ό.π Ι. Φαρσεδάκης, 1996, 46.

⁶⁰ Δασκαλάκης Η., Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης, Αθήνα, Σάκκουλας, 1985, σ.86.

(154 περιστατικά), για να φτάσουμε στο 2000, οπότε και καταγράφηκαν 146 δολοφονίες, οι οποίες τον επόμενο χρόνο μειώθηκαν στις 132. Ο μικρότερος αριθμός σημειώθηκε το 2002 (μόλις 94 περιστατικά τετελεσμένων ανθρωποκτονιών), ενώ για τα έτη 2003 και 2004 η διακύμανση ήταν ασήμαντη : 116 και 111 περιστατικά αντίστοιχα. Κατά το 2005, τέλος, οι ανθρωποκτονίες έφτασαν τις 132, ενώ το πρώτο εξάμηνο του 2006 σημειώθηκαν 49 τέτοια περιστατικά.

Αν θέλουμε να σταθούμε περισσότερο στην τελευταία τετραετία, μπορούμε να αναφέρουμε ότι το 2002 καταγράφηκαν 115 απόπειρες, το 2003 134, το 2004 121, κατά το 2005 128 απόπειρες και το πρώτο εξάμηνο του 2006, 63. Επιπλέον, παρατηρώντας συνολικά τον πίνακα των στατιστικών δεδομένων, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ένα σημαντικό ποσοστό των ανθρωποκτονιών εξιχνιάζεται από τις αστυνομικές αρχές, ενώ, αναφορικά με την καταγωγή των δραστών, η πλειοψηφία είναι ημεδαποί, παρόλο που και το ποσοστό των αλλοδαπών θυτών είναι υψηλό. Αναλυτικότερα, οι αλλοδαποί ανθρωποκτόνοι, το 1991 αποτελούσαν, σε σύγκριση με τους Έλληνες ανθρωποκτόνους, το 11%, το 1996 το ποσοστό αυξήθηκε σε 25% και το 2003 σε 49%, μια αύξηση αξιοσημείωτη αν ληφθεί υπόψη ο πληθυσμός των αλλοδαπών σε σχέση με τον ελληνικό, ο οποίος είναι σαφώς μεγαλύτερος. Ο Ν. Κουράκης, σε άρθρο του για την ανθρωποκτονία συμπυκνώνει όσα προαναφέρθηκαν, σημειώνοντας ότι:

«[...]υπάρχει τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα μια σαφέστατα ανοδική πορεία των ανθρωποκτονιών, τουλάχιστον σύμφωνα με τα αστυνομικά στοιχεία. Έτσι, ενώ το 1980 είχαμε 117 περιπτώσεις ανθρωποκτονίας από πρόθεση (τετελεσμένες και σε απόπειρα), το 1990 καταγράφηκαν

204, άρα σχεδόν διπλάσιες, το 1997 φθάσαμε τις 350, δηλαδή περίπου άλλο τόσο, αλλά το 2003 τις 248. Επομένως, σε ορισμένες εποχές παρατηρείται σχεδόν διπλασιασμός ανά δεκαετία, και αυτό είναι πολύ σημαντικό, διότι η ανθρωποκτονία είναι ένα από τα εγκλήματα με τους χαμηλότερους σκοτεινούς αριθμούς, αφού η διάπραξη της σπάνια παραμένει χωρίς να εντοπιστεί.»⁶¹

2. Επισκόπηση προηγούμενων ερευνών.

Το έγκλημα της ανθρωποκτονίας, παρά το γεγονός ότι κάνει την εμφάνισή του στις εγκληματολογικές στατιστικές σε μικρότερο ποσοστό σε σχέση με άλλες εγκληματικές πράξεις, αποτελεί σε όλες τις κοινωνίες την σοβαρότερη εκδήλωση αντικοινωνικής συμπεριφοράς και συμπυκνώνει την ουσία της ανθρώπινης βίας. Παράλληλα, η προσβολή του ύψιστου αγαθού, αυτού της ανθρώπινης ζωής, η ευρεία δημοσιοποίηση και δημοσιότητα, το μεγάλο ενδιαφέρον της κοινής γνώμης και τα αισθήματα φόβου και ανασφάλειας που γεννιούνται μετά από κάθε τέτοια πράξη βίας, συντελούν ώστε η ανθρωποκτονία να αποτελεί ένα κατεξοχήν ελκυστικό πεδίο για τους ερευνητές.

Στην χώρα μας αλλά και παγκοσμίως, λοιπόν, έχουν διεξαχθεί ποικίλες έρευνες για την ανθρωποκτονία, η οποία διακρίνεται για τον πολυδιάστατο χαρακτήρα της και, ως εκ τούτου, μπορεί να προσεγγιστεί από πολλές οπτικές γωνίες, σε μια προσπάθεια μιας ευρύτερης διεπιστημονικής εξέτασής της.

⁶¹ Κουράκης., Ν. «Η ανθρωποκτονία χθες, σήμερα, αύριο - Βασικά πορίσματα επιστημονικού συμποσίου για την ανθρωποκτονία», Ποινική Δικαιοσύνη, 1999, 1151-1154.

Έρευνα για το φόνο στην Ελλάδα έγινε από τον Α. Τσιγκρή (2002), ο οποίος μελέτησε 196 υποθέσεις ανθρωποκτονίας με πρόθεση που εκδικάστηκαν από το Μικτό Ορκωτό Δικαστήριο της Αθήνας κατά την χρονική περίοδο 1986-1995. Με βάση τα ερευνητικά δεδομένα που συγκέντρωσε, κατέληξε σε συμπεράσματα αναφορικά με τα χαρακτηριστικά των δραστών και των θυμάτων των συγκεκριμένων εγκλημάτων, τις μεταξύ τους σχέσεις και τη συρροή των υπό μελέτη ανθρωποκτονιών με άλλα εγκλήματα. Στην εν λόγω έρευνα, τέλος, αναφέρονται αποτελέσματα σχετικά με τον χρόνο, τον τόπο, αλλά και τα μέσα, τους τρόπους και τις στρατηγικές τέλεσης των εγκλημάτων.⁶²

Η Α. Κουκουτσάκη (2000), με σκοπό την διερεύνηση των διαδικασιών κατασκευής της είδησης για το έγκλημα, μελέτησε τον τρόπο με τον οποίο καλύφθηκαν από τον ημερήσιο Τύπο πέντε περιπτώσεις ανθρωποκτονίας. Τα συμπεράσματα της έρευνας δημοσιεύτηκαν σε άρθρο με τον τίτλο «Εγκληματικό στερεότυπο και ΜΜΕ – Ιδεολογίες του εγκλήματος και το θέμα της κοινωνικής συναίνεσης», όπου διατυπώνεται ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης στηρίζουν την κοινωνική συναίνεση μέσω του ιδιαίτερου τρόπου παρουσίασης του εγκλήματος.⁶³

Ο Χ. Τσουραμάνης (1998) ερεύνησε μέσω του Τύπου 171 περιπτώσεις ανθρωποκτονιών που έλαβαν χώρα κατά την περίοδο 1990-1994 και συγκέντρωσε στοιχεία για τους δράστες, τα θύματα, την σχέση που είχαν αναπτύξει, τα κίνητρα που οδήγησαν στο έγκλημα και τις συνθήκες τέλεσης των δολοφονιών. Κατέληξε στο συμπέρασμα ότι στην πλειοψηφία των

⁶² ⁶² ό.π. Τσιγκρή Α., 2002.

⁶³ Κουκουτσάκη Α., Εγκληματικό στερεότυπο και ΜΜΕ – Ιδεολογίες του εγκλήματος και το θέμα της κοινωνικής συναίνεσης στο επιμ. Η. Δασκαλάκη (2000) Εγκληματίες και θύματα στο κατώφλι του 21ου αιώνα, Αθήνα, ΕΚΚΕ, 445-461.

περιπτώσεων θύτης και θύμα ήταν γνώριμοι, ότι οι περισσότεροι δράστες ήταν άνδρες, άνεργοι, ανύπανδροι, ελληνικής ιθαγένειας, στοιχεία που ίσχυαν και για τα θύματά τους. Όσον αφορά τα κίνητρα των ανθρωποκτονιών, διακρίνονται «η έλλειψη προφανούς λόγου», «η ερωτική αντιζηλία» και η «έντονη φιλονικία».⁶⁴

Η Φ. Τσαλίκου (1984) μελέτησε τη σχέση που υπάρχει μεταξύ ανθρωποκτονίας και σχιζοφρένειας. Με τη χρήση ψυχολογικών τεστ, ερεύνησε 19 περιπτώσεις ανθρώπων που έπασχαν από την συγκεκριμένη ψυχική νόσο και είχαν διαπράξει φόνο. Κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, παρόλο που η σχιζοφρένεια μπορεί να οδηγήσει στον φόνο, δεν είναι δυνατόν να στοιχειοθετηθεί σχέση αιτίου – αιτιατού μεταξύ των δύο. Επεσήμανε, ωστόσο, ότι εξαιτίας του περιορισμένου δείγματος της έρευνας, τα συμπεράσματα δεν θεωρούνται γενικεύσιμα.⁶⁵

Ο Κ. Polk (1994), διεξήγαγε έρευνα για την σχέση ανδρισμού – ανθρωποκτονίας, καθώς στις περισσότερες περιπτώσεις δολοφονιών, οι δράστες είναι άνδρες. Μελέτησε υποθέσεις ανθρωποκτονιών που έγιναν στην Βικτόρια της Αυστραλίας μεταξύ 1985 και 1989. Ερεύνησε ανθρωποκτονίες που λαμβάνουν χώρα μέσα στα πλαίσια μιας ερωτικής σχέσης, αναμετρήσεις μεταξύ ανδρών με την ίδια κατάληξη, αλλά και δολοφονίες που συμβαίνουν ως αποτέλεσμα άλλων εγκληματικών πράξεων και επικεντρώθηκε στις σχέσεις θύτη – θύματος και στην κοινωνική εκείνη αλληλεπίδραση που έχει ως αποτέλεσμα την δολοφονία ενός ανθρώπου.⁶⁶

⁶⁴ Τσουραμάνης Χ., Ο Φόνος στην Ελλάδα Εγκληματολογική Θεώρηση, Αθήνα, Σάκκουλας, 1998.

⁶⁵ Τσαλίκου Φ., Σχιζοφρένεια και Φόνος, Μια ψυχολογική-εγκληματολογική έρευνα, Αθήνα, Παπαζήσης, 1984.

⁶⁶ ό.π. Polk Κ., 1994.

Τέλος, στις Η.Π.Α., ο M. Wolfgang (1958), βασιζόμενος στα αρχεία της αστυνομίας της Φιλαδέλφειας, εξέτασε 588 περιπτώσεις ανθρωποκτονιών που έλαβαν χώρα κατά την χρονική περίοδο 1948-1952. Μεταξύ άλλων διαπίστωσε ότι η πλειοψηφία τόσο των δραστών όσο και των θυμάτων ήταν έγχρωμοι, άνδρες, που ανήκαν κατά κύριο λόγο στις κατώτερες κοινωνικοοικονομικές τάξεις και στην ίδια φυλή. Στις περισσότερες περιπτώσεις, δράστης και θύμα είχαν προηγούμενη σχέση μεταξύ τους. Ένα σημαντικό ποσοστό των ανθρωποκτονιών έγινε μετά από φιλονικία, ενώ είχε προηγηθεί η κατανάλωση αλκοόλ είτε από τον ένα μόνο ή και τους δύο πρωταγωνιστές του εγκλήματος.⁶⁷

3. Μορφές – είδη ανθρωποκτονίας ανάλογα με το κίνητρο.

Το έγκλημα της ανθρωποκτονίας μπορεί να πάρει πολλές μορφές και να λάβει χώρα ως αποτέλεσμα πολυάριθμων κινήτρων.

Ο Χ. Τσουραμάνης μελέτησε 171 υποθέσεις ανθρωποκτονιών που έλαβαν χώρα στην Ελλάδα κατά την χρονική περίοδο 1990 – 1994. Από τα δεδομένα που συγκέντρωσε, διέκρινε τελικά δεκατρείς κατηγορίες αναφορικά με τους λόγους που οδήγησαν στο έγκλημα :

-εκδίκηση, όπου κατά τους ισχυρισμούς του δράστη, το θύμα έχει βλάψει κατά το παρελθόν τον ίδιο ή πολύ κοντινό του πρόσωπο.

⁶⁷ό.π. Wolfgang, M. E.,1975.

- προσβολή της τιμής του δράστη από ενέργειες ή παραλείψεις του θύματος.
- ξεκαθάρισμα λογαριασμών συμμοριών.
- για ασήμαντη αφορμή ή χωρίς σοβαρές διαφορές μεταξύ δράστη και θύματος.
- πολιτικές διαφορές, που οδηγούν σε σύγκρουση δράστη και θύμα.
- κτηματικές διαφορές, όταν δράστης και θύμα διεκδικούν τις ίδιες εδαφικές εκτάσεις.
- οικονομικές διαφορές μεταξύ τους.
- μέσα στα πλαίσια άλλου εγκλήματος, λόγου χάρη βιασμού, οπότε και συντελείται η ανθρωποκτονία σε μια προσπάθεια να μην αποκαλυφθεί η ταυτότητα του δράστη.
- έντονη φιλονικία και συμπλοκή, που οδηγεί σε ανθρωποκτονία, χωρίς αυτή να είναι η αρχική πρόθεση του δράστη.
- απαίτηση του θύματος, το οποίο ζητά από το δράστη να το σκοτώσει.
- λόγοι άμυνας, όταν ο δράστης αναγκάζεται για την αυτοπροστασία του να σκοτώσει.
- ερωτική αντιζηλία, σε περιπτώσεις που ο δράστης είναι ο σύντροφος του θύματος που ζηλεύει παθολογικά.
- εξαφάνιση παιδιού που αποκτήθηκε εκτός γάμου, ώστε να μείνει κρυφή η παράνομη σχέση της μητέρας.⁶⁸

Στην ίδια περίπτωση τυπολογία με βάση τα κίνητρα της ανθρωποκτονίας καταλήγει και ο Α. Τσιγκρής. Η τυπολογία του περιλαμβάνει τη σεξουαλική ικανοποίηση, το ερωτικό πάθος, την προσβολή της τιμής, τη λύτρωση, την έκρηξη, τις περιουσιακές διαφορές, το ξεκαθάρισμα λογαριασμών, την

⁶⁸ ό.π Τσουραμάνης Χ., 1998, 73-74.

αντεκδίκηση, την ιδεολογία, την άμυνα και την ψυχοπαθολογία του δράστη. Το βασικό κίνητρο στο έγκλημα της ανθρωποκτονίας, σύμφωνα με στη συγκεκριμένη μελέτη, αποδείχθηκε ότι είναι το περιουσιακό, ενώ ακολουθούν οι φόννοι από έκρηξη και από ερωτικό πάθος.⁶⁹ Στη συνέχεια θα ασχοληθούμε διεξοδικότερα με την ανθρωποκτονία ως αποτέλεσμα ερωτικού πάθους, αφενός γιατί με το συγκεκριμένο είδος ασχολείται η παρούσα μελέτη, αφετέρου γιατί είναι ένα έγκλημα που λαμβάνει συνήθως μεγάλη δημοσιότητα από τα μέσα ενημέρωσης και περιέχει έντονα μυθοπλαστικού και μυθιστορηματικού τύπου χαρακτηριστικά.

- ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΠΑΘΟΣ

Σύμφωνα με την έρευνα του Marvin Wolfgang στην Φιλαδέλφεια των Η.Π.Α. κατά τα έτη 1948-1952, οι καθαρά σχεδιασμένες-προμελετημένες ανθρωποκτονίες καλύπτουν μόλις το 5% του συνόλου των περιπτώσεων, ενώ οι πιο συχνοί λόγοι που οδηγούν σε ανθρωποκτονία είναι οι φιλονικίες (35%), οι διαπληκτισμοί οικογενειακού ή οικιακού χαρακτήρα (14%) και οι ζηλοτυπίες (12%).⁷⁰

Στα πλαίσια της εγκληματολογίας, ο έρωτας προβάλλεται συνήθως ως ένας εγκληματογόνος παράγοντας, που διαταράσσει την ψυχική ισορροπία. Μέσα στα πλαίσια μιας ερωτικής σχέσης, ο άνθρωπος, ως ψυχοσωματικό σύνολο, πολλαπλασιάζει τις αυθόρμητες πράξεις του, οι οποίες, ως επί τα πλείστον, έχουν ως αποδέκτη τον ερωτικό σύντροφο.⁷¹ Η ζήλια και οι ψυχολογικές διαδικασίες που εμπλέκονται σε αυτή θεωρείται συνηθισμένο

⁶⁹ ό.π. Τσιγκρής Α., 2002, 126.

⁷⁰ ό.π. Wolfgang, M. E., 1975, 117.

⁷¹ ό.π. Etienne de Greeff, χ.χ., 49-64.

φαινόμενο και αναπόσπαστο κομμάτι της ψυχοσύνθεσης κάθε φυσιολογικού ανθρώπου. Σε συγκεκριμένο αριθμό περιπτώσεων όμως, η κατάσταση μπορεί να οδηγηθεί μέχρι την ανθρωποκτονία ή την αυτοκτονία, καθώς για ορισμένα άτομα υπάρχει ο κίνδυνος η ζήλια να γίνει ιδιαίτερα δραματική. Σύμφωνα δε με την άποψη του De Greeff «*οι αυτοκτονίες και οι ανθρωποκτονίες από έρωτα δεν εξαρτώνται καθόλου από την ένταση της αγάπης ούτε από την μοναδική ποιότητα του πάθους, αλλά αποκλειστικά από σοβαρές ανεπάρκειες της προσωπικότητας του ενόχου*»⁷² για να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η ζήλια που πυροδοτεί αυτού του είδους τις αντιδράσεις είναι παθολογική επειδή η διανοητική συγκρότηση αυτών των ατόμων είναι παθολογική.⁷³

Ως ερωτική ζηλοτυπία θα μπορούσε να θεωρηθεί η αφύπνιση των ψυχικών διαδικασιών που ενεργοποιούνται, όταν ο ένας από τους δύο ερωτικούς συντρόφους εισπράττει την προσωπική απόρριψη από τον άλλον.⁷⁴ Η ερωτική ζηλοτυπία, εξάλλου, αποτελεί γέννημα όχι μόνο της συνειδητής πλευράς της προσωπικότητας του ανθρώπου, αλλά, κατά κύριο λόγο, αφανών περιοχών του ψυχισμού, όπως είναι τα συμπλέγματα, το καταπιεσμένο εγώ και η έλλειψη αυτοεκτίμησης, που μπορούν σε κάποιες περιπτώσεις να οδηγήσουν σε παρέκκλιση από τις ανώτερες ανθρώπινες λειτουργίες. Ο δράστης, ύστερα από την εκδήλωση της απόρριψης από την πλευρά της συντρόφου του παρουσιάζει στοιχεία ψυχικής συντριβής, έντονης

⁷² ό.π., Etienne de Greeff, χ.χ.,143.

⁷³ ό.π., Etienne de Greeff, χ.χ.,171.

⁷⁴ Παπαϊωάννου Π. ,Εγκλήματα Ζηλοτυπίας, Εγκληματολογική Θεώρηση και Νομολογία, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2001, σ.50.

απογοήτευσης αλλά και συναισθήματα οργής, εκδικητικότητας, θυμού και σκληρότητας προς το άλλοτε αντικείμενο του πόθου του.⁷⁵

Η κατηγορία των ανθρωποκτονιών από πάθος, λοιπόν, αφορά τις περιπτώσεις εκείνες κατά τις οποίες ο δράστης σκοτώνει το θύμα του λόγω της επιθυμίας του να αποκτήσει τον απόλυτο και αποκλειστικό έλεγχο πάνω στον σύντροφό του και απορρέει από τα αισθήματα κτητικότητας και την ερωτική ζήλια. Η μεγαλύτερη πλειοψηφία των δραστών είναι άνδρες, ενώ τα θύματα γυναίκες.⁷⁶

Η αποκάλυψη της γυναικείας απιστίας είναι μια πρόκληση τόσο ακραία που ένας «λογικός άνδρας» ενδέχεται να αντιδράσει με φονική βία. Αυτή η παρόρμηση είναι τόσο ισχυρή και τόσο φυσική που ο φονιάς-απατημένος δεν μπορεί να θεωρηθεί πλήρως υπεύθυνος για την απεχθή πράξη του. Αυτό τουλάχιστο λέει ο άγραφος νόμος. Σε γενικές γραμμές, η ιστορία δείχνει ότι η βίαιη οργή των απατημένων συζύγων θεωρείται διεθνώς ως αναμενόμενη και νόμιμη. Πολλές έρευνες, εξάλλου, επιβεβαιώνουν ομόφωνα ότι την επικινδυνότητα σε ένα γάμο ή μια συμβίωση προκαλεί η αντίληψη της ιδιοκτησίας που έχει ο άνδρας για την γυναίκα, ανεξάρτητα από το ποιος είναι το θύμα τελικά.

Μια σχετική έρευνα από την Ψυχιατρική Κλινική του Πανεπιστημίου της Βιρτζίνια αποκαλύπτει την επικράτηση ως κινήτρου αυτής της αντίληψης της ιδιοκτησίας από την πλευρά του άνδρα. Οι ερευνητές που συμμετείχαν, περιέγραψαν 17 περιπτώσεις «δολοφονίας ή σοβαρού τραυματισμού» της συζύγου ή της συντρόφου. Οι έξι περιπτώσεις αποδόθηκαν σε ψυχιατρικές διαταραχές, μα οι συγγραφείς εντυπωσιάστηκαν από τις ομοιότητες που είχαν

⁷⁵ ό.π., Etienne de Greeff, χ.χ., 129-142.

⁷⁶ ό.π. Τσιγκρής Α., 2002, 128.

οι έξι αυτές περιπτώσεις με τις υπόλοιπες 11, που ονόμασαν την αναφορά τους «Το σύνδρομο της δολοφονίας συζύγου». Και οι 11 δράστες ήταν άνδρες και υποστήριζαν ότι ήταν βαθιά ερωτευμένοι με τα θύματά τους. Οι δέκα από τις έντεκα επιθέσεις προκλήθηκαν εξαιτίας της αίσθησης «απειλής αποχωρισμού» και οκτώ από τις έντεκα γυναίκες –θύματα είχαν εγκαταλείψει το δράστη τουλάχιστον μια φορά στο παρελθόν, αλλά ξαναγύρισαν. Επιπλέον, και στις 11 περιπτώσεις, το θύμα είχε εμπλακεί σε σχέση με άλλον άνδρα ή είχε οδηγήσει τον δράστη να πιστεύει ότι ήταν δεν του ήταν πιστή. Στις 10 από τις περιπτώσεις, το θύμα δεν έκανε καμιά προσπάθεια να κρύψει τις σχέσεις της. Οι άνδρες, τελικά, δεν αφήνουν εύκολα τις γυναίκες να φύγουν. Αναζητούν τις γυναίκες που τους εγκαταλείπουν, τις ικετεύουν, τις απειλούν και, μερικές φορές, τις σκοτώνουν. Έχει αποκαλυφθεί, τέλος, ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των δολοφονιών από άνδρες σε διάσταση, αποδίδεται συνήθως από την αστυνομία σε ζήλια, ενώ στις σπάνιες περιπτώσεις που μια γυναίκα σκοτώνει τον εν διαστάσει σύζυγό της, αυτό γίνεται για λόγους αυτοάμυνας.⁷⁷

⁷⁷ ό.π. Radford J., Russell D., 1992, 108.

ΑΝΘΡΩΠΟΚΤΟΝΙΑ ΚΑΙ ΜΜΕ

1. ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ Μ.Μ.Ε.

A. Γενικά

Η ανάπτυξη και η εξέλιξη των μέσων μαζικής ενημέρωσης επέδρασε κατά τρόπο δραστικό στον τρόπο με τον οποίο κατανοούμε το έγκλημα και την εγκληματικότητα. Υπό μια ευρύτερη έννοια, η ανάπτυξη της μαζικής επικοινωνίας μας επέτρεψε να διευρύνουμε το πεδίο της εμπειρίας μας για τον κόσμο, καθώς κατά το παρελθόν η ανθρώπινη εμπειρία περιοριζόταν από τα όρια του χρόνου και του χώρου. Ο ιδιαίτερος τρόπος με τον οποίο εξελίχθηκαν τα ΜΜΕ, έχει επηρεάσει όχι μόνο αυτά που ξέρουμε αλλά και τον τρόπο με τον οποίο τα μαθαίνουμε. Στη σύγχρονη εποχή, η επικράτηση των τεχνολογιών επικοινωνίας έχει ως αποτέλεσμα να πληροφορούμαστε για προσωπικά και κοινωνικά φαινόμενα, για τα οποία ελάχιστοι από εμάς θα είχαμε άμεση γνώση. Πολύ μικρό μέρος της γνώσης μας για τον κόσμο γύρω μας είναι πια αποτέλεσμα άμεσης και προσωπικής εμπειρίας. Σήμερα, τα αποθέματα των γνώσεών μας παράγονται μέσω αλληλεπιδράσεων της προσωπικής μας εμπειρίας και της γνώσης που αποκτάται από μακριά.⁷⁸ Μέσω των Μ.Μ.Ε., έκτακτα και σπάνια γεγονότα μετατρέπονται σε συλλογικά βιώματα, καθώς είμαστε σε θέση να ενημερωθούμε για συμβάντα, τα οποία αφορούν τρίτους και έγιναν πιθανότατα πολύ μακριά από μας ενώ,

⁷⁸ ό.π Innes M., 1999, 272.

συγχρόνως, καλούμαστε να εκφέρουμε άποψη για αυτά.⁷⁹ Τελικά, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης έχουν αναλάβει τον ρόλο της αποτελεσματικής δημόσιας πληροφόρησης, προβάλλοντας ιστορίες που αξίζουν το κοινό ενδιαφέρον, ασκώντας έλεγχο σε συμπεριφορές και προστατεύοντας το δημόσιο συμφέρον.⁸⁰

Ωστόσο, πρέπει να τονίσουμε ότι τα ΜΜΕ δεν αποτελούν καθρέφτη της πραγματικότητας. Ουσιαστικά, δημιουργούν τα ίδια μια άλλη μορφή πραγματικότητας, με βασικό σκοπό να ασκήσει πίεση στο κοινό να συλλάβει τον περιβάλλοντα κόσμο με έναν πολύ συγκεκριμένο τρόπο. Μέσω αυτής της διαδικασίας, ο Τύπος είτε καλλιεργεί έναν κοινό τρόπο ζωής, είτε προκαλεί συγκρούσεις, τείνοντας πάντα σε συναινέσεις και ομογενοποιήσεις.⁸¹

Αναλυτικότερα, τα ΜΜΕ συνήθως αποδίδουν στο έγκλημα κάποιο συγκεκριμένο χαρακτήρα, προχωρώντας σε λεπτομερείς περιγραφές ιδιαίτερων συνήθως δραματικών στοιχείων, και παράλληλα το παρουσιάζουν με απεχθείς όρους ως ένα πρόβλημα που επεκτείνεται, ως μια σοβαρή για μεγάλη μερίδα του πληθυσμού, απειλή. Επιπλέον, παρέχουν μια επιχειρηματολογία σχετικά με τα αίτια της εγκληματικότητας, αλλά και ερμηνείες αναφορικά με τη σημασία της. Η δημοσιογραφική κάλυψη του εκάστοτε εγκληματικού γεγονότος συνεχίζεται όσο καιρό το έγκλημα μπορεί να προσεγγιστεί από νέα οπτική γωνία ή μέχρις ότου κάποια άλλη ιστορία τραβήξει την προσοχή.⁸²

⁷⁹ D' Elia A., «Η παρέκκλιση του ξένου μετανάστη στα μέσα ενημέρωσης : αποτελέσματα έρευνας στο Σαλέντο» στο Εικόνες Εγκλήματος, Αθήνα, Πλέθρον, 1999, 143-181,σελ. 148.

⁸⁰ Chermak S., Body Count News: How Crime is presented in the News Media, Justice Quarterly, Vol. 11, No. 4, December 1994, 561-582, σ. 578.

⁸¹ Πανούσης Γ.,(1989) «Το εγκληματικό στερεότυπο:κοινωνικό δηλητήριο δια του τύπου διοχετευόμενο», Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, τευχ. 74,73-103.

⁸² Best J.,(1999) "Random Violence, How We Talk about New Crimes and New Victims", California, University of California Press,σ. 73.

Η δημοσιογραφική κάλυψη του εγκλήματος αποτελεί βασικό υλικό για τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής ήδη από τον 19^ο αιώνα, η *New York Sun* ήταν η πρώτη εφημερίδα που συμπεριέλαβε στα περιεχόμενά της στήλη αφιερωμένη ειδικά στην παρουσίαση του εγκλήματος. Καθώς το αναγνωστικό της κοινό αυξήθηκε, και άλλες εφημερίδες ακολούθησαν το παράδειγμά της. Με τον ερχομό του νέου αιώνα, έκανε την εμφάνισή του ένα καινούριο μέσο, το ραδιόφωνο, το οποίο διαφοροποίησε σε κάποιο βαθμό τον τρόπο με τον οποίο διασπείρονταν στο κοινό οι ειδήσεις σχετικά με το έγκλημα. Αυτός ο περισσότερο ανάλαφρος τρόπος κάλυψης του εγκλήματος εντάθηκε ακόμη πιο πολύ με την ανάπτυξη της τηλεόρασης, οπότε και το έγκλημα έγινε ένα ακόμη πιο δημοφιλές θέμα στις ειδήσεις. Σήμερα, το έγκλημα εξακολουθεί να έχει μεγάλη απήχηση στο κοινό.⁸³

B. Η επιλογή της προβαλλόμενης είδησης

Βασικό κριτήριο για την επιλογή και προβολή ενός γεγονότος από τα ΜΜΕ είναι να συγκεντρώνει ορισμένα χαρακτηριστικά, τα οποία του δίνουν αξία και, κατά συνέπεια, περισσότερες πιθανότητες να δημοσιοποιηθεί. Ο Jacques Leaute, στο βιβλίο του « Η ανθρώπινη βία» υποστηρίζει :

Οι ειδήσεις που επιλέγονται πρέπει να ξεχωρίζουν από τις άλλες από κάποια ιδιαιτερότητα. Το πρωτότυπο, το ασύνηθες, το τυπικό ή αντίθετα, το εξαιρετικό αποτελούν μερικά από τα

⁸³ Paulsen D. J., “Murder in Black and White – The Newspaper Coverage of Homicide in Houston”, *Homicide Studies*, Vol.7, No.3, August 2003, 289-317,σ. 289-290.

*κριτήρια της επιλογής. Η βία αποτελεί ένα άλλο κριτήριο. Τα μέσα ενημέρωσης της επιφυλάσσουν μια προνομιακή μεταχείριση εξαιτίας των τριών κύριων χαρακτηριστικών της δράσης της. Προσφέρει το εμπορικό πλεονέκτημα να αιχμαλωτίζει ευκολότερα την προσοχή του κοινού από οποιαδήποτε άλλη είδηση. Επενεργεί πάνω στα συναισθήματα και πείθει δια μέσου της καρδιάς. Προκαλεί φόβο και αναστατώνει δια μέσου των ενστίκτων.*⁸⁴

Προκειμένου να προβληθεί ένα συμβάν ως είδηση, προηγείται μια ολόκληρη διαδικασία επιλογής. Ο Walter Lippmann στο βιβλίο του “Public Opinion” (1922) απαριθμεί τα γνωρίσματα που θα πρέπει να συγκεντρώνουν οι ειδήσεις προκειμένου να αναδειχθούν σε πρώτο θέμα. Πρωταρχικός παράγοντας αποτελεί το στοιχείο του αιφνιδιασμού και της έκπληξης : η είδηση πρέπει να είναι καινούρια και να προκαλεί έντονα συναισθήματα. Επιπλέον, η πληροφορία θα πρέπει να προκαλεί ένταση και προσμονή για νέες ειδήσεις. Τα γεγονότα θα πρέπει να είναι σπάνια, να παραβιάζουν τους κοινωνικούς κανόνες και τις ηθικές επιταγές, να προκαλούν αγανάκτηση και ανησυχία. Το περιστατικό θα πρέπει να σχετίζεται με υψηλό βαθμό βλάβης, να προκαλεί ανασφάλεια για το μέλλον. Παράλληλα, είναι χρήσιμο να γίνεται λόγος για συγκεκριμένους δράστες που είτε συνελήφθησαν, είτε αναζητούνται ακόμη, ενώ σημαντική είναι και η παρουσία κατοίκων της περιοχής, οι οποίοι «ρίχνουν φως» στην υπόθεση με τις απόψεις τους.⁸⁵

⁸⁴ Leaute J., Η ανθρώπινη βία, μτφρ.Η. Σαγκουνίδου-Δασκαλάκη, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, χ.χ, σ. 98-99.

⁸⁵ Λαμπροπούλου Ε., «Η βία και η εγκληματικότητα στα μέσα μαζικής ενημέρωσης» στο επιμ. Η. Δασκαλάκη (2000) Εγκληματίες και θύματα στο κατώφλι του 21ου αιώνα, Αθήνα, ΕΚΚΕ, 415-429, σ. 416-417.

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, η είδηση που επιλέγεται να προβληθεί οφείλει να χαρακτηρίζεται από «εμπορική δύναμη». Θα πρέπει να έχει την ικανότητα να αυξάνει το ποσοστό της ακροαματικότητας του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης καθώς και τις πωλήσεις των εφημερίδων. Οπότε γίνεται σαφές ότι μια φιλονικία ή μια απλή συμπλοκή δεν έχει δημοσιογραφικό ενδιαφέρον συγκρινόμενες με το θόρυβο που δημιουργείται όταν ο δράστης ή το θύμα είναι γνωστοί στην κοινωνία ή όταν πρόκειται για έγκλημα πάθους, περιστατικά δηλαδή που συγκεντρώνουν όλα εκείνα τα στοιχεία που εξάπτουν την φαντασία του κοινού.⁸⁶ Ο βασικός στόχος είναι η εξασφάλιση του μεγαλύτερου δυνατού κέρδους. Και, αναφορικά με την τηλεόραση, καθώς τα έσοδα από τα διαφημιστικά μηνύματα εξαρτώνται από τα ποσοστά τηλεθέασης, επιδιώκεται η παραγωγή προγραμμάτων που προσελκύουν ένα ευρύ ακροαματικό κοινό, αφού οι εκπομπές με μικρή θεαματικότητα δεν υποστηρίζονται από διαφημίσεις.⁸⁷ Στο σύστημα των τηλεπικοινωνιών, συνεπώς, οποιοδήποτε οργανωμένο συμφέρον επιθυμεί να προωθήσει τα προϊόντα ή το μήνυμα του στο κοινό έχει στη διάθεσή του ολόκληρο το οπλοστάσιο των διαθέσιμων τεχνικών μέσων, το ραδιόφωνο, τον κινηματογράφο, τον Τύπο.⁸⁸ Οι κανόνες τηλεθέασης υπηρετούνται από τους αρχισυντάκτες και τους διευθυντές των ειδησεογραφικών μέσων, οι οποίοι λειτουργούν ως «πυλωροί» (gate-keepers) των ειδήσεων, λαμβάνοντας την απόφαση σχετικά με το είδος και το περιεχόμενο των ειδήσεων που θα αναδειχθούν κάθε φορά ως πρώτο θέμα.⁸⁹ Αντίστοιχα, ο αρχισυντάκτης των

⁸⁶ Leaute J., χ.χ. 98-99.

⁸⁷ Ζέρη Π., (1990), «Ιδιωτική Ραδιοτηλεόραση, Το παράδειγμα των ΗΠΑ», Αθήνα, Παπαζήσης, σ. 117.

⁸⁸ Mead M., «Ορισμένες πολιτισμικές προσεγγίσεις στα προβλήματα επικοινωνίας» στο «Το μήνυμα του μέσου, Η έκρηξη της μαζικής επικοινωνίας», Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 1990, σ.124.

⁸⁹ Λαμπροπούλου Ε., (1997) Η κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, Η περίπτωση της Βίας και της Εγκληματικότητας, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, σ. 34.

εφημερίδων πρέπει, μέσα από την σωστή επιλογή, να κερδίζει καθημερινά ένα σύνολο αναγνωστών, φροντίζοντας πάντοτε να προκαλεί συναισθήματα στον αναγνώστη αλλά και να νιώθει προσωπική ταύτιση με τα γεγονότα που διαβάσει.⁹⁰

Συνεπώς, γίνονται είδηση μόνο τα γεγονότα εκείνα που συγκεντρώνουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά γνωρίσματα, όπως του διαφορετικού και συνταρακτικού ή της πιθανότητας να προκαλέσει αναστάτωση.⁹¹ Το βασικότερο, λοιπόν, χαρακτηριστικό των ειδήσεων που προκαλούν εντύπωση είναι ότι αποτελούν εξαίρεση και παρέκκλιση από τους φυσικούς και κοινωνικούς κανόνες, παραβιάζοντας την καθεστηκυία τάξη πραγμάτων, τις κοινωνικά επιβαλλόμενες συμπεριφορές και αθετώντας τις ρητά επιβεβλημένες απαγορεύσεις.⁹²

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, πολύ μεγάλο ποσοστό των ειδήσεων που παρουσιάζονται καθημερινά αφορά πράξεις βίας.⁹³ Όπως αναφέρει και η Ε. Λαμπροπούλου : *« Τα μέσα μαζικής επικοινωνίας προτιμούν ιδιαίτερα να παρουσιάζουν ασυνήθιστες παραβιάσεις κοινωνικών κανόνων, δηλαδή εγκλήματα που δεν τελούνται συχνά»*.⁹⁴ Ειδικότερα, πολλές έρευνες έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι τα ΜΜΕ δίνουν έμφαση κατά κύριο λόγο, στο έγκλημα της ανθρωποκτονίας, τις ληστείες, τους βιασμούς και τις σωματικές βλάβες. Αναφορικά με τα είδη εγκλημάτων που καλύπτονται από τις εφημερίδες, οι ερευνητές έχουν επισημάνει ότι τα έντυπα εν γένει παραπιοούν

⁹⁰ Lippmann W., «Η φύση των ειδήσεων» στο «Το μήνυμα του μέσου, Η έκρηξη της μαζικής επικοινωνίας», Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 1990, σ.149. στο «Το μήνυμα του μέσου, Η έκρηξη της μαζικής επικοινωνίας», Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 1990

⁹¹ ό.π. D' Elia A., 1999, 153.

⁹² Βρύζας Κ., (1986) Ο εντυπωσιασμός στα μέσα μαζικής ενημέρωσης», Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, τευχ. 61,97-123,σ.100.

⁹³ Κωνσταντινίδου Χ. «Κοινωνικές αναπαραστάσεις του εγκλήματος. Η εγκληματικότητα των αλβανών μεταναστών στον αθηναϊκό Τύπο» στο Εικόνες Εγκλήματος, Αθήνα, Πλέθρον, 1999, 103-141,σελ. 105-106.

⁹⁴ Λαμπροπούλου Ε., 1997, 38.

ή διαστρεβλώνουν τα γεγονότα, ενώ δυσανάλογα εστιάζουν το ενδιαφέρον τους περισσότερο σε ανθρωποκτονίες ή ληστείες, παρά σε εγκλήματα κατά της περιουσίας. Εξίσου σημαντικό είναι το γεγονός ότι πολλές έρευνες που έχουν ασχοληθεί με τη σύγκριση της κάλυψης εγκλημάτων από τις εφημερίδες σε σχέση με τις επίσημες στατιστικές, έχουν βρει ότι τα βίαια εγκλήματα, όπως είναι η ανθρωποκτονία, υπερεκπροσωπούνται.⁹⁵ Έτσι, η εικόνα για το έγκλημα που αποκομίζει κάποιος που διαβάζει εφημερίδες αλλοιώνει την εικόνα του εγκλήματος, όπως αυτή προκύπτει από την μελέτη των στατιστικών της αστυνομίας.⁹⁶

Από την άλλη πλευρά, σε ποιο βαθμό θεωρείται ελκυστική η προβαλλόμενη είδηση, εξαρτάται και από το κοινό στο οποίο απευθύνεται. Δεν ενδιαφέρονται όλες οι κοινωνικές κατηγορίες για τις ίδιες ειδήσεις. Τα εντυπωσιακά νέα έχουν μεγαλύτερη απήχηση στα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα και στις γυναίκες, καθώς λόγω της κοινωνικής τους θέσης και της ψυχολογικής τους κατάστασης είναι περισσότερο δεκτικά στη συγκίνηση που πηγάζει από το δράμα και το «μοιραίο».⁹⁷

Οι περισσότεροι άνθρωποι δεν έχουν άμεση εμπειρία για το έγκλημα, αλλά διαβάζουν για αυτό στις εφημερίδες, ακούνε σχετικές πληροφορίες στο ραδιόφωνο και τις βλέπουν στην τηλεόραση. Οι ταινίες με περιεχόμενο τους το έγκλημα είναι συνήθως εξαιρετικά βίαιες. Όμως, ακόμη και στις περιπτώσεις πραγματικών περιστατικών, οι ειδήσεις τείνουν να είναι επιλεκτικές και διαστρεβλωμένες, υπερτονίζοντας τα εγκλήματα που αφορούν

⁹⁵ ό.π Paulsen D. J., 2003, 291.

⁹⁶ Katz J., "What Makes Crime "News"?", Media, Culture and Society, 9, pp47-75 στο Crime and The Media, R.V.Ericson, Aldershot, Dartmouth, 1995,σ.57.

⁹⁷ ό.π Βρύζας Κ., 1986, 100.

το σεξ και τη βία.⁹⁸ Υπακούοντας σε συγκεκριμένους κανόνες τηλεθέασης, τα ΜΜΕ είναι υπεύθυνα και για τα «κύματα εγκληματικότητας» (crime waves), τα οποία αφορούν ξαφνική αύξηση της εγκληματικής δραστηριότητας. Ενδεχομένως, η εν λόγω αύξηση να αντανακλά αλλαγές στον πληθυσμό, π.χ. εισροή μεταναστών ή να είναι αποτέλεσμα κοινωνικών ανακατατάξεων, π.χ. αύξηση της ανεργίας ή αύξηση του αριθμού των παιδιών που μεγαλώνουν σε μονογονεϊκές οικογένειες. Όποια και αν είναι η εξήγηση, υπάρχει μια σαφής υπόνοια ότι το έγκλημα έχει αυξηθεί. Οι εγκληματολόγοι όμως διατείνονται ότι τα κύματα εγκληματικότητας είναι ουσιαστικά κύματα που αποσκοπούν στο να ενταθεί η προσοχή προς τα ΜΜΕ: προκύπτουν επειδή τα ΜΜΕ, για κάποιο λόγο, κατασκευάζουν κάποιο είδος εγκλήματος και το δημοσιοποιούν.⁹⁹

Ειδικότερα, αναφορικά με το έγκλημα της ανθρωποκτονίας, σχετικές μελέτες έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι δεν καλύπτονται δημοσιογραφικά όλες οι ανθρωποκτονίες από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Κατά την επιλογή των περιστατικών, κάποια λαμβάνουν συχνότερη και ιδιαίτερη προσοχή, ενώ κάποια άλλα καλύπτονται περιστασιακά και με ασαφή τρόπο. Μόνο ορισμένες δολοφονίες επιλέγονται να γίνουν είδηση και μόνο κάποιες από αυτές επιλέγονται να γίνουν πρώτη είδηση.¹⁰⁰ Οι S. Sorenson, M. Peterson και R. Berk ερεύνησαν την δημοσιογραφική κάλυψη των ανθρωποκτονιών που έγιναν στην περιοχή του Los Angeles μεταξύ του 1990 και 1994. Κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι ανθρωποκτονίες με θύματα γυναίκες, παιδιά ή ηλικιωμένους, εκείνες στις οποίες ο ύποπτος ήταν

⁹⁸ Chadee D., Ditton J., "Fear of crime and the media: Assessing the lack of relationship", *Crime Media Culture*, Vol.1(3), Sage Publications, 2005, 322-332, σ.324.

⁹⁹ ό.π. Best J., 1999, 34.

¹⁰⁰ Lundman R., *The Newsworthiness and Selection Bias in News About Murder: Comparative and Relative Effects of Novelty and Race and Gender Typifications on Newspaper Coverage of Homicide*, *Sociological Forum*, Vol. 18, No 3, September 2003, 357-386, σ.358.

άγνωστος στο θύμα ή εκείνες που λάμβαναν χώρα σε πλουσιότερες γειτονίες, είχαν περισσότερες πιθανότητες να τύχουν δημοσιογραφικής κάλυψης, σε σχέση με άλλες, όπως «...αυτές που αφορούσαν θυματοποίηση έγχρωμων, Ισπανόφωνων ή ατόμων χαμηλού μορφωτικού επιπέδου.»¹⁰¹ Παράλληλα, οι J. Johnstone, D. Hawkins και A. Michener συνέκριναν τις 212 ανθρωποκτονίες που καλύφθηκαν από μια ή δυο καθημερινές εφημερίδες του Σικάγου (την Tribune και την Sun-Times) με τις 684 ανθρωποκτονίες που καταγράφηκαν από τις αστυνομικές αρχές. Βρήκαν ότι το υποσύνολο που παρουσίασαν οι εφημερίδες δεν ήταν αντιπροσωπευτικό του συνόλου των ανθρωποκτονιών και ότι υπήρχε μια προτίμηση για δημοσιογραφική κάλυψη των δολοφονιών λευκών και ατόμων της μεσαίας τάξης. Οι ίδιοι ερευνητές αναγνωρίζουν την ανάγκη των δημοσιογράφων να εντοπίζουν και να επιλέγουν ενδιαφέρουσες ανθρώπινες ιστορίες μέσα στην πληθώρα των περιστατικών ανθρωποκτονίας που είναι διαθέσιμα για κάλυψη από τον Τύπο. Ταυτοχρόνως, όμως αναγνωρίζουν και ότι αυτού του είδους οι επιλογές δίνουν έμφαση στην ατομική παρά στην κοινωνική παθολογία και εκφράζουν την ανησυχία τους για τις κοινωνικές επιπτώσεις της διαστρεβλωμένης εικόνας που παρουσιάζει ο Τύπος.¹⁰²

¹⁰¹ Sorenson S., Peterson M., Berk R., “News Media Coverage and the Epidemiology of Homicide”, American Journal of Public Health, 88, No 10, 1510-1514, 1998, σ. 1510.

¹⁰² Johnstone J., Hawkins D., Michener A. “Homicide Reporting in Chicago Dailies”, Journalism Quarterly, Vol.71, No 4, Winter, 860-872, σ. 870.

Γ. Η προβαλλόμενη βία και η επίδρασή της στο κοινό.

Σύμφωνα με την θεωρία του Durkheim, μέσω της παραβίασης της κοινωνικής τάξης, οι εγκληματίες προωθούν την συλλογική συναίνεση, την κοινωνική συνοχή, την ηθική ακεραιότητα και μια ευρεία αίσθηση τάξης και ευρυθμίας της κοινωνίας, καθώς παρέχουν ευκαιρίες για μαζικές αντιδράσεις ενάντια στην παρέκκλιση. Η ειδησεογραφία για το έγκλημα ενδεχομένως να αποτελεί το καλύτερο σύγχρονο παράδειγμα της θεωρίας του. Η ενημέρωση σχετικά με το έγκλημα αποτελεί μια συλλογική, τελετουργική εμπειρία. Τέτοιου περιεχομένου ειδήσεις, αναγνωσμένες καθημερινά από μεγάλη μερίδα του πληθυσμού προκαλούν γενικευμένες συναισθηματικές εμπειρίες σε πολλούς αναγνώστες. Και, παρόλο που ο καθένας διαβάζει απομονωμένος, φαινομενολογικά πρόκειται για μια συλλογική, συναισθηματική εμπειρία έντονης ηθικής αγανάκτησης. Και το γεγονός ότι το κοινό προτιμά να διαβάζει για εγκλήματα κατά της ζωής και όχι κατά της περιουσίας δεν οφείλεται πιθανόν στο ότι είναι αδηφάγο και πάσχει από έλλειψη ευαισθησίας, αλλά περισσότερο ίσως στο γεγονός ότι τα ενδιαφέροντα και οι ανησυχίες του είναι περισσότερο ανθρωπιστικές παρά υλικές. Κατά συνέπεια, η επικράτηση των ιστοριών βίαιων εγκλημάτων στις εφημερίδες μπορεί να θεωρηθεί ότι χρησιμοποιείται από τους αναγνώστες προκειμένου να οικοδομούν από την αρχή καθημερινά τις ηθικές ευαισθησίες τους μέσω της οργής και του συγκλονισμού.¹⁰³

Ο βαθμός επίδρασης των μέσων μαζικής ενημέρωσης στο κοινό εξαρτάται, σύμφωνα με τους ερευνητές, από διάφορους παράγοντες που έχουν να

¹⁰³ ό.π. Katz J.,1995,64.

κάνουν με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πληροφορίας, της πηγής από την οποία προέρχεται, και του δέκτη στον οποίο καταλήγει. Έχει παρατηρηθεί, για παράδειγμα, ότι η πληροφόρηση που στηρίζεται σε τεκμηριωμένη επιχειρηματολογία και είναι περισσότερο αντικειμενική και πλήρης, έχει μεγαλύτερη επίδραση στο κοινό και, κατά κύριο λόγο, στους μορφωμένους ανθρώπους. Επιπλέον, όπως είναι αναμενόμενο, αυτοί που επηρεάζονται σε μεγαλύτερο βαθμό είναι οι λιγότερο ευφυείς δέκτες, με χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο και λιγότερες κοινωνικές επαφές και εμπειρίες.¹⁰⁴ Πρέπει, πάντως, να σημειωθεί ότι οι απόψεις των περισσότερων ερευνητών που ασχολούνται με τα ΜΜΕ συγκλίνουν στο ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης δεν έχουν άμεση επίδραση στην διαμόρφωση της γνώμης του κοινού.¹⁰⁵

Η πλειοψηφία του κοινού δεν έχει συνήθως άμεση προσωπική εμπειρία με το έγκλημα. Ωστόσο, ο διαρκής βομβαρδισμός του από τα ΜΜΕ με περιστατικά εγκληματικής βίας αφήνουν την αίσθηση ότι βρίσκεται διαρκώς εκτεθειμένο σε μια κατασκευασμένη απειλή που το πιθανότερο είναι πως δεν πρόκειται να βιώσει ποτέ. Τελικά, αυτή η μαζική προβολή της ατομικής βίας μονοπωλεί το ενδιαφέρον του κοινού και το διαποτίζει με ανασφάλεια και φόβο, ενώ συγχρόνως το αποπροσανατολίζει από άλλους, περισσότερο απτούς και ίσως πιο απειλητικούς κινδύνους. Ο φόβος του εγκλήματος, που σκόπιμα καλλιεργεί ο Τύπος, έχει ως αποτέλεσμα την υιοθέτηση μιας πιο σκληρής και τιμωρητικής διάθεσης απέναντι στο έγκλημα.¹⁰⁶ Τελικά, η υπερβολική παρουσίαση βίαιων εγκλημάτων, ιδιαίτερα της ανθρωποκτονίας, από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης επιδρά σημαντικά στις αντιλήψεις του

¹⁰⁴ ό.π. Λαμπροπούλου Ε., 1997, 58-59.

¹⁰⁵ Gavender G., "Media and crime policy", *Punishment and Society*, Vol.6(3), Sage Publications, 335-348, σ.337.

¹⁰⁶ Τσαλίκου Φ., «Η λαγνεία της βίας μέσα από τον Τύπο» στο *Ψυχο-λογικά, οι παγίδες του αυτονόητου*, Αθήνα, Πλέθρον, 1994, 19-23.

κοινού, στο φόβο του εγκλήματος και στη δημόσια τακτική απέναντι στο έγκλημα και τον εγκληματία.¹⁰⁷

Η προβολή του ανθρώπινου πόνου, των τραγικών γεγονότων, της διαφθοράς των πολιτικών προσώπων, του εγκλήματος, γεννούν στους δέκτες την απαισιοδοξία, την παθητικότητα και την αδιαφορία, οδηγώντας τους τελικά στην αποδοχή και το συμβιβασμό με την ισχύουσα τάξη πραγμάτων. Τα άτομα, με την διαρκή παρουσίαση αρνητικών περιστατικών, συγκρίνουν την κατάσταση στην οποία βρίσκονται τα ίδια με την κατάσταση των άλλων, ξεχνώντας ουσιαστικά την δική τους. Κατά συνέπεια, στην προσπάθειά τους να περιφρουρήσουν τον ζωτικό τους χώρο, παραμένουν αδιάφορα για το κοινωνικό γίγνεσθαι.¹⁰⁸

Επιπλέον, η καθημερινή αναπαράσταση της βίας από τον Τύπο συμβάλλει εν μέρει και στην εξοικείωση μαζί της. Ταυτόχρονα, τέτοιου τύπου ειδησεογραφία ικανοποιεί κάποιες υποσυνείδητες, αρχέτυπες λειτουργίες και ανάγκες του ψυχισμού του ανθρώπου, κατά κύριο λόγο, τις απωθημένες επιθυμίες και ανασφάλειές του. Λεπτομερέστερα, προσφέρει μια αίσθηση χειραγώγησης και τιθάσευσης της επιθετικότητας που κρύβει ο καθένας μέσα του, καθώς, σύμφωνα με τον Φρόιντ, κάθε θέαμα που επιφέρει την κατάργηση του απωθημένου ανακουφίζοντας με μια φανταστική ικανοποίηση τις αντικοινωνικές ορμές, επιτελεί μια «καθαρτική» λειτουργία. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, γίνεται σαφές ότι η εγκληματικότητα και η επιθετικότητα δεν αποτελούν στοιχεία μιας περιθωριακής, παθολογικής μειονότητας, αλλά συστατικά «δυνάμει» στοιχεία του καθένα.¹⁰⁹ Έτσι, τα ΜΜΕ, μέσω της

¹⁰⁷ ό.π. Paulsen D. J., 2003,291.

¹⁰⁸ Λαμπροπούλου Ε., Αρφαράς Α. «Τύπος και Εγκληματικότητα» στο επιμ .Η. Δασκαλάκη (2000) *Εγκληματίες και θύματα στο κατώφλι του 21ου αιώνα*, Αθήνα, ΕΚΚΕ, 430-444, σ. 423.

¹⁰⁹ ό.π. Τσαλίκολου Φ, 1996, 61.

απεικόνισης του εγκλήματος, επιτρέπουν στο άτομο να έρθει σε επαφή με τον εγκληματία, να γνωρίσει την προσωπική του ιστορία και να εξετάσει με λεπτομέρεια τις σκηνές της πράξης του. Και, μέσω αυτής της διαδικασίας, οι απωθημένες επιθυμίες και τα κατασταλμένα επιθετικά ή σεξουαλικά ένστικτα ενσαρκώνονται στο πρόσωπο ενός τρίτου, χωρίς τον κίνδυνο της καταπάτησης των ηθικών κοινωνικών κανόνων και την επιβολή καταδίκης.¹¹⁰ Σύμφωνα με τον Leaute : « Οι άνθρωποι ευχαριστιούνται να ξυπνούν τις καταχωνιασμένες στα βάθη του υποσυνείδητού τους δυνάμεις. Τους αρέσει να παίζουν με αυτές».¹¹¹ Παράλληλα, με την εξουδετέρωση της βίαιης συμπεριφοράς, η παρακολούθηση προγραμμάτων με βίαιο περιεχόμενο, βοηθά το άτομο να ξεφύγει από του φόβους και την πίεση που αντιμετωπίζει στην καθημερινή του ζωή.¹¹²

Από την άλλη πλευρά τέλος, η τηλεόραση και ο Τύπος δημιουργούν στο κοινό την πεποίθηση ότι το ποσοστό εγκλημάτων και εγκληματιών αυξάνεται και ότι καμία πολιτική κυβέρνηση δεν μπορεί να βοηθήσει.¹¹³ Η ενημέρωση που παρέχεται από τα ΜΜΕ είναι πολύ συχνά επιλεκτική και διαστρεβλωμένη, όμως σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού την αποδέχεται χωρίς αμφισβήτηση.¹¹⁴ Ωστόσο, οι έρευνες οι σχετικές με την προβολή της εγκληματικότητας από τον Τύπο καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι τα ΜΜΕ, μολονότι είναι η κύρια πηγή πληροφόρησης για το έγκλημα, δεν βοηθούν το

¹¹⁰ό.π Βρύζας Κ., 1986, 111.

¹¹¹ ό.π Leaute J,χ.χ., 98-99.

¹¹² ό.π Λαμπροπούλου Ε.,1997,68.

¹¹³ ό.π Gavender G ,χ.χ., 346.

¹¹⁴ Ζαραφονίτου Χ., Ο Φόβος του Εγκλήματος-Εγκληματολογικές προσεγγίσεις και προβληματισμοί με βάση την εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου στο εσωτερικό της Αθήνας, Αθήνα, Σάκκουλας, 2002, σ.55.

κοινό να κατανοήσει τα βαθύτερα αίτια της εγκληματικότητας ούτε συμβάλλουν στην προφύλαξη από ενδεχόμενη θυματοποίησή του.¹¹⁵

2. Η εικόνα του δράστη και του θύματος από τα ΜΜΕ.

A. Τα κοινωνικά στερεότυπα και οι λειτουργίες τους. Η ψυχολογιοποίηση.

Τα στερεότυπα αφορούν χαρακτηριστικά που αποδίδονται σε μια μεγάλη ομάδα υποκειμένων, των οποίων οι πεποιθήσεις και οι συνήθειες συχνά απέχουν από την συνηθισμένη γενική εικόνα. Τα στερεότυπα θεωρούνται από πολλούς ως ανεπιθύμητες πεποιθήσεις που επιβάλλονται, με σκοπό να δικαιολογήσουν πρακτικές διακρίσεων και καταπίεσης. Από την άλλη πλευρά, η δημιουργία στερεοτύπων πηγάζει από την ανάγκη μας να αντιληφθούμε με τρόπο επιλεκτικό το περιβάλλον μας. Παρατηρούμε, θυμόμαστε και αποθηκεύουμε τελικά στην μνήμη μας τις πληροφορίες που είναι πιο αξιοπρόσεκτες - όσες είναι περίεργες, διαφορετικές, ευχάριστες ή απεχθείς – αλλά και αυτές που επιβεβαιώνουν αυτό που ήδη γνωρίζουμε. Συνεπώς, τα στερεότυπα μας βοηθούν να κατανοήσουμε και να δομήσουμε τον πολύπλοκο κόσμο γύρω μας, καθώς αποτελούν χρήσιμες απλουστεύσεις. Παρέχουν πληροφορίες, ήδη αποθηκευμένες, σχετικά με το τι να περιμένουμε και πώς να συμπεριφερθούμε αναφορικά με συγκεκριμένες ομάδες

¹¹⁵ ό.π Λαμπροπούλου Ε., Αρφαράς Α,2000, 437.

ανθρώπων. Εντούτοις, η άμεση επαφή με μέλη της εν λόγω ομάδας, ενδέχεται να τροποποιήσει τη συγκεκριμένη στερεοτυπική αντίληψη.¹¹⁶

Από τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι η κατασκευή των κοινωνικών στερεοτύπων υπηρετεί την επιτέλεση συγκεκριμένων λειτουργιών σε μια κοινωνική ομάδα, στα πλαίσια της οποίας είναι διαδεδομένα. Πιο αναλυτικά, μια πρώτη βασική γνωστική λειτουργία της κατασκευής στερεοτύπων είναι η συστηματοποίηση και η απλοποίηση των πληροφοριών από το κοινωνικό περιβάλλον με σκοπό να κατανοήσουμε τον κόσμο, ο οποίος διαφορετικά θα ήταν τόσο περίπλοκος και χαστικός που δεν θα μπορούσαμε να ενεργήσουμε με αποτελεσματικότητα. Με άλλα λόγια, μέσω της χρήσης στερεοτύπων το άτομο είναι σε θέση να οργανώσει τις ποικίλες και πολύπλοκες πληροφορίες που λαμβάνει από το περιβάλλον του, με πρωταρχικό στόχο την γνωστική και συμπεριφορική του προσαρμογή σε αυτό. Μέσω των στερεοτύπων, συνεπώς, μειώνεται η κοινωνική περιπλοκότητα και προωθείται η σταθερότητα.¹¹⁷

Επιπροσθέτως, τα κοινωνικά στερεότυπα επιτελούν μια ακόμη σημαντική γνωστική λειτουργία. Η εν λόγω λειτουργία σχετίζεται με την διόγκωση κοινωνικών γεγονότων, τα οποία λαμβάνουν χώρα σπάνια στο κοινωνικό περιβάλλον. Έτσι, ακραία γεγονότα ή ακραίες περιπτώσεις ατόμων ανακτώνται ευκολότερα στην μνήμη, συγκρινόμενα με περιπτώσεις που βρίσκονται στον μέσο όρο. Με τον τρόπο αυτό υπάρχει μεγάλη πιθανότητα η αρνητική συμπεριφορά των μελών μειονοτικών ομάδων να αποτυπώνεται

¹¹⁶ <http://en.wikipedia.org/wiki/Stereotypes>

¹¹⁷ Tajfel H., «Κοινωνικά στερεότυπα και κοινωνικές ομάδες» στο Σ. Παπαστάμου, Σύγχρονες έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία, Διομαδικές Σχέσεις, Αθήνα, Οδυσσέας, 1992, 113-140, σ.118.

στην μνήμη και την κρίση σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από άλλες, πιο «συμβατικές» συμπεριφορές.¹¹⁸

Τελικά, από τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις που σε μεγάλο ποσοστό μεταδίδονται και από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, καθορίζεται η στάση και οι σχέσεις του κοινωνικού συνόλου με συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες, όπως είναι οι δράστες εγκληματικών πράξεων. Έτσι, με βάση τυποποιημένες συνήθως απόψεις σχετικά με το ποιοι άνθρωποι εγκληματούν ή θυματοποιούνται, το κοινωνικό σύνολο αξιολογεί τις εκάστοτε εγκληματικές πράξεις, αποδίδει στον δράστη συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και αποφαινεται τρόπους για την αντιμετώπιση και μεταχείρισή του.¹¹⁹

Ο όρος ψυχολογιοποίηση χρησιμοποιείται για να εκφράσει την εγκαθίδρυση μιας αιτιολογικής σχέσης ανάμεσα στην κοινωνική συμπεριφορά και τα ψυχολογικά χαρακτηριστικά του ατόμου ή των ατόμων που την εκδηλώνουν. Μέσω της διαδικασίας της ψυχολογιοποίησης οι άνθρωποι επιχειρούν να ερμηνεύσουν συμπεριφορές που είτε φαίνονται ανεξήγητες είτε θεωρούνται αντι-κανονιστικές, αποδίδοντας αίτια στα γεγονότα και στις συμπεριφορές που παρατηρούν. Μέσω της εγκαθίδρυσης ενός αιτιολογικού δεσμού μεταξύ συμπεριφοράς και ψυχολογικών χαρακτηριστικών, το άτομο που με την ψυχολογιοποίηση προσπαθεί να ερμηνεύσει συμπεριφορές, εικάζει ότι αυτό που ειπώθηκε ή αυτό που έγινε αποτελεί αντανάκλαση της αμετάβλητης προσωπικότητας του παρατηρεί.¹²⁰

¹¹⁸Rothbart, M.,Fulero, S.,Jensen, C., Howard, J. & Birrell, P. “From individual to group impressions: availability heuristics in stereotype formation”. Journal of Experimental Social Psychology, 1978, Vol.14, 237-255, σ.237

¹¹⁹ ό.π Λαμπροπούλου Ε.,1997,84.

¹²⁰ Παπαστάμου Σ., Ψυχολογιοποίηση, Επιπτώσεις των Ψυχολογικών Ερμηνειών στα Φαινόμενα Κοινωνικής Επιρροής, Αθήνα, Οδυσσέας,1989, σ. 52.

Η ψυχολογιοποίηση οδηγεί σε διαστρεβλωμένη απόδοση της κοινωνικής πραγματικότητας. Επιπλέον, κάνει την εμφάνισή της κάθε φορά που γίνεται απόπειρα να καταστεί κατανοητή μια συμπεριφορά που είναι ασυνήθιστη και αντίθετη με τους ισχύοντες κανόνες, οι οποίοι τυγχάνουν ευρείας αποδοχής από το κοινωνικό σύνολο. Τελικά, δεν ψυχολογιοποιούμε αυτόν που δρα σύμφωνα με τις κυρίαρχες νόρμες. Αντιθέτως, αντικείμενο ψυχολογιοποίησης γίνονται αυτοί των οποίων η συμπεριφορά αποκλίνει από αυτό που θεωρείται φυσιολογικό και απειλεί την κοινωνική ομοιομορφία.¹²¹

Με τον ίδιο τρόπο, η διαδικασία της ψυχολογιοποίησης παρεμβαίνει με τρόπο καθοριστικό στην εικόνα και τα χαρακτηριστικά που αποδίδονται τόσο στον δράστη όσο και στο θύμα μιας εγκληματικής πράξης. Αποδίδοντας την οποιαδήποτε αντικοινωνική και αντισυμβατική συμπεριφορά στις παθολογικές ιδιομορφίες του εγκληματία, ερμηνεύοντας την μέσα από τα κληρονομικά του στίγματα, αποδυναμώνουμε τον κίνδυνο και την απειλή που αυτός αντιπροσωπεύει για την κοινωνία και την ομαλή συμβίωση των μελών της, ενώ, παράλληλα η κοινωνία από την πλευρά της αποποιείται την ευθύνη της στον τομέα της εγκληματικότητας.¹²²

Β. Τα Μ.Μ.Ε. και το εγκληματικό στερεότυπο.

Όπως επισημαίνει και η Φ. Τσαλίκου στο βιβλίο της «Μυθολογίες Βίας και Καταστολής»:

«Ειδικά αφιερώματα στον ημερήσιο τύπο, ραδιοφωνικές εκπομπές, άρθρα σε επιστημονικά και παραεπιστημονικά έντυπα, όλα μοιάζουν να περιστρέφονται

¹²¹ ό.π. Παπαστάμου Σ, 1989, 222.

¹²² ό.π. Παπαστάμου Σ, 1989, 149.

*γύρω από την τροχιά μιας μυστικής έλξης που θαρρείς ότι ασκεί η ανθρώπινη καταστροφικότητα».*¹²³

Η έννοια του εγκλήματος και της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς δεν είναι απόλυτη, εξαρτάται πάντοτε από την οπτική του ανθρώπου που την ορίζει κάθε φορά. Ομοίως, ο τρόπος με τον οποίο αναπαρίσταται ο εγκληματίας δεν είναι ο ίδιος, καθώς κάποιοι εγκληματίες απεικονίζονται και χαρακτηρίζονται ως ηρωικές φιγούρες και άλλοι ως κακοί και ηθικά απεχθείς.

Αναλυτικότερα, σε περιόδους που η κοινωνία εμφανίζεται αλλοτριωμένη σε μεγάλο βαθμό και που, εξαιτίας αυτού, προωθούνται ιδέες συνοχής και αρμονίας, ο εγκληματίας συνιστά σοβαρή απειλή για το σύνολο, ενώ ακόμη και οι ίδιοι οι εγκληματολόγοι αντιμετωπίζουν με αντιπάθεια τον παραβάτη. Αντιθέτως, σε περιόδους αμφισβήτησης της κοινωνικής τάξης πραγμάτων, η κοινή γνώμη αλλά και οι εγκληματολόγοι διατηρούν μια στάση συμπάθειας προς τον εγκληματία.¹²⁴

Στα τέλη του 1920 και του 1930, με την άνοδο των φασιστικών καθεστώτων στην Ευρώπη, ο παρεκκλίνων εθεωρείτο υπεύθυνος για την διάρρηξη του κοινωνικού ιστού. Επομένως ήταν επιβεβλημένος ο περιορισμός ή ο αφανισμός του, προκειμένου να εξασφαλιστεί η συνέχιση της κοινωνικής αρμονίας και γαλήνης. Κατά τη δεκαετία του 1960, ο εγκληματίας αντιμετωπίζεται ως ένα είδος άγιου ή ήρωα και αποτελεί πρόκληση απέναντι στην πολιτική ή οικονομική αδικία που επικρατεί στην κοινωνία. Τη δεκαετία του 1970 οποιαδήποτε παράνομη συμπεριφορά ήταν κατακριτέα και

¹²³ Τσαλίκολου Φ., 1996, 53.

¹²⁴ Melossi D. «Η κοινωνική θεωρία και οι μεταβαλλόμενες αναπαραστάσεις του εγκληματία» στο Εικόνες Εγκλήματος, Αθήνα, Πλέθρον, 1999, 21-59, σ. 21-28.

απορριπτέα από το σύνολο. Ο εγκληματίας δεν συγκέντρωνε ανθρώπινα χαρακτηριστικά και σε καμία περίπτωση δεν γινόταν ήρωας.¹²⁵

Τα ΜΜΕ εκδηλώνουν ένα συνεχές ενδιαφέρον για δραματοποιημένες και συγκινησιακά φορτισμένες ατομικές πράξεις βίας. Η τρομολαγνεία, έτσι όπως τροφοδοτείται από τον Τύπο, ο διασυρμός του υπόπτου, πριν καν ο ίδιος οδηγηθεί σε δίκη, η χωρίς όρια διαπρόμπευση της οικογένειάς του και, κατ' επέκταση, ο ανελέητος στιγματισμός του, συντελούν στην δημιουργία ενός μύθου γύρω από το πρόσωπο του θύτη.¹²⁶ Ο Τύπος δεν προβάλλει ούτε την πραγματική έκταση της εγκληματικότητας ούτε το κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο λαμβάνει χώρα. Η παρουσίαση του εγκλήματος εστιάζεται στο πρόσωπο του δράστη και στο στενό οικογενειακό του περιβάλλον και συνοδεύεται συνήθως από στερεότυπες και τυποποιημένες ερμηνείες.¹²⁷ Η επιλεκτική χρήση και αναπαραγωγή συγκεκριμένων στοιχείων από τα ΜΜΕ οδηγούν τελικά στην παγίωση του εγκληματικού στερεοτύπου που συνάδει με τις επιταγές της κοινωνικής συναίνεσης, ενισχύουν την ατομικοκεντρική προσέγγιση του εγκλήματος, με αποτέλεσμα, οποιαδήποτε κίνηση και έκφραση του δράστη να θεωρείται ως προϊόν της εγκληματικής του προσωπικότητας.¹²⁸

Σε ιδεολογικό επίπεδο, τα ΜΜΕ επιχειρούν κάθε φορά να διαφυλάττουν τις ισορροπίες που έχουν να κάνουν με την διατήρηση της κοινωνικής συναίνεσης, διαχωρίζοντας με σαφήνεια πάντοτε το δράστη από το υπόλοιπο

¹²⁵ ό.π. Melossi D., 1999, 46-47.

¹²⁶ ό.π Πανούσης Γ.,1989,73.

¹²⁷ ό.π Λαμπροπούλου Ε., Αρφαράς Α,2000, 440.

¹²⁸ Βαρβαρέσου Ξ., «Αναπαραστάσεις δράστη και θύματος και ΜΜΕ : η υπόθεση Μανώλη Δουρή» στο επιμ .Η. Δασκαλάκη (2000) Εγκληματίες και θύματα στο κατώφλι του 21ου αιώνα, Αθήνα, ΕΚΚΕ, 463-480, σ. 466.

κοινωνικό σώμα.¹²⁹ Το στερεότυπο του εγκληματία ταυτίζεται με το «διαφορετικό» και, ως τέτοιο, προκαλεί στο κοινωνικό σύνολο συναισθήματα εχθρότητας και αποστροφής.¹³⁰ Όσο πιο φρικιαστικό χαρακτηρίζεται ένα έγκλημα από τον Τύπο, τόσο περισσότερο χάνει ο δράστης την ανθρώπινη ιδιότητά του και απορρίπτεται από την κοινωνία. Ο κοινωνικός αυτός αποκλεισμός επιβάλλεται από τον φόβο που γεννά ο θύτης, στο πρόσωπο του οποίου συγκεντρώνονται όλα τα μυστηριακά και ακατανόητα εκείνα στοιχεία που φέρει η αινιγματική φύση του εγκλήματος.¹³¹

Γ. Το θύμα και τα ΜΜΕ.

Η πρώτη αναφορά στο θύμα στην εγκληματολογία εντοπίζεται σε άρθρο του Hans von Hentig, το 1941, στο οποίο έθεσε το αξίωμα ότι το έγκλημα «αποτελεί μια αλληλεπίδραση μεταξύ δράστη και θύματος». Έτσι, το θύμα δεν παρουσιάζεται πλέον ως παθητικό στοιχείο, καθώς σύμφωνα με τον von Hentig, πολλά θύματα εγκληματικών πράξεων συμβάλλουν στην θυματοποίησή τους, είτε υποκινώντας είτε προκαλώντας τον δράστη, είτε καλλιεργώντας μια κατάσταση που θα μπορούσε πιθανά να οδηγήσει στην διάπραξη του εγκλήματος.¹³² Ο Garofalo, επίσης επεσήμανε ότι το θύμα μπορεί να προκαλέσει κάποιο άλλο άτομο σε επίθεση, και παρά το γεγονός

¹²⁹ό.π Βαρβαρέσου Ξ., 2000,473.

¹³⁰ό.π Πανούσης Γ.,1989,76.

¹³¹ό.π Βρύζας Κ., 1986, 105.

¹³² Hans von Hentig, Remarks on the Interaction of Perpetrator and Victim, Journal of Criminal Law and Criminology, 31, 1941, 303-309 in Adler F., Mueller G., Laufer, W., "Criminology, the shorter version", Third Edition, Boston, McGraw-Hill, 1998, p.175.

ότι η πρόκληση μπορεί να είναι ασήμαντη, εάν έχει ως παραλήπτη ένα εγωιστικό και βίαιο άτομο, ενδέχεται να είναι αρκετή ώστε να οδηγήσει στην ανθρωποκτονία. Εξάλλου, από τις 588 ανθρωποκτονίες που ερεύνησε ο M. Wolfgang, οι 150, δηλαδή το 26% των περιπτώσεων, θεωρήθηκε ότι οφείλονταν σε πρόκληση του θύματος.¹³³

Σύμφωνα με τον Guy Houchon υπάρχουν διάφοροι τύποι θυμάτων στους οποίους ακολούθως γίνεται μια σύντομη αναφορά. Το ένοχο θύμα, το οποίο, όπως προαναφέρθηκε ήδη, κυρίως εξαιτίας της αφέλειας του, προκαλεί ή επισπεύδει την θυματοποίηση του. Επιπλέον, το ευάλωτο θύμα, που είναι εκτεθειμένο σε συνεχείς κινδύνους λόγω του τόπου διαμονής και του τρόπου ζωής του, αλλά και λόγω της οικονομικής του κατάστασης που δεν του επιτρέπει να αλλάζει τόπο κατοικίας. Τέλος, ένας τελευταίος τύπος είναι αυτός του «καινούριου» θύματος, που αφορά κυρίως πρόσφυγες και οικονομικούς μετανάστες, οι οποίοι γίνονται αντικείμενα εκμετάλλευσης από τους κατοίκους των χωρών όπου καταφεύγουν.¹³⁴

Είναι σαφές ότι με την διάπραξη κάθε εγκληματικής πράξης η προσοχή του κοινού στρέφεται στους δύο πρωταγωνιστές : το θύτη και το θύμα. Κατά τον ίδιο τρόπο τα ΜΜΕ ασχολούνται εκτενώς και με μεγάλο ενδιαφέρον με τα δύο αυτά πρόσωπα, γιατί με τον τρόπο αυτό αυξάνεται η κυκλοφορία του ημερήσιου ή απογευματινού τύπου καθώς και η ακροαματικότητα στην τηλεόραση.¹³⁵ Και όσο πιο βίαιο είναι το έγκλημα και ταυτόχρονα αθώο το θύμα, τόσο περισσότερο συγκεντρώνει τα φώτα της δημοσιότητας. Όπως

¹³³ό.π. Wolfgang, M. E.,1975, 247.

¹³⁴ Houchon G., Το θύμα, συντελεστής προόδου στην Εγκληματολογία, Ελληνική Επιθεώρηση Εγκληματολογίας, τευχ. 1, 1988, σ. 11-32.

¹³⁵ Περαντζάκη-Καρατζόγλου I., Θύτης-Θύμα και ο ρόλος των ΜΜΕ στο επιμ. Η. Δασκαλάκη (2000) Εγκληματίες και θύματα στο κατώφλι του 21ου αιώνα, Αθήνα, ΕΚΚΕ, 481-487.

αναφέρει και ο J.Katz, τα εγκλήματα αξίζουν να δημοσιευτούν όταν θυματοποιούν την κυρίαρχη τάξη.¹³⁶

Οι περισσότερες σχετικές μελέτες έχουν καταλήξει ομόφωνα στο συμπέρασμα ότι τα επιθετικά εγκλήματα, όπως είναι η ανθρωποκτονία, διαπράττονται κατά κανόνα από άνδρες.¹³⁷ Συνεπώς, η πλειοψηφία των θυμάτων είναι κυρίως γυναίκες και για το λόγο αυτό θεωρείται σημαντικό να γίνει εκτενέστερη αναφορά στην παρουσίαση της γυναίκας-θύματος από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Η M.Meyers στο βιβλίο της “News Coverage of Violence Against Women” υποστηρίζει ότι ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζεται η βία κατά των γυναικών από τα ΜΜΕ είναι τέτοιος που να στηρίζει, να αναπαράγει και να δικαιώνει την ανδρική υπεροχή. Δεδομένου ότι η δημοσιογραφική κάλυψη των γεγονότων βασίζεται σε πολιτιστικούς μύθους και στερεότυπα αναφορικά με την γυναίκα, τον άνδρα και την επιθετικότητα, οι δεσμοί μεταξύ σεξιστικής βίας, κοινωνικών δομών και των σχημάτων κυριαρχίας και ελέγχου είναι συγκαλυμμένοι. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η αναπαράσταση της γυναίκας-θύματος να εξαντλείται γύρω από το δίπολο «παρθένα-πόρνη» ή «καλό-κακό κορίτσι», ώστε η γυναίκα να εμφανίζεται είτε ως αθώο, είτε ως ένοχο θύμα. Διαιωνίζοντας όμως την ιδεολογία της ανδρικής ανωτερότητας και τα στερεότυπα που την στηρίζουν, τα ΜΜΕ παρουσιάζουν την γυναίκα ως ευάλωτη απέναντι στην ανδρική βία αλλά και υπόλογη κάθε στιγμή για την συμπεριφορά της, αλλά και τη θυματοποίηση της.¹³⁸

¹³⁶ Katz J., What make crime news?, Media culture and Society, Vol. 9, January 1987, σ. 47-75, σ.52.

¹³⁷ .π. Wolfgang M., Ferracuti F.,1996, 435.

¹³⁸ Meyers M., News Coverage of Violence Against Women-Engendering Blame, London, Sage Publications,1997, σ. 9.

Πιο συγκεκριμένα, η δολοφονία γυναικών, ο βιασμός και ο ξυλοδαρμός συχνά αγνοούνται ή παρουσιάζονται με εντυπωσιακό τρόπο από τα μέσα πληροφόρησης, ανάλογα με τη φυλή, την τάξη και την γοητεία, με βάση τα ανδρικά δεδομένα, των θυμάτων. Η αντιμετώπιση της αστυνομίας, των μέσων μαζικής ενημέρωσης και του κοινού στα εγκλήματα σε βάρος γυναικών έγχρωμων, φτωχών, ομοφυλόφιλων, ιερόδουλων και ναρκομανών είναι ιδιαίτερα χνώδης – γενική απάθεια συνοδευόμενη από εξευτελιστική στερεοτυπία και ενοχοποίηση του θύματος (για παράδειγμα «όλες οι έγχρωμες γυναίκες είναι ναρκομανείς και/ή πόρνες που θέτουν τον εαυτό τους σε κίνδυνο»¹³⁹ Είναι, λοιπόν, μάλλον αναμενόμενο να παρουσιαστεί η γυναίκα ως υπεύθυνη η ίδια για την θυματοποίηση της επειδή είχε κάνει χρήση ναρκωτικών ουσιών, αλκοόλ, δεν ήταν όσο έπρεπε προσεκτική, ήταν αφελής, μπλεγμένη σε αμφίβολης φύσης δραστηριότητες ή δεν επιδείκνυε την συμπεριφορά που αρμόζει στα γυναικεία πρότυπα. Και η ενοχή της υπονοείται από δηλώσεις που κάνουν οι δημοσιογράφοι, οι παρουσιαστές ειδήσεων ή οι ίδιες οι πηγές της είδησης, σε μια προσπάθεια να εξακριβωθεί γιατί το έγκλημα έλαβε χώρα μέσα στα πλαίσια των δραστηριοτήτων της.¹⁴⁰

Έρευνες σχετικά με την κάλυψη περιστατικών ανθρωποκτονιών από τις εφημερίδες έχουν αποκαλύψει μια εμμονή του Τύπου για την σεξουαλική αγνότητα των γυναικών θυμάτων. Νέες, Ευρωπαϊκές, Αμερικανές, δήθεν παρθένες (τουλάχιστον προ του εγκλήματος) είναι τα θύματα που γίνονται πρωτοσέλιδο που συνοδεύεται και από φωτογραφικό υλικό, ιδιαίτερος εάν έχει υπάρξει και βιασμός. Αντιθέτως, θύματα έγχρωμα, ακόμη και αν έχουν υποστεί σεξουαλική κακοποίηση, απασχολούσαν μόνο λίγες παραγράφους

¹³⁹ ό.π. Radford J., Russell D., 1992, 55.

¹⁴⁰ ό.π., Meyers M., 1997, 62.

στις πίσω σελίδες. Για πιο ηλικιωμένα θύματα, σεξουαλικά ενεργά, υπό την επήρεια αλκοόλ, ή παντρεμένα (που πιθανότατα θεωρούνται ότι ανήκουν στην κατηγορία του «χρησιμοποιημένου εμπορεύματος») οι αναφορές στις εφημερίδες ήταν ομοίως περιορισμένες, ακόμη και αν η θυματοποίηση τους έλαβε χώρα κάτω από ασυνήθιστες συνθήκες ή με εξαιρετική αγριότητα.¹⁴¹

3. Δεοντολογία των ΜΜΕ.

A. Ραδιόφωνο, τηλεόραση.

Ενώ το Σύνταγμα του 1952 αναφερόταν μόνο περιστασιακά στη ραδιοφωνία και αγνοούσε παντελώς την τηλεόραση, η Ε' Αναθεωρητική Βουλή με το άρθρο 15 του Συντάγματος του 1975 όρισε τις ρυθμίσεις για τη ραδιοτηλεόραση, οι οποίες έπρεπε να τηρούνται κατά τη διαμόρφωση και εμφάνιση κάθε ραδιοφωνικής και τηλεοπτικής εκπομπής. Οι τρεις αυτές αρχές είναι η αντικειμενικότητα, η ισοτιμία και η ποιότητα, και για την καλύτερη διαφύλαξή τους, η ραδιοφωνία και η τηλεόραση υπάγονται στον άμεσο έλεγχο του Κράτους.

Αναλυτικότερα, το περιεχόμενο των ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών εκπομπών πρέπει να χαρακτηρίζεται από αμεροληψία, παρέχοντας ακριβή και πλήρη ενημέρωση, ενώ παράλληλα υποχρεούται να παρουσιάζει ολοκληρωμένα όλες τις αντιτιθέμενες απόψεις, υπηρετώντας έτσι την

¹⁴¹ ό.π Radford J., Russell D.,1992, 109.

πολυμέρεια και την ουδετερότητα. Η ισοτιμία αναφέρεται στην θεμελιώδη αρχή της ισότητας και αφορά τόσο το περιεχόμενο όσο και την κατανομή του χρόνου των εκπομπών της τηλεόρασης και του ραδιοφώνου. Η ποιότητα, τέλος, αντιμετωπίζοντας τα δυο αυτά μέσα ως φορείς προώθησης της πολιτιστικής ανάπτυξης της Χώρας, έχει να κάνει με την ποιότητα των εκπομπών τους.¹⁴²

Ύστερα από την ψήφιση του Νόμου 1730/1987, ο οποίος έθεσε τις βάσεις της ιδιωτικής ραδιοφωνίας, ακολούθησε ο Νόμος 1866/1989, ο οποίος ρύθμισε και τις προϋποθέσεις για την χορήγηση αδειών λειτουργίας ιδιωτικών τηλεοπτικών σταθμών. Παράλληλα ο ν. 1866/1989 όρισε την δημιουργία του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης, ως ανεξάρτητη διοικητική αρχή, με συγκεκριμένη αποστολή την επίβλεψη της τήρησης των θεμελιωδών αρχών της αντικειμενικότητας, ισοτιμίας και ποιότητας.

Το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, μέσα στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων που του έχουν ανατεθεί, εκδίδει κώδικες δεοντολογίας, οδηγίες συστάσεις και κυρώσεις για την τήρηση των αρχών που καλείται να διαφυλάξει. Σύμφωνα, λοιπόν, με τον Κώδικα Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας στην Ραδιοτηλεόραση, το Ε.Σ.Ρ. ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι ο δημοσιογράφος υπερασπίζεται την ελευθερία έκφρασης, σέβεται την ιδιωτική ζωή των πολιτών, δεν αναφέρει ανακρίβειες ή παραπλανητικές δηλώσεις. Επιπλέον, σε περιπτώσεις εγκλημάτων, σέβεται την αρχή ότι ο κατηγορούμενος τεκμαίρεται αθώος μέχρι την καταδίκη του, ενώ παραμένουν κρυφά το όνομα και η ταυτότητα συγγενών του κατηγορουμένου ή καταδικασθέντος. Παραμένουν επίσης μυστικά στοιχεία που αφορούν την

¹⁴² Αλιβιζάτος Ν., «Ειδήσεις και Άρθρο 15» στο Δ. Μπασαντής, Κ. Στράτος, Ο κόσμος των ειδήσεων, Από την εφημερίδα στην τηλεόραση, Αθήνα, Γνώση, 1991, 193-199, σ. 193-194.

ταυτότητα θύματος βιασμού ή ανηλίκου που είναι θύμα, μάρτυρας ή κατηγορούμενος.

Αναφορικά με την δεοντολογία των ραδιοτηλεοπτικών προγραμμάτων σε σχέση με εγκληματικές πράξεις, έτσι όπως ορίζεται από το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης αναφέρουμε ενδεικτικά ότι απαγορεύεται η παρουσίαση των μεθόδων εκτέλεσης εγκλημάτων κατά τρόπο που ενθαρρύνουν την απομίμηση, ενώ εγκλήματα, πράξεις βίας και τρομοκρατίας δεν πρέπει να εξυμνώνται ή να μεταδίδονται και κυρίως σε χρόνο που παρακολουθούν ανήλικοι.

B. Ο ελληνικός Τύπος.

Τόσο η Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών όσο και η Ένωση Ιδιοκτητών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών προχώρησαν στην σύνταξη σχεδίου κώδικα δεοντολογίας, ως αναγκαίας προϋπόθεσης για την εκπλήρωση της θεσμικής λειτουργίας του Τύπου. Σύμφωνα με τις εν λόγω αρχές δεοντολογίας, ενδεικτικά αναφέρουμε ότι ο δημοσιογράφος οφείλει να εξασφαλίζει την τεκμηρίωση των πληροφοριών που συλλέγει και να σέβεται τους κανόνες της εμπιστευτικής πληροφόρησης. Όσον αφορά την παρουσίαση ειδήσεων σχετικών με εγκληματικές πράξεις ιδιαίτερης βίας και ωμότητας δεν πρέπει να γίνεται με τρόπο που να ηρωοποιεί ή να διαπομπεύει τους δράστες ή τα θύματα, ενώ απαραίτητη είναι η επίδειξη διακριτικότητας κατά την παρουσίαση κοινωνικώς ευαίσθητων ζητημάτων, όπως είναι τα ναρκωτικά, η πορνεία, οι αυτοκτονίες και η παιδική εγκληματικότητα. Ανάλογη διακριτικότητα απαιτείται κατά την αντιμετώπιση θυμάτων ατυχημάτων και

εγκληματικών ενεργειών, καθώς ο Τύπος δεν πρέπει να εκμεταλλεύεται την ψυχολογική και συναισθηματική κατάσταση τους.

Το δημοσιογραφικό λειτούργημα δεν μπορεί να υποκαθιστά την δικαιοσύνη ούτε να παρεμποδίζει την απονομή της. Για το σκοπό αυτό, η κάλυψη των δικαστικών υποθέσεων πρέπει να είναι αντικειμενική, ενώ παράλληλα πρέπει να αποφεύγεται η εμφάνιση αμφισβητούμενων στοιχείων ως αδιάσειστων αποδείξεων αλλά και η αποκάλυψη της ταυτότητας των προσώπων που εμπλέκονται σε ποινική δίκη, εκτός αν με τον τρόπο αυτό εξυπηρετείται το κοινό συμφέρον.¹⁴³

¹⁴³Ελευθερόγλου Ν., Χατζής Α., ΜΜΕ, Τύπος, Δεοντολογία, Σύνταγμα, Αθήνα, Μασσίφ, 1999, σσ.53-70.

2. Εισαγωγή

Η ανθρωποκτονία, και ιδιαίτερα η ανθρωποκτονία από πρόθεση, έχει ταυτιστεί στο νου του κοινωνικού συνόλου με το απόλυτο έγκλημα, του οποίου τα αποτελέσματα είναι υψίστης σοβαρότητας – δεδομένου ότι αφορούν την προσβολή του σπουδαιότερου έννομου αγαθού – και παράλληλα μη αναστρέψιμα. Συνεπώς, το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης για το εν λόγω έγκλημα είναι αδιαμφισβήτητα μεγάλο. Ταυτόχρονα, και ο ρόλος των ΜΜΕ στην ενημέρωση του κοινού είναι σημαντικός, καθώς αποτελεί μάλλον τη μόνη πηγή από την οποία μπορεί το κοινωνικό σύνολο να αντλήσει την σχετική πληροφόρηση.

Στην παρούσα εργασία ασχολούμαστε με τη διερεύνηση των αναπαραστάσεων του τύπου για την ανθρωποκτονία με κίνητρο την ερωτική ζηλοτυπία, έτσι όπως προκύπτουν από την κάλυψη των σχετικών με το αδίκημα ειδήσεων. Σκοπός της προσέγγισης που επιχειρούμε είναι η ανάλυση των διαδικασιών κατασκευής του στερεότυπου του εγκληματία και της είδησης για το έγκλημα. Παράλληλα ελέγχεται αν και σε ποιο βαθμό επιλέγονται ορισμένες περιπτώσεις ανθρωποκτονιών έναντι άλλων, με την προϋπόθεση ότι οι πρώτες πληρούν συγκεκριμένα κριτήρια. Προκειμένου να εξεταστούν τα προαναφερόμενα, μελετάμε το προφίλ του δράστη και του θύματος, τους λόγους που οδήγησαν στην διάπραξη των εγκλημάτων καθώς και τις συνθήκες τέλεσης τους, έτσι όπως αυτά παρουσιάζονται από τα ΜΜΕ.

Κατά συνέπεια, μέσα στα πλαίσια της συγκεκριμένης μελέτης, επιχειρούμε να δώσουμε απάντηση, στηριζόμενοι στην αναπαράσταση από τον Τύπο γεγονότων που έχουν απασχολήσει την ελληνική κοινή γνώμη, στα εξής ερωτήματα:

- ποια περιστατικά ανθρωποκτονιών καλύπτονται και πώς προβάλλονται από τον ημερήσιο τύπο,
- ποια είναι τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των δραστών και των θυμάτων,
- δεδομένου ότι μελετάμε εγκλήματα ζηλοτυπίας, επικεντρωνόμαστε στο στοιχείο εκείνο, μέσα στα πλαίσια της αλληλεπίδρασης μεταξύ του ζευγαριού, που πυροδότησε την ανθρωποκτόνο συμπεριφορά του δράστη,
- κάτω από ποιες συνθήκες διεπράχθησαν οι συγκεκριμένες ανθρωποκτονίες (τόπος, χρόνος, απειλές κ.α.)

2. Μεθοδολογία.

Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, αναλύθηκαν οι διαδικασίες μέσω των οποίων αναπαράγονται οι κυρίαρχοι ορισμοί και οι ερμηνείες για το έγκλημα και τον εγκληματία, με βάση υλικό που αντλήθηκε από τον αθηναϊκό ημερήσιο Τύπο. Οι βασικές υποθέσεις της έρευνας ήταν ότι, μέσα από τον τρόπο που δομείται η είδηση και διαμορφώνεται η πληροφορία για τα περιστατικά ανθρωποκτονιών, προβάλλεται ο εγκληματίας αλλά και το θύμα με ένα συγκεκριμένο, τυποποιημένο και στερεότυπο τρόπο, με αποτέλεσμα

να ενισχύεται η πεποίθηση ότι τέτοιου είδους περιστατικά εντοπίζονται σε ανθρώπους και κοινωνικές ομάδες με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, ενώ, την ίδια στιγμή, αν αυτά τα χαρακτηριστικά απουσιάζουν, η είδηση θεωρείται ως εξαιρετική και πρωτότυπη και λαμβάνει εξέχουσα θέση κατά την διαδικασία επιλογής που ακολουθούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Με σκοπό την διερεύνηση των παραπάνω υποθέσεων, ερευνήθηκε ο τρόπος που παρουσιάστηκαν τρεις περιπτώσεις ανθρωποκτονίας με κίνητρο το ερωτικό πάθος από τις εφημερίδες *Νέα*, *Καθημερινή*, *Ελευθεροτυπία* (ημερήσια και κυριακάτικα φύλλα). Το υλικό της έρευνας αφορούσαν οι εξής περιπτώσεις :

- Η υπόθεση του φόνου της Κικής Κούσογλου από τον φίλο της Δάνο Μουρατίδη. Ο δράστης στραγγάλισε το θύμα μέσα στο σπίτι του και αμέσως μετά εξαφάνισε το πτώμα. (2005).
- Η υπόθεση της ανθρωποκτονίας την 38χρονης Άντας Σίμου από τον 40χρονο σύζυγό της Γρηγόρη Κούλα, ο οποίος την στραγγάλισε μέσα στο σπίτι τους στην Κηφισιά (1999).
- Η υπόθεση της Κάτιας Γιαννακοπούλου, που δολοφόνησε με 8 σφαίρες τον αρχιμανδρίτη Άνθιμο Ελευθεριάδη, με τον οποίο διατηρούσε ερωτικό δεσμό (1997).

Για τις τρεις αυτές περιπτώσεις συγκεντρώθηκε το σύνολο των δημοσιευμάτων, από την περίοδο της επισήμανσης του εγκλήματος μέχρι και την περίοδο της σύλληψης των δραστών.

Βασικό κριτήριο για την επιλογή αυτού του είδους αδικήματος υπήρξε, όπως έχει ήδη προαναφερθεί, η σοβαρότητά του, ενώ η επιλογή των συγκεκριμένων περιστατικών έγινε με βάση τις συνθήκες τέλεσης των

αδικημάτων, καθώς εμπεριέχουν το στοιχείο του εντυπωσιακού, πρωτοφανούς και ασυνήθιστου, προκαλούν έντονη συναισθηματική φόρτιση και, ταυτόχρονα διατηρούν αμείωτο το ενδιαφέρον του κοινού.

Αναφορικά με την επιλογή των εφημερίδων ως πηγής για τη συλλογή του υλικού της έρευνας, έγινε επειδή αποτελεί έναν από τους βασικότερους τρόπους ενημέρωσης του κοινού, ενώ παράλληλα, θεωρείται αξιόπιστη καθώς αντλεί τις πληροφορίες κυρίως από τις αρμόδιες αστυνομικές αρχές. Από την άλλη πλευρά, η πρόσβαση στα αρχεία των εφημερίδων, μολονότι προβληματική λόγω ελλιπούς οργάνωσης, είναι ευκολότερη, καθώς η αντίστοιχη σε αρχεία της Αστυνομίας και των Δικαστηρίων απαιτεί, μεταξύ άλλων, ειδική άδεια. Εξάλλου, η επιλογή των συγκεκριμένων τριών εφημερίδων - Νέα, Καθημερινή, Ελευθεροτυπία - έγινε με κριτήριο την κυκλοφορία. Έτσι, επιλέχθηκαν οι τρεις πρώτες σε κυκλοφορία αθηναϊκές εφημερίδες, με βάση στοιχεία που συλλέξαμε από την Ένωση Ιδιοκτητών Ημερησίων Εφημερίδων. Περιοριστήκαμε, τέλος, σε δημοσιεύματα του αθηναϊκού Τύπου, καθώς αυτές οι εφημερίδες έχουν τη μεγαλύτερη κυκλοφορία και απευθύνονται, κατά συνέπεια, σε ένα ευρύ αναγνωστικό κοινό, ενώ καλύπτουν ειδησεογραφικά όλο τον ελλαδικό χώρο.

Ως μέθοδος ανάλυσης του υλικού επελέγη η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου. Η ποιοτική ανάλυση μας παρέχει τη δυνατότητα να αποδομήσουμε την είδηση όχι μόνο στα εξωτερικά της χαρακτηριστικά (τίτλος, θέση, κ.α.) αλλά κυρίως στο περιεχόμενό της. Να σημειώσουμε στο σημείο αυτό ότι, λόγω του περιορισμένου δείγματος της έρευνας μας δεν θεωρείται σκόπιμο να ελέγχεται η συχνότητα εμφάνισης των δεδομένων. Έτσι, επικεντρωνόμαστε στην εξέταση των ποιοτικών χαρακτηριστικών της

είδησης.

Να αναφέρουμε στο σημείο αυτό ότι η ποιοτική έρευνα στις επιστήμες του ανθρώπου ασχολείται με κοινωνικές ποιότητες ατόμων, κοινωνικών ομάδων ή κατηγοριών και έχει ως στόχο να τις περιγράψει, να τις εξηγήσει, αλλά και να ανακαλύψει νέες. Ο ερευνητής που ασχολείται με την ποιοτική έρευνα, μελετά τις κοινωνικές καταστάσεις στο περιβάλλον στο οποίο διαδραματίζονται και συνάγει συμπεράσματα αναφορικά με αυτές αλλά και τα νοήματα που τις αποδίδουν τα υποκείμενα.¹⁴⁴ Ειδικότερα, η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου χρησιμοποιείται ως μεθοδολογικό εργαλείο για να μετατρέψει ποιοτικό υλικό σε ποσοτικά δεδομένα. Πρόκειται για μια ερευνητική μέθοδο που με τη χρήση καθορισμένων κανόνων εξάγει έγκυρα συμπεράσματα μέσω της ανάλυσης γραπτών κειμένων, συμπεράσματα σχετικά με τον αποστολέα, τον παραλήπτη του μηνύματος ή το ίδιο το μήνυμα. Οι κανόνες αυτοί έχουν άμεση σχέση με το θεωρητικό υπόβαθρο της έρευνας αλλά και από το υπό εξέταση αντικείμενο.¹⁴⁵ Μέσω της συστηματικής διερεύνησης που παρέχει η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου, το κείμενο ερευνάται στο σύνολό του, ορίζονται σαφείς κατηγορίες για την ταξινόμηση των δεδομένων και ποσοτικοποιούνται τα χαρακτηριστικά που παρουσιάζονται σε αυτό. Κατά συνέπεια, η συγκεκριμένη μέθοδος είναι ένα πολύτιμο εργαλείο για την συστηματική κωδικοποίηση του γραπτού και του προφορικού λόγου.¹⁴⁶

Ο μεγαλύτερος όγκος των δημοσιευμάτων στα οποία βασίζεται η παρούσα έρευνα φυλάσσεται σε μορφή μικροφίλμ στο αρχείο της Παλαιάς Βουλής, στο τμήμα Μικροφωτογράφισης και Ηλεκτρονικής Αποθήκευσης, το οποίο

¹⁴⁴ Λάζος Γ., Το πρόβλημα της ποιοτικής έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες Θεωρία και Πράξη, Αθήνα, Παπαζήσης, 1998, σ.30

¹⁴⁵ Weber R.P., Basic Content Analysis, London, Sage Publications, 1990, σ.9.

¹⁴⁶ Κυριαζή Ν., Η Κοινωνιολογική Έρευνα, Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και των Τεχνικών, Αθήνα Ελληνικές Επιστημονικές Εκδόσεις, 1998.

βρίσκεται στο παλιό Καπνεργοστάσιο της οδού Λένορμαν. Εξαίρεση αποτελούν τα άρθρα της εφημερίδας «Τα Νέα», τα οποία αναζητήσαμε στο αρχείο παλαιότερων εκδόσεων που τηρούν στα κεντρικά τους γραφεία, καθώς και τα άρθρα για την υπόθεση της Κ. Κούσογλου της ίδιας εφημερίδας και της «Ελευθεροτυπίας», τα οποία αναζητήσαμε στους δικτυακούς τόπους των αντίστοιχων εφημερίδων, σε ηλεκτρονική μορφή. Στη συνέχεια, συγκεντρώσαμε από τα άρθρα που εντοπίσαμε τα στοιχεία που μας ενδιέφεραν και με βάση την μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου, όπως προαναφέρθηκε, τα επεξεργαστήκαμε.

Επειδή μας ενδιέφερε να εξετάσουμε κατά πόσο το περιστατικό, κατά την δημοσιογραφική του κάλυψη, κατείχε εξέχουσα θέση στην εφημερίδα, καθώς αυτή ακριβώς η θέση επιδρά σημαντικά στην κατασκευή του στερεότυπου του εγκληματία στις αντιλήψεις του κοινού και δηλώνει με σαφήνεια εάν η εκάστοτε είδηση συγκεντρώνει τα στοιχεία εκείνα που την αναδεικνύουν σε πρώτο θέμα, στα άρθρα τα σχετικά με το έγκλημα εστιάσαμε στα εξής σημεία : πόσο εκτενές ήταν το άρθρο ενώ ερευνήσαμε πόσα άρθρα υπήρχαν στην εφημερίδα σε σχέση με το περιστατικό και, ακόμη, σε ποιο σημείο της εφημερίδας και σε ποια σελίδα είχε τυπωθεί το άρθρο. Εξετάσαμε, τέλος, αν υπήρχε μαζί με το άρθρο και συνοδευτική φωτογραφία.

Επιπλέον, ερευνήσαμε τα αντικειμενικά στοιχεία της είδησης, δηλαδή τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά του δράστη, του θύματος, το προφίλ τους, τις συνθήκες τέλεσης της ανθρωποκτονίας, ώστε να εκτιμήσουμε ποια είναι τα στοιχεία που αξιολογούνται από το δημοσιογράφο που καλύπτει το θέμα ως σημαντικά, αλλά και τον τρόπο που προβάλλεται η είδηση.

3. Αποτελέσματα.

A. Η φαινομενολογία της είδησης.

Η φαινομενολογία των ειδήσεων μελετάται με βάση τη θέση που οι τελευταίες κατέλαβαν στην εφημερίδα, την έκταση των σχετικών άρθρων και την ενδεχόμενη ύπαρξη φωτογραφιών.

Αναφορικά με τη θέση που κατέχουν στην εφημερίδα, η πλειοψηφία των άρθρων που ασχολούνται με τις τρεις υποθέσεις που ερευνά η παρούσα μελέτη, καλύπτονται στο εσωτερικό μέρος της εφημερίδας. Πιο διεξοδικά, από το σύνολο των άρθρων που αφορούν την υπόθεση Κούσογλου, όλα παρουσιάζονται στο σαλόνι των εφημερίδων, ενώ στο εξώφυλλο δεν βρίσκουμε καμία σχετική αναφορά. Τα περισσότερα άρθρα για την υπόθεση Κούλα – Σίμου εντοπίζονται στο εσωτερικό μέρος των εντύπων, ενώ η υπόθεση Γιαννακοπούλου καταγράφει την κάλυψη με τα περισσότερα εξώφυλλα.

Όταν η είδηση φιλοξενείται στο σαλόνι της εφημερίδας, συνοδεύεται από τίτλο με πολύ μεγάλα και έντονα γράμματα. Το περιεχόμενο των τίτλων και των υποτίτλων αφορούν στοιχεία για την προσωπικότητα τόσο των δραστών όσο και των θυμάτων αλλά και φράσεις που δήλωσαν οι δράστες μετά την σύλληψή τους, φορτισμένες με ιδιαίτερα συγκινησιακό χαρακτήρα (υπόθεση Γιαννακοπούλου :«Πέθανα μαζί του τη στιγμή που τον σκότωνα»)¹⁴⁷. Είναι φανερό ότι κατά την σύνταξη και διαμόρφωση των άρθρων επιστρατεύονται όλα εκείνα τα στοιχεία που μπορούν να εντυπωσιάσουν, να συναρπάσουν και

¹⁴⁷ *Τα Νέα*, 26.07.1997.

να συγκινήσουν τον αναγνώστη. Την λειτουργία αυτή της δραματοποίησης των γεγονότων επιτελούν οι πομπώδεις εκφράσεις, οι εντυπωσιακές φωτογραφίες κ.τ.λ.

Οι τίτλοι, ο ρόλος των οποίων είναι να τραβήξουν την προσοχή και να ελκύσουν το ενδιαφέρον του αναγνώστη, προκείμενου να μην προσπεράσει την είδηση, είναι πηχυαίοι και δίνουν μια πρώτη ιδέα αναφορικά με τους πρωταγωνιστές και τη φύση του ίδιου του γεγονότος.

Υπόθεση Γιαννακοπούλου – Άνθιμου Ελευθεριάδη: Η δολοφονία ενός ιερωμένου είναι από μόνη της μια πρωτοφανής και συναρπαστική είδηση, και ταυτόχρονα προκαλεί το κοινό αίσθημα ενός λαού με έντονες θρησκευτικές πεποιθήσεις και ενεργή χριστιανική παράδοση, η οποία, κατά κοινή ομολογία, επηρεάζει τους περισσότερους τομείς της ζωής του. Οι τίτλοι παρέχουν αυτό ακριβώς το ιδεολογικό πλαίσιο για την αξιολόγηση της πράξης και την επαλήθευση της πεποίθησης σχετικά με την επικινδυνότητα της δράστιδας, το θανάσιμο πάθος της και το ακατανόητο της πράξης της. Αναφέρουμε ενδεικτικά:

«Ψυχρή εκτέλεση Αρχιμανδρίτη»¹⁴⁸

«Κατάθεση – παραλήρημα της 42χρονης φόνισσας του Αρχιμανδρίτη στην Ασφάλεια»¹⁴⁹

«Σκοτεινά κίνητρα σε δολοφονία ιερέα»¹⁵⁰

«Θα ήθελε να αναστήσει τον επίγειο θεό της»¹⁵¹

«Κασέτες πάθους στον ανακριτή»¹⁵²

«Έβλεπα το Θεό στο πρόσωπό του»¹⁵³

¹⁴⁸ Καθημερινή, 23.07.1997.

¹⁴⁹ Τα Νέα, 25.07.1997.

¹⁵⁰ Καθημερινή, 23.07.1997.

¹⁵¹ Τα Νέα, 30.07.1997.

¹⁵² Τα Νέα, 29.07.1997.

«Ανίερρον πάθος»¹⁵⁴

Υπόθεση Κούσογλου : Η εν λόγω ανθρωποκτονία απασχόλησε για πολλούς μήνες τα ΜΜΕ και την κοινή γνώμη, καθώς το θύμα είχε εξαφανιστεί και δεν υπήρχαν στοιχεία σχετικά με την τύχη του. Οι συγγενείς της κοπέλας κατέφυγαν σε τηλεοπτική εκπομπή, προκειμένου να την αναζητήσουν και να συλλέξουν πληροφορίες που θα οδηγούσαν στην εξιχνίαση της εξαφάνισής της. Τον φόνο διέπραξε ο φίλος της κοπέλας, ο οποίος καθ' όλη τη διάρκεια των ερευνών δήλωνε την άγνοιά του. Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι το περιστατικό απασχόλησε την τηλεόραση για μεγάλο χρονικό διάστημα, ο Τύπος, κατά την περίοδο που εξιχνιάστηκε το έγκλημα, αναφέρθηκε περιορισμένα σε αυτό. Τα άρθρα που αφορούν την υπόθεση είναι σύντομα, βρίσκονται όλα στο εσωτερικό των εφημερίδων, και μόνο σε ένα από αυτά εντοπίσαμε φωτογραφία, η οποία απεικόνιζε το ζευγάρι. Οι τίτλοι των άρθρων εκφράζουν το μένος των συγγενών για το δράστη και εστιάζουν στην ανακάλυψη του θύτη τέσσερις μήνες μετά:

«Ομολόγησε τον φόνο της 20χρονης από την Βέροια»¹⁵⁵

«Ο φίλος της ήταν ο δολοφόνος»¹⁵⁶

«Προσπάθησαν να τον λιντσάρουν»¹⁵⁷

«Το κινητό έδειξε τον δράστη».¹⁵⁸

Υπόθεση Κούλα : Ο Γ. Κούλας είναι ένας ευυπόληπτος πολίτης υπεράνω πάσης υποψίας, ένας ευκατάστατος οικογενειάρχης και επαγγελματίας, κάτι που τονίζεται στην πλειοψηφία των τίτλων, με την έννοια ότι αναφέρεται πολύ

¹⁵³ *Ελευθεροτυπία*, 26.07.1997.

¹⁵⁴ *Ελευθεροτυπία*, 23.07.1997.

¹⁵⁵ *Ελευθεροτυπία*, 12.08.2005.

¹⁵⁶ *Καθημερινή*, 12.08.2005.

¹⁵⁷ *Τα Νέα*, 13.08.2005.

¹⁵⁸ *Τα Νέα*, 16.08.2005.

συχνά η ιδιότητά του ως δικηγόρου. Το ίδιο συμβαίνει και με το θύμα : και οι δύο πρωταγωνιστές ανήκουν σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό κύκλο, χαίρουν ένα καλό επίπεδο ζωής, στοιχεία που δεν συνάδουν με το στερεότυπο του εγκληματία, έτσι όπως είναι αποτυπωμένο στη συνείδηση της κοινής γνώμης. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια γίνεται μια απόπειρα δικαιολόγησης ή ερμηνείας της πράξης του, που βασίζεται στην παθολογική ζήλια που ένιωθε για τη σύζυγό του και η οποία εξηγεί ή και νομιμοποιεί σε κάποιο βαθμό την ανθρωποκτόνο συμπεριφορά του.

«Δικηγόρος στραγγάλισε από ζήλια τη γυναίκα του»¹⁵⁹

«Φως στα γιατί»¹⁶⁰

«Με βλέμμα στο κενό»¹⁶¹

«Οικογενειακό δράμα στην Κηφισιά – 40χρονος σκότωσε από παθολογική ζήλια τη δικηγόρο σύζυγό του και εξαφανίσθηκε»¹⁶²

«Παραδόθηκε στο νοσοκομείο ο συζυγοκτόνος».¹⁶³

Από την ανάλυση των χαρακτηρισμών και των προσδιορισμών που περιλαμβάνονται στους τίτλους, προκύπτει ότι αυτοί αφορούν περισσότερο το δράστη ή την πράξη, και λιγότερο το θύμα. Οι δράστες περιγράφονται με τους παρακάτω χαρακτηρισμούς: «συζυγοκτόνος», «φόνισσα», «δολοφόνος», ενώ αναφορικά με την πράξη συναντάμε τους τίτλους : «εκτέλεσε με περίστροφο», «ψυχρή εκτέλεση», «στραγγαλισμός». Σχετικά με το θύμα της ανθρωποκτονίας, τέλος, στις υποθέσεις Κούσογλου και Κούλα αναφέρονται κυρίως τα κοινωνικοδημογραφικά τους στοιχεία, όπως για παράδειγμα «τραγική 20χρονη», «τη δικηγόρο σύζυγό του», ενώ στην περίπτωση της

¹⁵⁹ *Τα Νέα*, 12.05.1999.

¹⁶⁰ *Τα Νέα*, 17.05.1999.

¹⁶¹ *Τα Νέα*, 18.05.1999.

¹⁶² *Καθημερινή*, 12.05.1999.

¹⁶³ *Καθημερινή*, 13.05.1999.

υπόθεσης Γιαννακοπούλου γίνονται περισσότερες αναφορές στο θύμα : «ποιος ήταν», «άνθρωπος ήπιων τόνων», «ήταν ήσυχος, αλλά φαινόταν σαν να έκρυβε κάτι».

B. Το περιεχόμενο και τα χαρακτηριστικά της είδησης.

1. Προφίλ δράστη

Υπόθεση Κ. Κούσογλου :

Ο δράστης παρουσιάζεται από τον Τύπο ως «ο άνθρωπος με τον οποίο [το θύμα] διατηρούσε πολυετή δεσμό»¹⁶⁴ Πρόκειται για έναν «23χρονο – “μπασμένο” στην αγορά, [που] εργαζόταν ως σερβιτόρος»,¹⁶⁵ «ο οποίος με ψυχραιμία έδινε συνεντεύξεις σε εκπομπή του Άλτερ, κάνοντας τον ανήξερο»¹⁶⁶ και που «τη στραγγάλισε και με εντυπωσιακή ψυχραιμία τη μετέφερε σε ερημική περιοχή κοντά στον Αλιάκμονα...»¹⁶⁷ Και στην περίπτωση αυτή είναι έκδηλη η διαδικασία της ψυχολογιοποίησης, η οποία, όπως προαναφέρθηκε, παρεμβαίνει σε μεγάλο βαθμό στην διαμόρφωση της εικόνας και των χαρακτηριστικών του δράστη.

¹⁶⁴ Καθημερινή, 12.08.2005.

¹⁶⁵ Τα Νέα, 16.08.2005.

¹⁶⁶ Ελευθεροτυπία, 12.08.2005.

¹⁶⁷ Τα Νέα, 16.08.2005.

Υπόθεση Γ. Κούλα :

Όπως προαναφέρθηκε παραπάνω, η περίπτωση του επιτυχημένου δικηγόρου που σκότωσε την σύζυγό του, δεν αντιπροσωπεύει το στερεότυπο του εγκληματία, έτσι όπως έχει αναλυθεί στο πρώτο μέρος αυτής της εργασίας. Έτσι, το στοιχείο του νέου και πρωτόγνωρου, που μετατρέπει αυτό το έγκλημα ζηλοτυπίας σε μια εξαιρετική και συναρπαστική υπόθεση τονίζεται από το σύνολο των σχετικών άρθρων. Ενδεικτικά αναφέρουμε : «Εκείνος άριστος επιστήμονας με μεταπτυχιακές σπουδές στη Γαλλία, στέλεχος καριέρας σε μεγάλη ιδιωτική εταιρεία»,¹⁶⁸ «σπούδασε δικηγόρος και επί σειρά ετών έθεσε εαυτόν στην υπηρεσία του νόμου. Και να που τώρα οι ρόλοι έχουν αντιστραφεί. Από τα δικηγορικά έδρανα και τις αγορεύσεις του στις δικαστικές αίθουσες, βρίσκεται ο ίδιος κατηγορούμενος και μάλιστα για φόνο». ¹⁶⁹ «Σήμερα, ο άνθρωπος αυτός, που στο ξεκίνημα της καριέρας του ορκίστηκε να τηρεί πιστά τους νόμους και το Σύνταγμα, καλείται να δώσει απαντήσεις στον 5^ο ανακριτή [...] ευρισκόμενος, αυτή τη φορά, στην...απέναντι όχθη. Εκεί που βρίσκονται όχι όσοι τηρούν το νόμο , αλλά όσοι τον παραβιάζουν». ¹⁷⁰

Σημαντική, εξάλλου, θεωρείται και η προσπάθεια διαμόρφωσης της αναπαράστασης του δράστη ως ατόμου με διαταραγμένη προσωπικότητα. Έτσι, πολύ συχνά γίνεται λόγος για την ψυχική κατάσταση του Γ. Κούλα, ο οποίος εμφανίζεται μέσα από τα δημοσιεύματα ως ανίκανος να διαχειριστεί τα προβλήματα που προκύπτουν στη σχέση με τη σύζυγό του. Σύμφωνα λοιπόν με την δημοσιογραφική κάλυψη του γεγονότος στο οποίο

¹⁶⁸ *Τα Νέα*, 12.05.1999.

¹⁶⁹ *Καθημερινή*, 14.05. 1999.

¹⁷⁰ *Τα Νέα*, 17.05.1999.

πρωταγωνιστεί : « Ένα υπερασπιστικό οπλοστάσιο γεμάτο έγγραφα νοσοκομείου, στο οποίο είχε νοσηλευθεί με ψυχολογικά προβλήματα προσκομίζει ο δικηγόρος Γ. Κούλας», « [Σύμφωνα με τους συνηγόρους του] ο δράστης, ο οποίος τον τελευταίο καιρό αντιμετώπιζε ψυχολογικά προβλήματα και ακολουθούσε συγκεκριμένη θεραπευτική αγωγή, την ώρα της εκτέλεσης της πράξης του ευρισκόταν σε κατάσταση βρασμού ψυχικής ορμής»¹⁷¹ «...και είχε πλήρη απώλεια συνειδήσεως»¹⁷² ή «Δεν αποκλείεται οι συνήγοροι υπεράσπισης του κατηγορούμενου να ζητήσουν να διενεργηθεί ψυχιατρική πραγματογνωμοσύνη για τον εντολέα τους, καθώς όπως έχει γίνει γνωστό ο Κούλας είχε στο παρελθόν νοσηλευθεί σε κλινική επειδή αντιμετώπιζε ψυχολογικά προβλήματα και του είχε συσταθεί και η σχετική φαρμακευτική αγωγή».¹⁷³ «Ο ίδιος , όπως μας είπαν οι δικηγόροι, ήταν σε τόσο άθλια ψυχολογική κατάσταση που δεν ήταν σε θέση να τους μιλήσει».¹⁷⁴ Παράλληλα, επιχειρεί και ο ίδιος να στηρίξει την ύπαρξη ψυχοπαθολογίας και μέσω αυτού να νομιμοποιήσει ή να δικαιολογήσει τουλάχιστον την πράξη του: «Τον περασμένο Δεκέμβριο, είπε απολογούμενος ο Γ. Κούλας, έμαθα ότι η γυναίκα μου με απατούσε. Από εκείνη τη στιγμή η ζωή μου έχασε το νόημά της. Δεν με ενδιέφερε τίποτα άλλο. Τότε ήταν που άρχισα να επισκέπτομαι ψυχιάτρους και να ακολουθώ συγκεκριμένη θεραπευτική αγωγή.»¹⁷⁵ Τελικά, «Ο δράστης σε μια έξαρση πάθους, υπό το αφόρητο βάρος μιας παθολογικής ζήλιας στραγγάλισε [...] εξεμάνη όταν πληροφορήθηκε ότι η γυναίκα του διατηρούσε ερωτικό δεσμό

¹⁷¹ *Τα Νέα*, 17.05.1999.

¹⁷² *Ελευθεροτυπία*, 15.05.1999.

¹⁷³ *Καθημερινή*, 14.05. 1999.

¹⁷⁴ *Τα Νέα*, 13.05.1999

¹⁷⁵ *Τα Νέα*, 18 .05.1999.

με κοντινό του πρόσωπο»¹⁷⁶

Υπόθεση Κ. Γιαννακοπούλου :

Η δημοσιογραφική έρευνα σχετικά με την δράστη καλύπτει λεπτομέρειες της ζωής της, που ουδεμία σχέση έχουν με το έγκλημα, σε μια προσπάθεια δόμησης της προσωπικότητάς της υπό το πρίσμα της ανθρωποκτονίας που τέλεσε. Η τελευταία ανατρέπει το παρελθόν του θύτη και τον στιγματίζει με τα χαρακτηριστικά του στερεότυπου του εγκληματία.¹⁷⁷: « Η Κάτια Γιαννακοπούλου έμενε στον τρίτο όροφο της οδού Κέκροπος 43 μαζί με τον άντρα της Κώστα και το 18χρονο γιο της που τέλειωσε φέτος το Λύκειο. Το διαμέρισμά της είναι ιδιόκτητο και στον κάτω όροφο μένουν τα πεθερικά της». ¹⁷⁸ Η δράστης της συγκεκριμένης υπόθεσης ανθρωποκτονίας εμφανίζεται από τα δημοσιεύματα ως μια « 42χρονη νοικοκυρά, παντρεμένη και μητέρα ενός παιδιού που [...] με επαγγελματικό τρόπο δολοφονεί εν ψυχρώ έναν ιερωμένο, μπροστά στα έκπληκτα μάτια δεκάδων περαστικών, μέσα στο κέντρο της Αθήνας»¹⁷⁹ ή ως «η 42χρονη μητέρα ενός αγοριού που εκτέλεσε τον αρχιμανδρίτη αδειάζοντας πάνω του τις σφαίρες του πιστολιού της». ¹⁸⁰ Επιπλέον μέσα από τον Τύπο, η ανθρωποκτόνος εμφανίζεται ότι «τα είχε προμελετήσει όλα και είχε σχεδιάσει την άγρια δολοφονία με κάθε λεπτομέρεια». ¹⁸¹

Σε εκτεταμένο άρθρο των «Νέων» (23.07.1997), που είναι τοποθετημένο

¹⁷⁶ *Ελευθεροτυπία*, 17.05.1999.

¹⁷⁷ ό.π Δασκαλάκης Η., 1985, 148-149.

¹⁷⁸ *Τα Νέα*, 23.07. 1997

¹⁷⁹ *Καθημερινή*, 23.07. 1997.

¹⁸⁰ *Τα Νέα*, 24.07.1997.

¹⁸¹ *Τα Νέα*, 25.07.1997.

στο σαλόνι της εφημερίδας και συνοδεύεται από φωτογραφίες της δράστιδας, του θύματος, του τόπου του εγκλήματος αλλά και από σκίτσο που αποτυπώνει τη σκηνή της δολοφονίας και την απόσταση ανάμεσα στο σημείο που εκτυλίχθηκε το συμβάν και το σπίτι του θύματος, δίνεται αναλυτική περιγραφή των γεγονότων, διανθισμένη με επιθετικούς προσδιορισμούς. Αναφέρουμε ενδεικτικά : «...Η γυναίκα συνέχισε με μανία να πατάει την σκανδάλη. Τον γάζωσε με σφαίρες. Τον πυροβόλησε πέντε φορές στον γλουτό, στα χέρια, στην κοιλιά. Τη χαριστική βολή του την έριξε στο κεφάλι. Τον πυροβόλησε δύο φορές στον κρόταφο και τον αποτελείωσε. Σίγουρη ότι πια είχε πετύχει τον στόχο της απομακρύνθηκε. Ψύχραιμα, κρατώντας ακόμα στο χέρι της το όπλο, προχώρησε προς το αυτοκίνητό της». Στο ίδιο άρθρο γίνεται λόγος για «εν ψυχρώ εκτέλεση», για «δολοφονική επίθεση, που εκτελέστηκε με τρόπο που θα ζήλευε ακόμα και επαγγελματίας πιστολέρο».

Η επιλεκτική παρουσίαση αλλά και ο ίδιος ο τρόπος της παρουσίασης από τα ΜΜΕ, με τις πομπώδεις εκφράσεις και τις συναισθηματικά επιφορτισμένες λέξεις, λεπτομερειών από τον τρόπο δράσης του θύτη φανερώνουν μια προσπάθεια προβολής αφενός του εγκληματικού στερεοτύπου και αφετέρου της ατομικοκεντρικής προσέγγισης του εγκλήματος. Συνέπεια αυτού, οποιαδήποτε κίνηση του δράστη ερμηνεύεται μέσα στα πλαίσια της εγκληματικής του προσωπικότητας.¹⁸²

Στη συνέχεια, καθώς ξετυλίγεται η υπόθεση και γίνονται πια γνωστές όλες οι πτυχές της, γίνεται λόγος για την διαταραγμένη ψυχολογική κατάσταση του θύματος, σε μια ακόμη προσπάθεια να εξηγηθεί το περιστατικό της

¹⁸² Βαρβαρέσου Ξ., «Αναπαραστάσεις δράστη και θύματος και ΜΜΕ : η υπόθεση Μανώλη Δουρή» στο επιμ .Η. Δασκαλάκη (2000) Εγκληματίες και θύματα στο κατώφλι του 21ου αιώνα, Αθήνα, ΕΚΚΕ, 463-480.

ανθρωποκτονίας με βάση τα ατομικά χαρακτηριστικά της δράστιδας. Έτσι, προωθείται από τα δημοσιεύματα ένα προφίλ μιας γυναίκας που δεν έχει σώας τας φρένας : «[...]από πολλούς χαρακτηρίστηκε ως ιδιόρρυθμη...περίεργη προσωπικότητα»¹⁸³, «τα λόγια της δεν είχαν κανένα λογικό ειρμό και οι αξιωματικοί που την ανέκριναν δεν μπορούσαν να συνεννοηθούν μαζί της [...] για λίγες μόνο στιγμές επανερχόταν στην πραγματικότητα, λέγοντας «φταίω εγώ» ή «χαμένη στη σκέψη της, βυθισμένη σε έναν δικό της κόσμο, χωρίς να επικοινωνεί με το περιβάλλον...» Παρουσιάζεται και η άποψη των αστυνομικών «οι οποίοι έλεγαν ότι είχαν να αντιμετωπίσουν μια γυναίκα με τρομερά ψυχολογικά προβλήματα και με έντονο πρόβλημα επικοινωνίας»¹⁸⁴. Επιστρατεύονται ακόμη και γείτονες για να επιβεβαιώσουν την άσχημη ψυχολογική της κατάσταση αλλά και την ροπή της προς την παρέκκλιση : «Το τελευταίο χρόνο έδειχνε τελείως απόμακρη. Ενώ πριν μας μιλούσε, τελευταία έδειχνε μελαγχολική», «Ντυνόταν προκλητικά, με δερμάτινα. Προκαλούσε εντύπωση, τελευταία, η συμπεριφορά της».¹⁸⁵

2. Προφίλ θύματος

Υπόθεση Κ. Κούσογλου :

Οι αναφορές για το θύμα της συγκεκριμένης υπόθεσης είναι λίγες και περιορίζονται στην παρουσίαση της ως η «20χρονη καλλονή που

¹⁸³ *Ελευθεροτυπία*, 23.07.1997.

¹⁸⁴ *Ελευθεροτυπία*, 25.07.1997.

¹⁸⁵ *Τα Νέα*, 25.07.1997.

γνωρίστηκε με τον δράστη από τα σχολικά της χρόνια»¹⁸⁶, ως η «άτυχη σερβιτόρα, η εξαφάνιση της οποίας απασχόλησε τηλεοπτικές εκπομπές ιδιωτικού καναλιού»¹⁸⁷

Υπόθεση Γ. Κούλα :

Από το σύνολο των δημοσιευμάτων που συνελέχθησαν για την υπόθεση Κούλα, στα περισσότερα κυριαρχεί η συγκεκριμένη καταγραφή : «38χρονη σύζυγο και μητέρα των τριών ανήλικων παιδιών τους». Σε αντίθεση με τις μακροσκελείς περιγραφές και την λεπτομερή σκιαγράφηση του προφίλ του δράστη, οι σχετικές αναφορές για το θύμα απουσιάζουν. Οι εφημερίδες υπογραμμίζουν μόνο διαρκώς την ιδιότητα του θύματος ως μητέρας και ως συζύγου του δράστη, πιθανότατα για να υπερτονίσουν το πρωτότυπο και το συγκλονιστικό της υπόθεσης, με απώτερο στόχο την συγκινησιακή φόρτιση και τον εντυπωσιασμό του κοινού, κάτι που αποτυπώνεται και στο εξώφυλλο της Ελευθεροτυπίας με ημερομηνία 12.05.1999, κάτω από την δημοσιευμένη φωτογραφία του θύματος όπου παρουσιάζονται τα εξής στοιχεία συνολικά για το ζευγάρι : «Δύο επιτυχημένοι δικηγόροι, σύζυγοι με έπαυλη στην Κηφισιά και τρία παιδιά,[...] τα πρόσωπα μιας τραγωδίας». Μια τελευταία αναφορά γίνεται σε άρθρο των Νέων που κυκλοφόρησαν την 12^η Μαΐου 1999 : «Εκείνη συνάδελφος του, επαγγελματίας δικηγόρος επίσης, εργαζόταν σε δικηγορικό γραφείο στο κέντρο της Αθήνας».

¹⁸⁶ *Τα Νέα*, 16.08.2005.

¹⁸⁷ *Καθημερινή*, 12.08.2005.

Υπόθεση Κ. Γιαννακοπούλου :

Σε σχέση με τις δύο άλλες υποθέσεις που ερευνάμε στην παρούσα εργασία, κατά την δημοσιογραφική κάλυψη της συγκεκριμένης ανθρωποκτονίας, ο Τύπος ασχολείται διεξοδικότερα με το θύμα και επιχειρεί συχνά να δομήσει και να παρουσιάσει το προφίλ του.

Έτσι, συναντάμε ειδικές στήλες αφιερωμένες στην ζωή και το ιερατικό αξίωμα και την προσωπικότητα του αρχιμανδρίτη :«στους εκκλησιαστικούς κύκλους εθεωρείτο άνθρωπος ήπιων τόνων, με βαθύ χριστιανικό αίσθημα, αλλά και ένθερμος υποστηρικτής των ελληνικών δικαίων»¹⁸⁸ και «Από τον φιλικατζή της γειτονιάς ως τους υπαλλήλους που δουλεύουν στο συνεργείο κοντά στο σπίτι του κανείς δεν είχε να πει κακή κουβέντα»¹⁸⁹ «Τον χαρακτήριζαν φιλικό και ήρεμο»¹⁹⁰. Ταυτόχρονα, αφήνεται κάποιες φορές να διαφανεί ένα μυστήριο σχετικά με την συμπεριφορά και τις πτυχές της προσωπικής του ζωής. Φράσεις όπως «[...] χωρίς ωστόσο να μπορούν να πουν πολλά για αυτόν και τη ζωή του» και «Σαν μοναδική του αδυναμία όσοι τον γνώριζαν πολύ καλά του καταχωρούσαν το γεγονός της πολύ καλής του ...διαθέσεως απέναντι στο ωραίο φύλο, χωρίς ποτέ να δώσει δικαίωμα στις ενορίες που υπηρέτησε για να τον κατηγορήσουν για οποιαδήποτε παρενόχληση ή σκάνδαλο».¹⁹¹

¹⁸⁸ *Καθημερινή*, 23.07. 1997.

¹⁸⁹ *Τα Νέα*, 23.07. 1997.

¹⁹⁰ *Ελευθεροτυπία*, 23.07. 1997.

¹⁹¹ *Καθημερινή*, 23.07. 1997.

3. Κίνητρα που οδήγησαν στην πράξη

Υπόθεση Κ. Κούσογλου :

Το κίνητρο της ανθρωποκτονίας αποτυπώνεται συνοπτικά αλλά και με σαφήνεια : «ο Δάνος Μουρατίδης είδε ένα μήνυμα στο κινητό της τηλεφώνου που αντιλήφθηκε ότι δεν αφορούσε τον ίδιο.»¹⁹² Εξάλλου, «η σχέση τους το περισσότερο διάστημα ήταν ταραχώδης».¹⁹³

Υπόθεση Γ. Κούλα :

Το κίνητρο που οδήγησε τον δράστη στην δολοφονία της συζύγου του αποτυπώνεται από τα έντυπα μέσα ενημέρωσης με τρόπο που να ελκύει το ενδιαφέρον του κοινού και που πιθανόν να καθιστά τελικά τον ανθρωποκτόνο συμπαθή: « Κίνητρο της δολοφονίας, τουλάχιστον σύμφωνα με τα πρώτα στοιχεία, η παθολογική αγάπη του Γρηγόρη Κούλα προς τη γυναίκα του και ο φόβος ότι τελικά θα έφευγε από τη ζωή του. Ένα πάθος που κατόρθωσε και θόλωσε το μυαλό του δικηγόρου, σε σημείο που να φθάσει στο έγκλημα και να αφήσει ορφανά τα τρία ανήλικα αγγελοΐδια του, που επίσης υπεραγαπούσε». ¹⁹⁴ Εξάλλου, «τα ξεσπάσματά του ήταν διαρκή και έντονα, και όπως είπε, το αποκορύφωμα ήρθε όταν ή Άντα του ζήτησε να

¹⁹² *Τα Νέα*, 16.08.2005.

¹⁹³ *Καθημερινή*, 12.08.2005.

¹⁹⁴ *Καθημερινή*, 12.05.1999.

χωρίσουν».¹⁹⁵ «Η παρουσία της στη ζωή του ήταν περισσότερο από απαραίτητη. Δεν μπορούσε να την αποχωριστεί».¹⁹⁶

Οι εν λόγω καταχωρίσεις είναι ενδεικτικές του τρόπου που παρουσιάζονται αυτού του είδους τα εγκλήματα από τα ΜΜΕ : στοχεύουν στο να συγκινήσουν και να εντυπωσιάσουν, ενώ παράλληλα δεν ερευνώνται οι βαθύτεροι παράγοντες που ευθύνονται για την διάπραξη της ανθρωποκτονίας. Αντιθέτως, το θέμα εξαντλείται στον διαταραγμένο ψυχισμό ενός ανθρώπου, για τον οποίο μάλιστα ευθύνεται το ίδιο το θύμα. Άλλωστε, η υπερασπιστική γραμμή που ακολούθησαν οι συνήγοροι υπεράσπισης του δράστη στηρίχθηκε σε αυτό ακριβώς : «Έγκλημα σε βρασμό ψυχικής ορμής και έλλειψη καταλογισμού κατά την πράξη, δίνοντας παράλληλα βάρος στο φημολογούμενο ερωτικό δεσμό του θύματος ο οποίος προκάλεσε την οργή του δράστη».¹⁹⁷

Υπόθεση Κ. Γιαννακοπούλου :

Δημοσιοποιείται η προσωπική σχέση της δράστιδας με το θύμα της, με έντονες εκφράσεις : «μίλησαν για ερωτική σχέση, για ένα αρρωστημένο πάθος που έτρεφε η φερόμενη ως δολοφόνος για τον ρασοφόρο»¹⁹⁸ Η ίδια «συνδέθηκε μαζί του, αλλά τα πράγματα πήραν άλλη τροπή όταν πέρυσι τον Σεπτέμβριο αυτός αποφάσισε να διακόψει. Η Κάτια δεν ήταν προετοιμασμένη ψυχολογικά για να δεχτεί το τέλος».¹⁹⁹

Στο εξώφυλλο της «Ελευθεροτυπίας» με ημερομηνία 26.07.1997, το

¹⁹⁵ *Ελευθεροτυπία*, 18.05.1999.

¹⁹⁶ *Τα Νέα*, 12.05.1999.

¹⁹⁷ *Ελευθεροτυπία*, 17.05.1999.

¹⁹⁸ *Ελευθεροτυπία*, 23.07. 1997

¹⁹⁹ *Τα Νέα*, 28.07. 1997.

οποίο συνοδεύεται από φωτογραφία της κατηγορούμενης, παρουσιάζεται ο λόγος που οδήγησε την δράστη στην ανθρωποκτονία. Αναφέρεται ότι : « Ο έρωτας που ένιωσε η Κατερίνα Γιαννακοπούλου την παρέσυρε σε ένα ανίερο πάθος κι από εκεί στην δολοφονία του αρχιμανδρίτη Άνθιμου. “Εύχομαι καμία γυναίκα να μη βρεθεί στη θέση μου. Να αγαπήσει τόσο απόλυτα, τόσο ολοκληρωτικά, τόσο τρελά...” είπε με ειλικρίνεια σε όσους την ρώτησαν πως έφτασε στο έγκλημα».

Παράλληλα γίνεται λόγος για οικονομικές διαφορές μεταξύ των δυο πρωταγωνιστών του περιστατικού : « Η Κάτια του έδωσε 7.000.000 δραχμές. Και δεν ήταν ούτε η πρώτη αλλά ούτε και η τελευταία φορά. Συνέχισε, μάλιστα, να τον συνδράμει οικονομικά.»²⁰⁰ Το κίνητρο όμως του φόνου, όπως γίνεται σαφές από τον Τύπο δεν είναι οικονομικό : «Η Κάτια συνέχισε να του τηλεφωνά, με πρόσχημα να της επιστρέψει τα χρήματα που της χρωστούσε. Δεν την ενδιέφεραν τα λεφτά. Όταν κατάλαβε ότι τον έχει χάσει, άρχισε να σχεδιάζει το έγκλημα»²⁰¹ «Αποφάσισα να τον σκοτώσω γιατί κατέστρεψε τη ζωή μου»²⁰².

4. Συνθήκες τέλεσης των ανθρωποκτονιών.

Υπόθεση Κ. Κούσογλου :

Κατά την περιγραφή των συνθηκών κάτω από τις οποίες τελέστηκε το έγκλημα, χρησιμοποιούνται εκφράσεις που στοχεύουν στην συναισθηματική

²⁰⁰ *Τα Νέα*, 29.07. 1997.

²⁰¹ *Τα Νέα*, 28.07. 1997.

²⁰² *Ελευθεροτυπία*, 26.07. 1997

φόρτιση της κοινής γνώμης. «Ο 23χρονος, σύμφωνα με την Αστυνομία, στραγγάλισε με τα χέρια του την 23χρονη και στη συνέχεια μετέφερε το πτώμα της σε δύσβατη περιοχή [...] όπου το πέταξε μέσα σε βάτα».²⁰³ «Το επόμενο βράδυ με τη βοήθεια του 40χρονου εξαδέλφου του το έθαψαν»²⁰⁴. Η «Ελευθεροτυπία» της 12 Αυγούστου 2005 αναφέρει χαρακτηριστικά : «τραγική λεπτομέρεια της υπόθεσης είναι ότι ο κατηγορούμενος, μετά το έγκλημα, έντυσε τη φίλη του, την τοποθέτησε στο αυτοκίνητό του στη θέση του συνοδηγού και την έδεσε με την ζώνη, για να φαίνεται ότι είναι ζωντανή».

Υπόθεση Γ. Κούλα :

Το περιστατικό προβάλλεται από τον Τύπο της εποχής ως «άγρια δολοφονία».²⁰⁵ Η περιγραφή των συνθηκών κάτω από τις οποίες τελέστηκε το έγκλημα δίδονται και σε αυτή την περίπτωση με παραστατικότητα προκειμένου να προκαλέσουν, και να φορτίσουν συγκινησιακά το κοινό : «...να πνίξει με τα ίδια του τα χέρια τη γυναίκα που λάτρεψε».²⁰⁶ «Στραγγαλισμός με τα χέρια και με αυτοσχέδιο βρόγχο, Κάποιο ελαστικό ιμάντα ή κορδόνι από ρούχο».²⁰⁷

Οι λεπτομέρειες έχουν ως μοναδικό σκοπό να σοκάρουν, γεγονός που αποτελεί κοινή τακτική των έντυπων μέσων: «...σκηνικό έδειχνε πως αντιστάθηκε γερά για να κρατηθεί στη ζωή. Όμως τα χέρια που της περιέσφιζαν τον λαιμό μέχρι θανάτου ήταν αποφασισμένα».²⁰⁸ «Η άτυχη

²⁰³ Καθημερινή, 12.08.2005.

²⁰⁴ Τα Νέα, 12.08.2005.

²⁰⁵ Τα Νέα, 14.05.1999.

²⁰⁶ Καθημερινή, 13.05.1999.

²⁰⁷ Ελευθεροτυπία, 12.05.1999.

²⁰⁸ Ελευθεροτυπία, 12.05.1999.

γυναίκα δεν πρόλαβε να προβάλλει την παραμικρή αντίσταση. Ο δράστης της επιτέθηκε αιφνιδιαστικά και τύλιξε τα χέρια στο λαιμό της».²⁰⁹

Δημοσιεύονται και λεπτομέρειες από ένα γράμμα που φέρεται ότι άφησε ο δράστης μετά την πράξη του. Η διάθεση εντυπωσιασμού αποτυπώνεται έκδηλα : «...ένα ερωτικό γράμμα [...] που άφησε δίπλα στο παγωμένο σώμα της γυναίκας του...», «για υστερόγραφο άφησε μια ανθοδέσμη και ένα άρωμα που της αγόρασε από το Παρίσι.»²¹⁰

Υπόθεση Κ. Γιαννακοπούλου :

Τα ΜΜΕ επιμένουν σε μεγάλο βαθμό στην παρουσίαση των συνθηκών κάτω από τις οποίες διεπράχθη το έγκλημα. Γίνεται διαρκώς λόγος για τον επαγγελματικό τρόπο και την ψυχραιμία της Γιαννακοπούλου : «σα να ήταν επαγγελματίας του πιστολιού», «η δολοφόνος ήταν πού ψυχραιμη...δεν δίστασε να πυροβολήσει πέντε φορές εναντίον ενός ανθρώπου, την ώρα που στον ίδιο δρόμο εργάζονταν περισσότεροι από έξι άνθρωποι».²¹¹

Το έγκλημα, εξάλλου ήταν προμελετημένο: «Η μανία να πάρει την εκδίκηση της ήταν το μόνο που την απασχολούσε του τελευταίους μήνες....αγόρασε μια ξανθιά περούκα. Μετά άρχισε να ψάχνει για όπλο».²¹² «Βρήκε τον άνθρωπο που της πούλησε το όπλο που ζητούσε. “Θα πλήρωνα όσο-όσο. Έδωσα 480.000 δρχ. Δεν με ένοιαζε».²¹³

²⁰⁹ *Τα Νέα*, 14.05.1999.

²¹⁰ *Τα Νέα*, 12.05.1999.

²¹¹ *Ελευθεροτυπία*, 23.07. 1997

²¹² *Τα Νέα*, 29.07. 1997.

²¹³ *Ελευθεροτυπία*, 26.07. 1997

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με βάση την εξέταση του τρόπου που καλύπτονται δημοσιογραφικά από τον Τύπο (και συγκεκριμένα από τις τρεις πρώτες σε κυκλοφορία αθηναϊκές εφημερίδες -Νέα, Καθημερινή και Ελευθεροτυπία) τρία περιστατικά ανθρωποκτονιών με κίνητρο το ερωτικό πάθος, θελήσαμε να μελετήσουμε εάν και σε πιο βαθμό, οι πρωταγωνιστές των εν λόγω υποθέσεων προβάλλονται από τα ΜΜΕ τυποποιημένα και στερεότυπα. Επιπροσθέτως, θελήσαμε να διασταυρώσουμε κατά πόσο επιλέγονται να προβληθούν ειδήσεις που πληρούν κάποιες ιδιαίτερες προϋποθέσεις, έναντι άλλων που ενδεχόμενα χαρακτηρίζονται από τους δημοσιογράφους ως ανάξιες λόγου.

Οφείλουμε να τονίσουμε στο σημείο αυτό ότι οι τρεις υποθέσεις ανθρωποκτονίας που μελετήσαμε δεν αποτελούν σε καμία περίπτωση αντιπροσωπευτικό δείγμα, οπότε και δεν έχουμε καμία πρόθεση να συνάγουμε γενικευμένα συμπεράσματα. Ωστόσο, παρά το περιορισμένο του δείγματος, κατέστη δυνατό να συμπεράνουμε ότι, κατά τη δημοσιογραφική κάλυψη των γεγονότων, γίνεται χρήση χαρακτηρισμών και επιθετικών προσδιορισμών, με βασικότερο στόχο τον εντυπωσιασμό και την έλξη της κοινής γνώμης. Η γλώσσα που χρησιμοποιείται, συνεπώς εξυπηρετεί αυτόν ακριβώς τον σκοπό : να κεντρίσει το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης, να συγκινήσει και ταυτόχρονα να παρουσιάσει το έγκλημα και τον εγκληματία ως σπάνια γεγονότα και ασυνήθιστα περιστατικά, που κατά κανόνα δεν συμβαίνουν στους κόλπους της ανθρώπινης κοινωνίας. Για το λόγο αυτό, όπως διαπιστώσαμε, οι αναφορές για τον δράστη των συγκεκριμένων

περιστατικών είναι εκτεταμένες και λεπτομερείς, σα να πρόκειται για ένα υπάνθρωπο είδος που χρήζει περαιτέρω διερεύνησης και εξέτασης, άποψη απαρχαιωμένη και απαράδεκτη πλέον από την εγκληματολογική σκέψη. Οι περιγραφές των συνθηκών κάτω από τις οποίες τελέστηκαν οι απεχθείς πράξεις είναι το ίδιο λεπτομερείς, κατά την προσπάθεια να τροφοδοτηθεί η τρομολαγνεία και η δίψα του κοινού για τέτοια περιστατικά. Παράλληλα, μέσα σε αυτά τα πλαίσια, όπως αναφέρθηκε και στο θεωρητικό μέρος αυτής της μελέτης, το κακό εξοστρακίζεται και επέρχεται ο διαχωρισμός των «άλλων» από «εμάς τους φυσιολογικούς».

Εν προκειμένω, στα δυο από τα τρία εκ ζηλοτυπίας εγκλήματα που εξετάσαμε (υποθέσεις Κούλα και Γιαννακοπούλου), οι δράστες εμφανίστηκαν ως ψυχικά διαταραγμένοι, καθώς δεν ταυίζονταν με το προφίλ του δολοφόνου που ανήκει σε χαμηλά κοινωνικά και οικονομικά στρώματα, κατώτερων πνευματικών δυνατοτήτων που κυριαρχείται από άγρια και ανυπότακτα ένστικτα και πάθη. Έτσι, βρίσκεται ένας τρόπος προκειμένου να εξηγηθεί επιδερμικά το έγκλημα - με το να αποδοθεί στα ιδιαίτερα ατομικά χαρακτηριστικά του δράστη - χωρίς να ερευνηθούν και οι κοινωνικές συνθήκες προκειμένου να εντοπιστούν τα βαθύτερα αίτια. Και στην περίπτωση της τρίτης ανθρωποκτονίας ακολουθείται η ίδια τακτική, γεγονός που διευκολύνουν και τα κοινωνικά χαρακτηριστικά του θύτη (σερβιτόρος με παρελθόν επιθετικής συμπεριφοράς) : αποτυπώνεται ότι ο δράστης ανήκει σε μια ιδιαίτερη κατηγορία ανθρώπων από τους οποίους αναμένεται μια όμοια εγκληματική συμπεριφορά.

Η παρουσία του θύματος κατά την παρουσίαση των ανθρωποκτονιών είναι περιορισμένη και σαφώς μικρότερη σε σχέση με αυτή του δράστη. Στις

περιπτώσεις Κούλα και Κούσογλου το θύμα αναφέρεται λίγο, καθώς το βάρος πέφτει κατά κύριο λόγο στο θύτη. Αντίθετα, στην υπόθεση Γιαννακοπούλου, επειδή ακριβώς το θύμα είχε μια ιδιαίτερη κοινωνική ταυτότητα, υπήρχαν λεπτομερείς αναφορές τόσο για την ιδιότητα του και τις δραστηριότητες του ως κληρικού όσο και για τα στοιχεία του χαρακτήρα του. Αυτό ακριβώς το στοιχείο οδηγεί τον Τύπο να εισβάλλει στην προσωπική ζωή των πρωταγωνιστών με ακόμη πιο αδηφάγο και αδιάκριτο τρόπο.

Αναφορικά με την επιλογή ή όχι ειδήσεων που συγκεντρώνουν κάποια συγκεκριμένα γνωρίσματα καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι κάτι τέτοιο ίσως και να επαληθεύεται. Αυτό συνάγεται από την έκταση που λαμβάνουν τα άρθρα που καλύπτουν τα υπό μελέτη περιστατικά, αλλά και από τη θέση στην οποία φιλοξενούνται μέσα στην εφημερίδα. Αναλυτικότερα, η δολοφονία του ιερωμένου από μια παντρεμένη γυναίκα με την οποία το θύμα διατηρούσε προσωπικές σχέσεις αποτελεί μια υπόθεση πρωτότυπη και ταυτόχρονα συναρπαστική. Έτσι τη συναντάμε συχνά στο εξώφυλλο και στο σαλόνι των εφημερίδων, συνοδευόμενη και από φωτογραφίες των πρωταγωνιστών της. Το ίδιο, ίσως σε μικρότερο βαθμό, συμβαίνει και στην περίπτωση του ευκατάστατου δικηγόρου που σκοτώνει την γυναίκα του, σε μια έξαρση ζήλιας. Το περιστατικό θεωρείται σπάνιο και ελκυστικό αφού αφορά μια πλούσια οικογένεια, με τρία παιδιά και μεγάλο σπίτι σε ακριβό προάστιο της πρωτεύουσας. Επομένως, φιλοξενείται σε εξώφυλλα, γίνεται κεντρικό θέμα που εξετάζεται από τους δημοσιογράφους με ζήλο. Δημοσιεύονται όλες οι φάσεις από τη στιγμή της ανακάλυψης της δολοφονίας του θύματος μέχρι και τη σύλληψη του δράστη, συνοδευόμενες πάντοτε από φωτογραφίες του ζευγαριού, του πατέρα του θύματος μέχρι και του σπιτιού τους στην Κηφισιά.

Αντίθετα, η υπόθεση της ανθρωποκτονίας μιας νεαρής κοπέλας από τον φίλο της, παρότι είχε απασχολήσει ευρέως την τηλεόραση, καλύφθηκε από τον Τύπο με συντομία. Δεν υπήρχαν εξώφυλλα ούτε φωτογραφίες – με μια μόνο εξαίρεση. Αυτή η «απροθυμία» των δημοσιογράφων αν ασχοληθούν με το συγκεκριμένο θέμα, ίσως και να οφείλεται, συγκρινόμενη με τις άλλες δύο υποθέσεις, στο γεγονός ότι θύτης και θύμα δεν διαθέτουν κάποια στοιχεία που να τους κάνουν ξεχωριστούς και να θέτουν την υπόθεσή τους στο επίκεντρο της προσοχής. Πρόκειται για δυο ανθρώπους νεαρής ηλικίας που ανήκουν σε χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα, στα οποία η παρέκκλιση είναι αναμενόμενη με μεγαλύτερη συχνότητα.

Εν κατακλείδι, ο εγκληματίας και το θύμα των εγκλημάτων ζηλοτυπίας που διερευνήθηκαν παρουσιάζονται με τρόπο τυποποιημένο, με πρωταρχικό σκοπό να μαγνητίσουν την προσοχή του κοινού. Με τον τρόπο αυτό όμως, οι αναπαραστάσεις του εγκλήματος και των πρωταγωνιστών του καταλήγουν να είναι στερεότυπες και, τελικά η εικόνα παραποιημένη και διαστρεβλωμένη. Είναι σαφές ότι ο Τύπος, και εν γένει τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, μέσα από τον τρόπο που προσεγγίζουν το έγκλημα, του αποδίδουν ένα συγκεκριμένο χαρακτήρα. Την ίδια στιγμή, καταφεύγουν σε λεπτομερείς περιγραφές, συνήθως ιδιαίτερα δραματικών στοιχείων, ενώ παρουσιάζουν το κάθε περιστατικό εγκληματικότητας με ειδικούς όρους ως ένα μείζον πρόβλημα που αποτελεί σοβαρή απειλή για μεγάλη μερίδα του πληθυσμού. Επιπλέον παρέχουν μια συγκεκριμένη, συχνά επιδερμική επιχειρηματολογία σχετικά με τα αίτια της εγκληματικότητας, αλλά και ερμηνείας αναφορικά με τη σημασία της.

Δεδομένου του βασικού ρόλου που διαδραματίζει ο Τύπος στην

διαμόρφωση των συλλογικών αναπαραστάσεων και του βαθμού επίδρασης του στην κοινή γνώμη, αυτό που είναι σημαντικό να γίνει είναι, να μετατραπεί ο τρόπος που παρουσιάζονται τα περιστατικά βίας εν γένει και να δοθεί η αναγκαία βαρύτητα, όχι στην προσέλκυση αναγνωστών, αλλά στην παρουσίαση του προβλήματος στις πραγματικές του διαστάσεις, την αναζήτηση των αιτίων, τον σχεδιασμό του κατάλληλου τρόπου αντιμετώπισης και την λήψη των βέλτιστων μέτρων πρόληψης.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αλεξιάδης Σ.**, «Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας», Εκδ Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη, 1996
- Αλιβιζάτος Ν.**, «Ειδήσεις και Άρθρο 15» στο Δ. Μπασαντής, Κ. Στράτος, Ο κόσμος των ειδήσεων, Από την εφημερίδα στην τηλεόραση, Αθήνα, Γνώση, 1991, 193-199.
- Βαρβαρέσου Ξ.**, «Αναπαραστάσεις δράστη και θύματος και ΜΜΕ : η υπόθεση Μανώλη Δουρή» στο επιμ .Η. Δασκαλάκη (2000) Εγκληματίες και θύματα στο κατώφλι του 21ου αιώνα, Αθήνα, ΕΚΚΕ, 463-480.
- Βρύζας Κ.**, () Ο εντυπωσιασμός στα μέσα μαζικής ενημέρωσης», Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, τευχ. 61, 1986, 97-123.
- Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου Α.**, Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας, Μέρος Α'- Εισαγωγικά, Το έγκλημα-Η εγκληματολογία, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 1984.
- Δασκαλάκης Η.**, Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης, Αθήνα, Σάκκουλας, 1985.
- D' Elia A.**, «Η παρέκκλιση του ξένου μετανάστη στα μέσα ενημέρωσης : αποτελέσματα έρευνας στο Σαλέντο» στο Εικόνες Εγκλήματος, Αθήνα, Πλέθρον, 1999.
- Ελευθερόγλου Ν.**, Χατζής Α., ΜΜΕ, Τύπος, Δεοντολογία, Σύνταγμα, Αθήνα, Μασσίφ, 1999.
- Etienne de Greeff**, χ.χ. «Έρωτας και εγκλήματα από έρωτα», μτφρ. Η. Σαγκουνίδου-Δασκαλάκη, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.

Houchon G., Το θύμα, συντελεστής προόδου στην Εγκληματολογία, Ελληνική Επιθεώρηση Εγκληματολογίας, τευχ. 1, 1988, σ. 11-32.

Ζαραφωνίτου Χ., Ο Φόβος του Εγκλήματος-Εγκληματολογικές προσεγγίσεις και προβληματισμοί με βάση την εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου στο εσωτερικό της Αθήνας, Αθήνα, Σάκκουλας, 2002.

Ζέρη Π., «Ιδιωτική Ραδιοτηλεόραση, Το παράδειγμα των ΗΠΑ», Αθήνα, Παπαζήσης, 1990.

Καπράλος Β., Ειδικό Ποινικό Δίκαιο, Ερμηνεία-Πρακτική-Νομολογία, Αθήνα, Σάκκουλας, 1983.

Κουκουτσάκη Α., Εγκληματικό στερεότυπο και ΜΜΕ – Ιδεολογίες του εγκλήματος και το θέμα της κοινωνικής συναίνεσης στο επιμ. Η. Δασκαλάκη (2000) Εγκληματίες και θύματα στο κατώφλι του 21ου αιώνα, Αθήνα, ΕΚΚΕ, 445-461.

Κουράκης, Ν. «Η ανθρωποκτονία χθες, σήμερα, αύριο - Βασικά πορίσματα επιστημονικού συμποσίου για την ανθρωποκτονία», Ποινική Δικαιοσύνη, 1999, 1151-1154.

Κυριαζή Ν., Η Κοινωνιολογική Έρευνα, Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και των Τεχνικών, Αθήνα Ελληνικές Επιστημονικές Εκδόσεις, 1998.

Κωνσταντινίδου Χ. «Κοινωνικές αναπαραστάσεις του εγκλήματος. Η εγκληματικότητα των αλβανών μεταναστών στον αθηναϊκό Τύπο» στο Εικόνες Εγκλήματος, Αθήνα, Πλέθρον, 1999, 103-141.

Λάζος Γ., Το πρόβλημα της ποιοτικής έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες Θεωρία και Πράξη, Αθήνα, Παπαζήσης, 1998.

Λαμπροπούλου Ε., «Η κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, Η περίπτωση της Βίας και της Εγκληματικότητας», Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα 1997.

Λαμπροπούλου Ε., «Η βία και η εγκληματικότητα στα μέσα μαζικής ενημέρωσης» στο επιμ .Η. Δασκαλάκη (2000) Εγκληματίες και θύματα στο κατώφλι του 21ου αιώνα, Αθήνα, ΕΚΚΕ, 415-429.

Λαμπροπούλου Ε., Αρφαράς Α. «Τύπος και Εγκληματικότητα» στο επιμ .Η. Δασκαλάκη (2000) Εγκληματίες και θύματα στο κατώφλι του 21ου αιώνα, Αθήνα, ΕΚΚΕ, 430-444.

Leaute J., Η ανθρώπινη βία, μτφρ.Η. Σαγκουνίδου-Δασκαλάκη, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, χ.χ.

Lippmann W., «Η φύση των ειδήσεων» στο «Το μήνυμα του μέσου, Η έκρηξη της μαζικής επικοινωνίας», Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 1990, σ.149. στο «Το μήνυμα του μέσου, Η έκρηξη της μαζικής επικοινωνίας», Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 1990.

Mead M., «Ορισμένες πολιτισμικές προσεγγίσεις στα προβλήματα επικοινωνίας» στο «Το μήνυμα του μέσου, Η έκρηξη της μαζικής επικοινωνίας», Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 1990.

Melossi D. «Η κοινωνική θεωρία και οι μεταβαλλόμενες αναπαραστάσεις του εγκληματία» στο Εικόνες Εγκλήματος, Αθήνα, Πλέθρον, 1999, 21-59.

Νόνας Ε., «Διεπιστημονική προσέγγιση του εγκλήματος της ανθρωποκτονίας», Αστυνομική Επιθεώρηση, τευχ. Μαΐου, 1999, 284-285.

Πανούσης Γ., «Το εγκληματικό στερεότυπο:κοινωνικό δηλητήριο δια του τύπου διοχετευόμενο», Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, τευχ. 74, 1989, 73-103.

Πανούσης Γ., «Ποινική-εγκληματολογική προσέγγιση της ανθρωποκτονίας, Η εκδίκηση του Κάιν;»Υπέρ,τομ.8ος, τευχ.5^ο,1998, σσ.1033-1048.

Παπαϊωάννου Π. ,Εγκλήματα Ζηλοτυπίας, Εγκληματολογική Θεώρηση και Νομολογία, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2001.

Παπαστάμου Σ., Ψυχολογιοποίηση, Επιπτώσεις των Ψυχολογικών Ερμηνειών στα Φαινόμενα Κοινωνικής Επιρροής, Αθήνα, Οδυσσέας,1989.

Περαντζάκη-Καρατζόγλου Ι., Θύτης-Θύμα και ο ρόλος των ΜΜΕ στο επιμ .Η. Δασκαλάκη (2000) Εγκληματίες και θύματα στο κατώφλι του 21ου αιώνα, Αθήνα, ΕΚΚΕ, 481-487.

Tajfel Η., «Κοινωνικά στερεότυπα και κοινωνικές ομάδες» στο Σ. Παπαστάμου, Σύγχρονες έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία, Διομαδικές Σχέσεις, Αθήνα, Οδυσσέας, 1992.

Τσαλίκογλου Φ., Σχιζοφρένεια και Φόνος, Μια ψυχολογική-εγκληματολογική έρευνα, Αθήνα, Παπαζήσης, 1984.

Τσαλίκογλου Φ., «Η λαγνεία της βίας μέσα από τον Τύπο» στο Ψυχο-λογικά, οι παγίδες του αυτονόητου, Αθήνα, Πλέθρον,1994.

Τσαλίκογλου, Φ., «Μυθολογίες βίας και καταστολής», Παπαζήσης, Αθήνα, 1996.

Τσιγκρής Α., *Το Έγκλημα της Ανθρωποκτονίας στην Ελλάδα*, Αθήνα, Σάκκουλας, 2002.

Τσουραμάνης Χ., Ο Φόνος στην Ελλάδα Εγκληματολογική Θεώρηση, Αθήνα, Σάκκουλας, 1998.

Wolfgang M. , Ferracuti, F. «Η υποκοουλτούρα της βίας», μτφρ. Φ. Μηλιώνη, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 1996.

Φαρσεδάκης Ι., ()«Η εγκληματολογική σκέψη. Από την Αρχαιότητα ως τις Μέρες μας», τ.Α', Αθήνα. Νομική Βιβλιοθήκη, 1990 .

Φαρσεδάκης Ι., «Στοιχεία Εγκληματολογίας», Αθήνα Νομική Βιβλιοθήκη, 1996.

Χάιδου Α., «Θετικιστική Εγκληματολογία», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1996.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Adler F., Mueller G., Laufer, W., “*Criminology, the shorter version*”, Third Edition, Boston, McGraw-Hill, 1998.

Best J., “Random Violence, How We Talk about New Crimes and New Victims”, California, University of California Press, 1999.

Chadee D., Ditton J., “Fear of crime and the media: Assessing the lack of relationship”, *Crime Media Culture*, Vol. 1(3), Sage Publications, 2005, 322-332.

Chermak S., *Body Count News: How Crime is Presented in the News Media*, *Justice Quarterly*, Vol. 11, No. 4, December 1994, 561-582.

Corzine J., Huff-Corzine, L. Whitt H. P., “Cultural and Subcultural Theories of Homicide”, στο M.Dwayne Smith, M.A. Zahn, (1999) *Homicide, a Sourcebook of Social Research*, London, Sage Publications, 42-57.

Daly M., Wilson, M., “Homicide”, New York, Aldine De Gruyter., 1988.

Daly M., Wilson, M., “An Evolutionary Psychological Perspective on Homicide”, στο M.Dwayne Smith, M.A. Zahn, (1999) *Homicide, a Sourcebook of Social Research*, London, Sage Publications, 58-69.

S. Decker, “Exploring Victim-Offender Relationships in Homicide: The Role of Individual and Event Characteristics”, *Justice Quarterly*, Vol. 10, No. 4, December 1993, 585-612.

Dicristina B., “Durkheim’s theory of homicide and the confusion of the empirical literature”, *Theoretical Criminology*, Vol. 8, Sage Publications, 2004, 57-91.

Eysenck H., “*Crime and Personality*”, Routledge & Kegan Paul, London, 1977.

Gavender G., "Media and crime policy", *Punishment and Society*, Vol.6(3), Sage Publications, 335-348.

Huesmann L. R. & Eron, L.D., Individual differences and the trait of aggression, *European Journal of Personality*, 3, 95-106.

Innes M., "The media as an investigative resource in murder enquiries", *British Journal of Criminology*, Vol.39, No.2, Spring 1999, 269-286.

Johnstone J., Hawkins D., Michener A. "Homicide Reporting in Chicago Dailies", *Journalism Quarterly*, Vol.71, No 4, Winter, 860-872.

Katz J., "What Makes Crime "News"?", *Media, Culture and Society*, 9, pp. 47-75 στο *Crime and The Media*, R.V.Ericson, Aldershot, Dartmouth, 1995.

Lundman R., The Newsworthiness and Selection Bias in News About Murder: Comparative and Relative Effects of Novelty and Race and Gender Typifications on Newspaper Coverage of Homicide, *Sociological Forum*, Vol. 18, No 3, September 2003, 357-386.

Mann C.R., *When Women Kill*, Albany, State University of New York Press, 1996.

Messner S., Rosenfeld R., "Social Structure and Homicide", στο M.Dwayne Smith, M.A. Zahn, *Homicide, a Sourcebook of Social Research*, Thousand Oaks, California, Sage Publications, 1999, 27-41.

Meyers M., *News Coverage of Violence Against Women-Engendering Blame*, London, Sage Publications, 1997.

Parker K., McCall P., Land K., «Determining Social-Structural Predictors of Homicide» στο M.Dwayne Smith, M.A. Zahn, *Homicide, a Sourcebook of Social Research*, London, Sage Publications, 106-120.

Paulsen D. J., “Murder in Black and White – The Newspaper Coverage of Homicide in Houston”, *Homicide Studies*, Vol.7, No.3, August 2003, 289-317.

Polk K., *When Men Kill, Scenarios of Masculine Violence*, Melbourne, Cambridge University Press, 1994.

Radford J., Russell D., “Femicide, The Politics of Woman Killing”, New York, Twayne, 1992.

Rothbart, M., Fulero, S., Jensen, C., Howard, J. & Birrell, P. “From individual to group impressions: availability heuristics in stereotype formation”. *Journal of Experimental Social Psychology*, 1978, Vol.14, 237-255.

Sorenson S., Peterson M., Berk R., “News Media Coverage and the Epidemiology of Homicide”, *American Journal of Public Health*, 88, No 10, 1510-1514, 1998.

Spinellis C., *Crime in Greece in Perspective*, Athens-Komotini, Sakkoulas, 1997.

Weber R.P., *Basic Content Analysis*, London, Sage Publications, 1990.

Wolfgang M.E. ,*Patterns in Criminal Homicide*, Philadelphia, Patterson Smith Montclair, 1975.

ΤΥΠΟΣ

«**Τα Νέα**» : 14.05.1999 , 12.05.1999, 29.07. 1997, 12.08.2005, 28.07. 1997, 16.08.2005, 23.07. 1997, 25.07.1997, 24.07.1997, 17.05.1999, 13.05.1999, 18 .05.1999, 13.08.2005, 30.07.1997, 26.07.1997.

«**Ελευθεροτυπία**» : 23.07. 1997, 26.07. 1997, 12.05.1999, 17.05.1999,

25.07.1997, 15.05.1999, 12.08.2005.

«Καθημερινή» : 13.05.1999, 12.08.2005, 12.05.1999, 23.07. 1997, 14.05. 1999.

INTEPNET

<http://en.wikipedia.org/wiki/Homicide>

<http://en.wikipedia.org/wiki/Homicide>

<http://en.wikipedia.org/wiki/Stereotypes>

<http://www.ydt.gr/main/Article.jsp?ArticleID=162730>